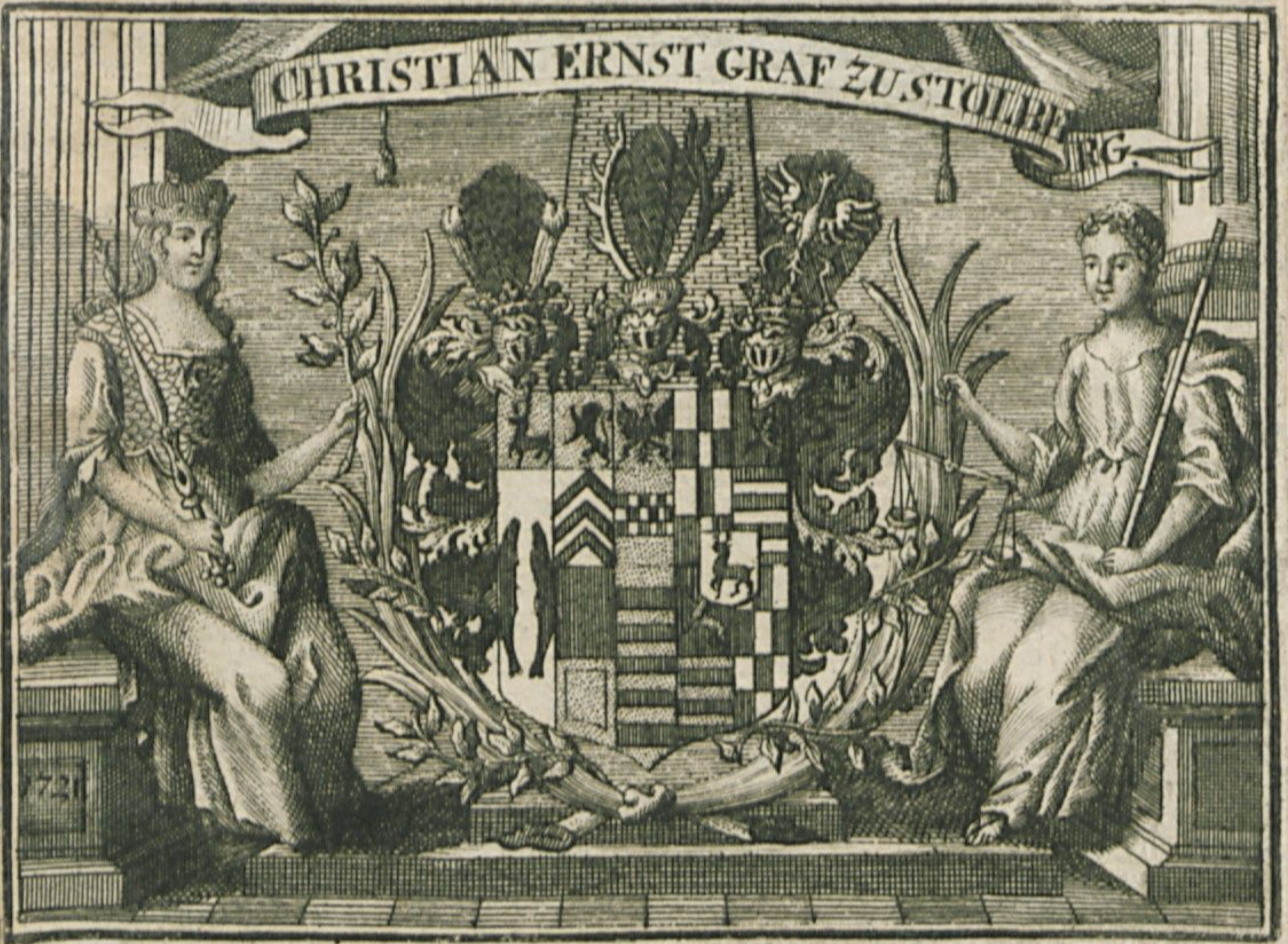

SACRATIUM
REGIAM

78

02

1. Crasmi Roterodami
Ratio perveniendi ad
veram Theologiam
Moguntiae, 1521

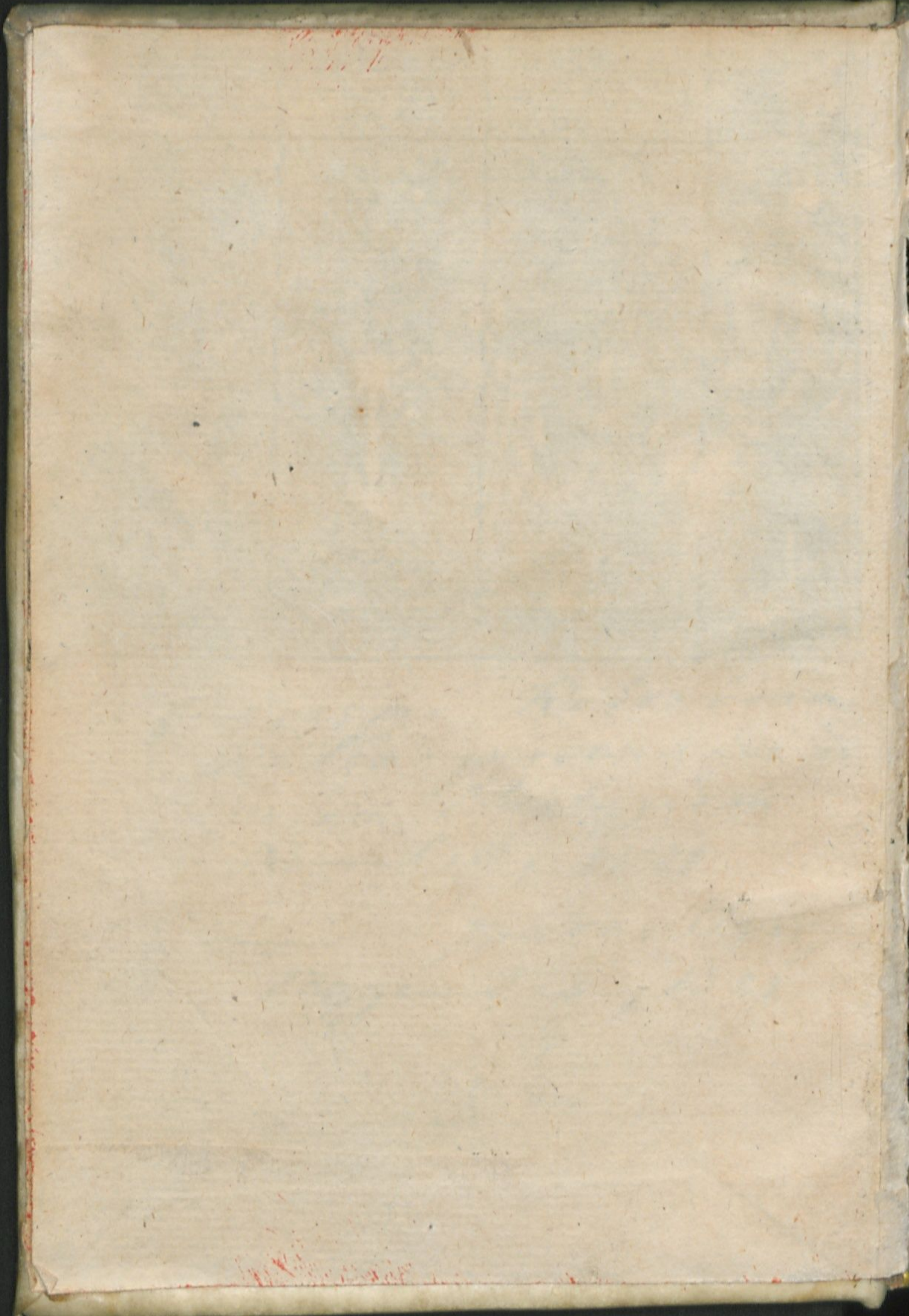
2. ——— paraclesis;
Moguntiae, 1521

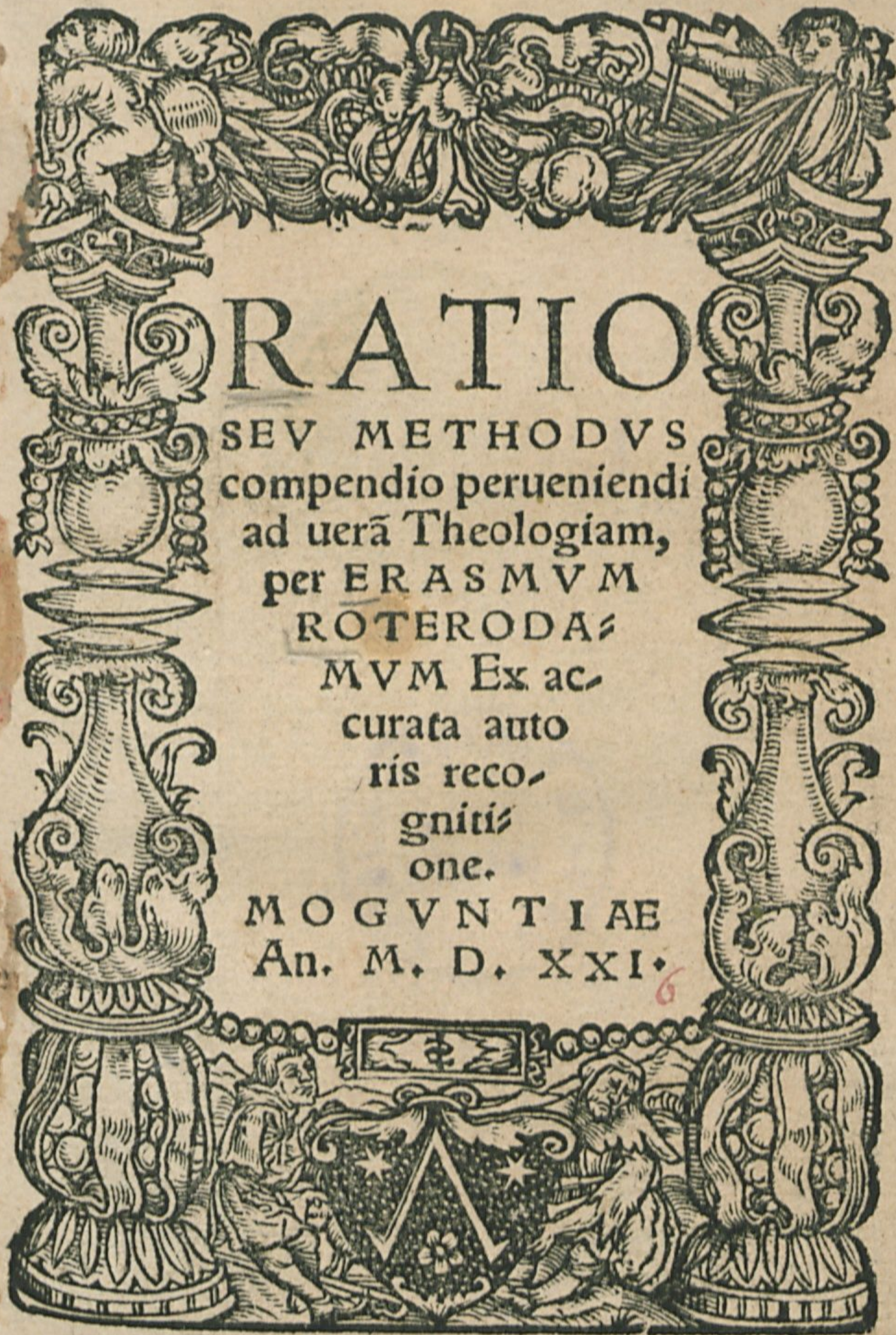
oo L

druckl. 00

theor

RATIO

SEV METHODVS
compendio perueniendi
ad uerā Theologiam,
per ERASMV M
ROTERODAMVM Ex ac-
curata auto-
ris reco-
gnitione.

M O G V N T I A E
An. M. D. XXI.

78 L 7502

M
H

4

ALBERTVS ARCHIEPISCO-
pus Moguntinensis, & Magdeburg.
Primas Germaniæ, princeps
elector, ac Marchio Bran-
denburgensis &c.

OBIS DILECTO DE-
siderio Erasmo roterodamo
salutem in CHRISTO.
Nuper in uoluminũ abs te
æditorum lectionem incidē-
tes Erasme doctissime, cum diuinũ hoc
tuum ingenium, omnigenam eruditio-
nem, & supra captum penẽ huius sæculi
ac patriæ eloquẽtiã admirati essemus,
cœpit nos ingens quoddam te uidendi
desiderium: quippe nihil magis ex digni-
tate nostra arbitrati sumus, q̃ cũ nos dei
Opt. Max. benignitate, in principem epĩ-
scoporum locum euecti simus, eum ui-
rum, qui non per Germaniam modo,
sed uniuersam propẽ Europam, in lite-
ris principatum obtineat, complecti ac
fouere. Proinde tantum defuisse fortunæ
nostræ, si te non uiso ab hac uita migrare
cõtingeret, arbitraremur, quãtum nobis

A ñ felicitatis

*Encomium Er-
asmi.*

ALBERTVS ARCHIEP. MOG.
felicitationis adscribimus, quod eo tempore
nati sumus, quo tu tantus uir, his literis,
hac industria, communem Germaniam
à foeda barbariei appellatione uindicasti:
imò quo tu diuinam theologiam, ab illa
antiqua ac germana in nouam quandam
& impuram aliquot iam saeculis defor-
matam, suo splendori reddis, ac priscum
in nitorem restituis. Quid enim desidera-
ri magis aetate nostra potuit, quam ut
emendatiora essent noui instrumenti exē-
plaria? At te interprete omnes absterse
maculae, omnis additus nitor. Quid do-
lendum magis fuit, quam illum sic ab se
immutatum, sic mutilum ac concisum
Hieronimum in manibus haberi? at per
te in lucem est reductus, & quasi à morte
in uitam rouocatus. Macae uirtute decus
Germaniae amabilissime Erasme, Sic itur
ad astra. Sed tu ne grauares sic de te senti-
entem, sic erga te affectum, si quando hac
iter facies inuisere. Et o felicem illum (si quis
nobis illucescet) diem, quo in tuam faci-
em hos oculos defigemus, quo ad suauis-
simum tuum eloquium has aures arrige-
mus, quo

DES. ERAS. ROTEROD. 3
mus, quo abs tuo penitus ore pende-
mus. Nihil em̄ inter nos, & illos Titili-
uū admiratores interesse censebimus.
Quod faxit CHRISTVS seruator,
ut quem absentem ex libris admiramur,
eius coram alloquio frui liceat. Sic enim
futurum speramus, ut quod iam quæri-
mus, aliquot diuorum uitæ elegantiori,
& quali tu polles stilo illustrentur.

Vale doctissime ERASME, ac te
nobis serua, & ostende. Iterum
uale, ex oppido nostro Steyn-
heym. Idibus Septemb.

manu
nostra pro-
pria. ANNO post
Natalem CHRISTI,
M. D. XVIII.

A iij REVEREN

REVERENDISSIMO SACRO
sanctæ Rhomanæ ecclesiæ T T. S. Chry
sogoni Cardinali, Moguntinēsi ac Mag
deburgensi Archiepiscopo, princi
pi electori, primati &c. admi
nistratori Halberstatensi,
Marchioni Branden
burgēsi, Erasmus
Roterodamus
S. D.

LIBERALIS QUIDAM
& ingenius ingenij tui can
dor, in causa fuit opinor, re
uerendissime præsul, & idē
princeps illustrissime, ut ex
meis libellis, lōge quā pro meritis ma
iorē opinionē de me cōceperis. Et tamen
istū animū tuū, si minus mihi, certe liter
is ac uirtuti gratulor, gratulor ijs, q̄ uere
sunt id, qd̄ me credis esse. Siqdē ut hacte
nus errat tua celsitudo, qd̄ tantū laudis
tribuit Erasmo, nō errat tamen in hoc,
qd̄ egregiā uirtutē cū eruditione pari co
pulatā, in quo cūq̄ comperiatur homine
summorū principū studio fouēdā ornan
damq̄ censet.

ALBERTO CARD. MOG. 4
dāq̄ censet. Quanquam autem non dus
bitabam, quin ex congressu nonnullam
opinionis meæ iacturam facturus essem
apud te, tamen apprime gestiebam in
tam eximij principis amplexus accurre
re, ac ne prorsus ^{ἀσχετος} uenirem. Pauli
ad Rhomanos epistolæ paraphrasin tuo
nomini destinaram. Hunc animum me
um, literis significaram iuueni, non mi
nus eruditione quàm imaginibus claro,
Vdalricho Hutteno, sed hoc unice nobi
li, quod tua dignitas illum inter præcipu
os, ac interiores officarios cōplectitur.
Sed ea mox mutata est sententia, quod
magis couenire uideretur, ut quod Rho
manis scriptum esset, iisdem inscribere
tur. Interea nec per fortunam tuo conspe
ctu frui datum est, nec per studiorum im
modicos labores licuit apparare, quod
tua celsitudine dignū haberetur. Etenim
cum proxime Basileam repeterem, in di
uersam ditionis tuę partem procul te con
tuleras: rursus, ubi me reciperem in pa
triam, iam apud Cæsarem agebas Au
gustæ. Quod quidem iter cum mihi uel
A iij eunti,

DES. ERASMVVS ROTER.
eunti, vel redeunti multis nominibus in-
faustum fuerit, nullo tamen infelicitus
quàm quod tui non contigit copia. Por-
ro dum posthabitis curis omnibus, pro
uiribus adnitor, ut nouum testamentum
Leone X. cui dicatum erat, dignum ef-
ficiam, ac proinde iterum atque iterum
nouo, mihi penè ueternum collegi, dum
hoc à senio uindico, mihi senium contra-
xi, dūq; illud, uti scribis pristino nitore re-
stituo, mihi squalorem ac situm concilia-
ui. Nam laboris, ut uoluptatis & gloriæ
quā minimū habet, ita tædij molestiaq;
plurimum. Ac penè duplicabat molestis-
am, quod complures experirer ingratif-
simos, quorum utilitati potissimum tan-
tum laboris desudabatur. Tandē & à la-
boribus quibus dīstringebar, & à mor-
bis qui me propemodum extinxerant,
ut cūq; mihi restitutus, officij mei memi-
nisse cœpi, atq; hisce literis, quādo adhuc
secus nō licet, amplitudinē tuā saluto, si-
mulq; gratulor tot ornāmētis tuis Cardi-
naliciæ dignitatis fastigiū accessisse, un-
de tibi hoc etiā plus decoris adiunctū est,
quod à

ALBERTO CARD. MOG. S
qd' à Pontifice integerrimo, nec emptū,
nec ambitū obtigit, & adeo non ambitū
ut nisi Maximiliani Cæsaris autoritate
motus, obstinate fueris recusaturus. Ad
iunximus epistolæ libellū de ratione stu-
dij theologicī, non ut hoc tuo nomini de-
dicato, fidem meā liberē, uerū ut hoc ue-
lut arrabone dato magis ac magis astringam.
Optabat R. T. D. ut diuorū uitas il-
lustrarē meo stilo, at ego conatus sum,
ut ipsi diuorū principi mea qualicunq;
industria lucis non nihil adderem. Nam
gaudet ille, totius gloriæ fons, etiam pijs
suorum studijs ut cunq; nobilitari. Cæte-
rum sermone uix consequi queā, quan-
to pere de amem indolem istā tuam, cui
iuueni, inter tot ditionis administrandæ
necessarias magis quā sacras sollicitu-
dines, illud uel in primis cordi est, ut di-
uorum uitæ, quæ partim habentur fabu-
lis anilibus simillimæ, partim eo prodi-
tæ stilo, ut nemo doctus aut grauis absq;
nausea possit legere, primum maiore de-
lectu, maioreq; fide, dein sermone si non
facundo, certe mūdo, castoq; tradantur.

A v Perspicit

DES. ERASMVVS ROT.

Perspiciť nimirum tua prudētia, id quod
uerissimum est, nō mediocriter ad Chri-
stianæ religionis ornamentum facere, ne
quid omnino canatur aut legatur in tem-
plis, quod non grauissimo doctissimoq̃
cuiq̃ placere queat, hoc est, quod non ex
diuinis libris hauſtum sit, aut certe à uiris
eximijs profectum. Nunc Siculis, quod
aiunt, gerris uaniora, nunc cuiuslibet de-
liri senis, aut etiam aniculæ, somnia huc
irreperunt, & indies magis ac magis ir-
repunt. Verum hac in re præstare, quod
desiderat celsitudo tua, magis opto quā
possum. Ego præter conatum sedulum
nihil polliceor. Non desunt aut uel apud
Germanos, qui mea sententia cumulate
ualeant tuis sanctissimis uotis satisfacere
uel Huttenum habes domi, linguæ lati-
næ deliciū. Interea mihi magis libet ti-
bi mentem istam episcopo dignam, quā
fortunam quamlibet amplam gratulari,
" **Q**uæ felicem CHRISTI populum, si pas-
sim contingat tales esse præfules, quibus
CHRISTI gloria nihil sit antiquius,
" **q**ui gemmarum lucem, qui auri fulgorē
qui arē

ALBERTO CARD. MOG. 6
qui argenti nitorem, qui byssi candorem //
qui cocci ignem, breuiter qui totum Aa-
ronis ornatum moribus ac uita referant;
quibus etiam si pallium ac pedum detra-
has, tamen episcopos agnoscas. In te for- //
tuna, quam antiquitas cæcam faciebat,
oculata uidetur. Generis tui longe clarif-
sima stemmata morum tuorum ornamē-
tis illustras, Archiepiscopi dignitatem
uitæ integritate conduplicas, Cardinali-
cio galero, nescio quid maiestatis addi-
tum uidetur, posteaquam tu non recusa-
sti. Quid superest, nisi ut CHR I-
STVM Opt. Max. comprecemur,
ut istam mentem tibi, te nobis
q̄ diutissime seruet incolu-
mem. Louanij. XII. Ca-
len. Ianuar. Anno.
M. D. XVIII.

RATIO,

RATIO SEV

COMPENDIUM VERAE
theologiae per Des. Erasmus
Roterodamum,

VM PRI-
mum nouum
testamētum,
à nobis reco-
gnitū, essem
æditurus, fla-
gitantibus id
amicis quibus-
dam, metho-
dum quandā
acrationē the-
ologici studij curaueram adiiciendā, bre-
uitem quidē illā, sed quæ tum mihi uisa est
satis copiosa in operis præfatione, ueritus
ne non præfatio, sed aliud opus operi ad-
ditum uideretur. Quod si hæc ratio me ni-
hil mouisset, tamen operis celeritas, iam
ad metam decurrentis, breuitatem flagi-
tabat. Nunc idem agemus aliquanto co-
piosius,

RATIO VERAE THEOLO. 7
 piofius, & ita rem temperabimus, ut si li-
 beat præfationis uice possit addi, sin mi-
 nus, separatim legi, nimirum conuiuato-
 res frugaliter splēdidos, & magnifice for-
 didos imitati, qui pridianorū obsoniorū
 frustula recentibus admixta, cōmuni te-
 gunt cōditura. Atq; utinā præstare queā
 quod flagitor. Magnum quidem est, ad
 Theologiæ studiā animos hoīm inflam-
 mare, sed absolutioris artificis est, huiusce
 cœlestis studiij, uiam ac methodū tradere
 non dicam ut dignum est (quid enim po-
 test humana industria, quod rebus diui-
 nis ulla ex parte respondeat?) sed sicut la-
 bor hic noster mediocrē adferat utilitatē,
 sacrosanctæ Theologiæ candidatis. Nō
 minima negotij pars est adeundi negociij
 uiam nosse. Et satis festinat, qui nusq; ab-
 errat à uia. Sæpe & sumptum duplicat, &
 laborem, qui crebris erroribus, ac longis
 ambagibus tandem eò peruenit, quo de-
 stinarat, si tamen peruenire contingat.
 Porrò qui compendiarium quoq; uia in-
 dicat, is gemino beneficio iuuat studio-
 sum. Primum ut maturius quò tendit p-
 tingat,

Exhortas-
tio.

Method^o

γνώμη

Compen-
dium.

RATIO VERAE THEOLO-
gingat, deinde ut minore labore, sumptuque
quod sequitur assequatur. Sed subuereor
ne cui mea tenuitas nota sit, protinus hic
reclamet. Tun uiam indicabis, quā ipse
nunquam ingressus es? aut certe infeliciter in-
gressus es? non minus ridicule facturum,
quam si caecus caeco dux esse postulet, iuxta
prouerbium euangelicum. Equidem maiorem
in modum optarim, ut istuc uere queam
inficiari, sed tamen quod uetat imitari nau-
tas quosdam, qui cum ipsi, nauis ad scopu-
lum elisa, nudi uix enatarint, nihilo seci-
us alijs soluentibus solent recte consulere,
comonstratis periculis, aut certe Mercu-
riales illas statuas πολυκεφάλους, quae quon-
dam in comitis poni solitae, suo nonnunquam
iudicio uia torum eo prouehunt, quom nonnunquam
ipsae sint peruenturae? & ut non nihil ex
poetis attingam, fungi uice cotis, acutum.
Reddere quod ferrum ualeat, exors ipsa secandi.
Postremo caecus uti si monstret iter, tamem
aspice. Tametsi diuus Aurelius Augusti-
nus, accurate simul & copiose, quatuor li-
bris, quibus titulum fecit de doctrina Chri-
stiana, super hoc propemodum argumen-
to differit.

Prouerbi-
um.
Simile.

Simile.

Simile ex
Horatio.

GIAE, PER ERAS. ROT. 8
to differit. Et ante hunc opinor Dionysius
quidā in opere quod inscripsit de diui-
nis nominibus. Rursus in libello, cui titu-
lum fecit de mystica Theologia. Et con-
sentaneum est eadem egisse in libris insti-
tutionum Theologicarum, ac rursus in
opere de significatiua Theologia, quo
magis nos idem agemus, non modo cō-
tractius, uerum etiam crassius, & pingui-
ore, quod aiunt, Minerva, quippe qui ne
quaquā excellentibus uiris ista paramus,
sed rudibus ac plebeis, uenæque inferioris
ingeniis, nostra qualicunque industria nisi
timur subuenire. Itaque quod primo loco
præcipiendum erat, id sane perquam fa-
cile est, & ut isti loquuntur, numero dici
potest. Cæterum quod ad usum attinet,
oīm est longe primū ac maximū. Et ut in
præcipiendo minimū est negocij, ita est
in præstando plurimū, nimirū, ut ad hanc
philosophiā, non Platonica, aut Stoicam
aut Peripateticam, sed plane cœlestē, ani-
mum adferamus ea dignū, non tantum
pulum ab omnibus, quoad fieri potest,
uitiorum inquinamētis, uerum etiam ab
omni

Primū p̄
ceptum.

I

Animus
theologia
dignus.

RATIO VERAE THEOLO,

omni cupiditatū tumultu trāquillū ac re-
quietum, quo expressius in nobis, uelut
in amne placido, aut speculo leui & exter-
so, reluceat æternæ illius ueritatis imago.

Hippoc-
rates.
Iulius Fir-
micus.

Βεβηλοι

Nam si Hippocrates à suis discipulis exi-
git mores sanctos & itegros, si Iulius Fir-
micus in arte superstitiosa non admittit
ingeniū lucri gloriae uel morbo corruptū,
si prisci dæmonū cultores non recipiebāt
quenquā ad sua prophana mysteria, nisi
prius multis obseruationibus repurgatū,
quanto magis æquū est, nos ad huius di-
uinæ sapientiæ scholam, seu templū ueri-
us, purgatissimis animis accedere. In exo-
do populus dei uocem procul auditurus
iubetur biduo purgari. Quantā aut puris-
tatem arbitramur exigī à Mose & Aaron
qui conscenso montis cacumine, in admi-
rabilem illam caliginē penetrant, ubi cō-
spiciūt, quod nulla lux neq; cœlestis neq;
terrestris potest ostendere, ubi cominus
cum deo miscentur colloquia. Eodē spe-
ctat opinor, quod cū iuxta montē Oreb
properaret, accurrens ut propius conspi-
cicaretur inusitatū miraculū ardentis rubi,
nec tamen

GIAE, PER ERAS. ROT. 9

nec tamen exusti: non prius admissus est ad diuinum colloquium, quàm abijceret calciamenta pedum. Quid pedes, nisi affectus? Quid pedes liberi calciamentorum onere, nisi animus nullis terrenis ac fluxarum rerum cupiditatibus oneratus? At uerius & efficacius nobis loquitur deus in arcanis libris, quàm Mosi de rubo locutus sit: si modo puri accesserimus ad colloquium. Paulus enarrationem arcanæ scripturæ non philosophiam, sed prophetiam uocat. Prophetia uero spiritus illius æterni donum est.

Huic igitur pectus tuum præpares oportet, ut tu quoque uerbo prophetico *θεομιμακτος* uocari merearis. Adsit oculus fidei simplex & columbinus, qui nō cernit nisi cœlestia. Accedat summus ardor discendi. Non dignatur hoc incomparabile margaritum uel amari uulgariter, uel cum alijs diligi. Sipientem requirit animum, & nihil aliud sitiētē. Iam hoc sacrum limen adituris, procul absit omnis fastus, procul absit omne supercilium. Ab huiusmodi protinus resilit

B ille spi

Theologia
Prophetia.

Fides.

Ardor.

Manfue-
tudo.

κενοδοξία
Cōtētio.

Quomodo
legendi
sacri
libri.

RATIO VERAE THEOLO-
ille spiritus, qui mansuetis minimèque
ferocibus gaudet animis. Augustum est
huius reginae palatium, si penetraris in
penetralia, sed uehementer humili ostio
patet aditus: ceruicem submittas oportet,
si uelis admitti. Procul absit illa uer-
nocentissima pestis, gloriae fames, quae
ferocia solet ingenia comitari. Absit ri-
xarum parens pertinacia, multo magis
caeca temeritas. Quod Pythagorae nu-
meros quosdam magicos docenti praes-
titerunt auditores, tu multo magis praes-
stes spiritui doctori. Tuo iudicio diffi-
sus, illi te tingendum formandumque per-
mittas. Cum loca subis religione uene-
randa, exoscularis omnia, adoras omnia,
& quasi nusquam non adsit numen ali-
quod, ita nihil non reuereris. Id tibi mul-
to religiosius faciendum memineris, cum
haec diuini spiritus adyta subiturus es.
Quod datur uideri, pronus exoscularis
quod non datur, tamen opertum quic-
quid est, adora simplici fide, proculque
uenerare. absit impia curiositas. Quae-
dam mysteria, uel ob hoc ipsum uideri
mereberis

GIAE, PER ERAS. ROT. 10
mereberis, quod temetipsum ab illorum
conspectu reuerenter submoueris: for-
tassis hoc nos docuit Moses, faciem su-
am obuelans, ne dominum intueretur e-
rubo sibi loquentem. Cæteras discipli-
nas cautim ac sobrie uult Augustinus at-
tingi, libros humanos uult cum iudicio
delectuq; legi. Hic si quid occurrit, quod
parum congruat in naturam diuinam,
aut quod cum Christi doctrina pugna-
re uideatur: caue calumnieris quod scri-
ptum est: sed te potius crede non assequi
quod legis, aut subesse tropum in uerbis,
aut codicem esse deprauatum. Veluti cū
legis deum irasci, aut pœnitentia tangi,
cum id habeat certum Christiana fides,
deum ab affectibus huiusmodi prorsus
immunem esse: aut cum legis à Christo
præcipi apostolis, ut diuenditis tunicis
emant sibi gladios, cum idem antea ue-
tuisset, ne malo resisterent. Inter huma-
nas disciplinas, aliæ alium habent sco-
pum. Apud rhetorem hoc spectas, ut co-
piose, splendideq; dicas: apud dialecticū,
ut argute colligas, & aduersarium illa-

B ñ quees,

Tropi.

Scop⁹ stu
dij theolo
gici.

Profect⁹
argumē
tum.

Disputa
tio & les
ctio q̄les.
Theolo
gia mori
bus expri
menda.

RATIO VERAE THEOLO
quees. Hic primus & unicus tibi sit sco
pus, hoc uotum, hoc unum age, ut mu
teris, ut rapiaris, ut affleris, ut trarfforme
ris in ea, quæ discis; animi cibus est, ita
demum utilis, non si in memoria ceu
stomacho subsidat, sed si in ipsos affe
ctus, & in ipsa mentis uiscera trañciatur.
Ita demum tibi uideare profecisse, non
si disputes acrius; sed si te senseris paula
tim alterum fieri, minus elatum, minus
iracundum, minus pecuniarum, aut uo
luptatum, aut uitæ cupidum, si cotidie
uitijs decedat aliquid, aliquid accrescat
pietati. In disputando seruanda sobrie
tas, summâque animi moderatio, ut col
latio, non conflictatio uideatur. Lectio
nem subinde interrumpat precatio, aut
gratiarum actio, quarum altera sacri spi
ritus imploret opem, altera beneficium
agnoscat, sicubi te senseris profecisse.

Quorundam enim mores faciunt, ut
hoc sanctissimum studium apud quos
dam male audiat, cum apicem ac fastigi
um huius professionis assecuti, ferocio
res sint idiotis, ambitiosiores, magis irri
tabiles,

GIAE, PER ERAS. ROT. II
 tabiles, lingua uirulentiores, ac prorsus
 ad omnem uitæ consuetudinem incom
 modiores non modo quàm sint imperi
 ti, sed quàm ipsi soleant esse, ut tales ab
 ipsa Theologia redditi quibusdam uide
 antur. Sanctus Iacobus admonet, ut qui
 ueram sapientiam sit assecutus, eam præ
 stet ac declaret, non supercilio, aut dispu
 tandi pertinacia, sed probitate morum ac
 mansuetudine. Porro scientiã, quæ sub
 amarulentam habet æmulationem, quæ
 pertinacem contentionem, negat e su
 pernis proficisci: sed terrenam, sed ani
 malẽ ac dæmoniacam uocat. Nam sapi
 entia uere Theologica primum, inquit,
 pudica est: deinde, modesta, pacifica, tra
 ctabilis, plena misericordia, & fructibus
 bonis, nescia dijudicationis, nescia simu
 lationis.

Iacobi, 3.

II

Iam quod ad eas attinet literas, quarũ
 adminiculo commodius ad hæc pertin
 gimus, citra contouersiam prima cura
 debetur perdiscendis tribus linguis, La
 tinæ, Græcæ & Hebraicæ: quod constet,
 omnem scripturam mysticam hisce pro
 ditam esse,

Discipli
 næ ad the
 ologiã ne
 cessariæ.
 Tres ling
 guæ.

B iij ditam esse,

RATIO VERAE THEOLO-
ditam esse: quarum cum Augustinus La-
tinam dūtaxat calleret, Græcam leuiter
attigisset, Hebraicam nec sciret, nec spe-
raret, tamen libro de Doctrina Christia-
na secundo non dubitat, harum cogni-
tionem ad sacros codices uel intelligen-
dos, uel restituendos necessariam pro-
nunciare. quod, quemadmodum inco-
gnitis elementorum figuris nemo legit
quod scriptum est, ita sine cognitione
linguarum nullus intelligit quod legit.
Neque uero mihi protinus hic resiliat
amice lector, negotij difficultate, ceu cla-
ua repulsus. Si non desit animus, si non
desit præceptor idoneus, minore penè ne-
gocio tres hæ linguæ discuntur, quam
hodie discitur unius semilinguæ miseran-
da balbuties, nimirum ob præceptorum
tum inscitiam, tum inopiam. Atque hoc
sanè nomine par est, ut clarissimi uiri
Hieronymi Buslidij, quondam præposi-
ti Ariensis, memoria sacrosancta sit, cū
omnibus honestarum disciplinarum stu-
diosis, tum præcipue Theologiæ candi-
datis, qui fraudatis etiam hæredibus, in-
gentem

Aug⁹.

Hierony-
mus Busli-
dus.

GIAE, PER ERAS. ROT. 12
 gentem pecuniarum uim in hunc usum
 legato reliquit, ut honesto salario para-
 rentur, qui Louanij tres linguas profite-
 rentur. Cuius laudis non minima portio
 debetur & huius germano, Aegidio Bul-
 lidio, qui sic fauet fratris testamento, imò
 sic literis ipse literatissimus, ut malit eam
 pecuniam iuuandis studijs omnium,
 quam suis scrinijs augendis dicatam.
 Exēplum hoc pulcherrimum gnauiter
 æmulatur uir omnium sæculorum me-
 moria dignus, Stephanus Poncherius,
 quondam episcopus Parisiensis, nunc ar-
 chiepiscopus Senonensis, undique præ-
 mijs amplissimis euocans, qui linguas
 doceant. Neque flagitat Aurelius Augu-
 stinus, ut in Hebræis Græcisq; literis us-
 que ad eloquentiæ miraculum proueha-
 ris, quod admodum paucis contingit,
 & in Romano sermōe, satis est, si ad mū-
 diciē & elegantia, hoc est, mediocritatē
 aliquā progrediare, qd' sufficiat ad iudi-
 candum. Nam (ut omneis cæteras huma-
 nas disciplinas negligamus) nulla ratio-
 ne fieri potest, ut intelligas quod scriptū
 B iij est, si

Aegidius
 Bullidius

Stephanus
 Poncherius.
 Mediocri-
 peritia lin-
 guarum

Obiectio

Rationes
quare ne-
cessariae
linguae.

RATIO VERAE THEOLO-
est, si sermonis, quo scriptum est, fueris.
ignarus, nisi forte malumus ociosi, quic-
quid hoc est muneris, cum apostolis e coe-
lis expectare. Neque enim audiendos ar-
bitror istos quosdam, qui cum in sophisti-
cis tricis, & illiteratis literis usque ad des-
crepitam aetatem computrescant, dicere
solent, Mihi satis est Hieronymi transla-
tio. Sic enim potissimum respondent ij,
qui ne Latine quidem scire curant, ut his
etiam frustra uerterit Hieronymus. Cae-
terum ut ne dicam interim, plurimis mo-
dis referre, e suis haurias fontibus aliqd
an e qualibuscunq; lacunis. Quid qd' que-
da ob sermonu idiomata ne possunt qd e
ita transfundi in aliena lingua, ut eandem lu-
ce, ut natiuam gratiam, ut pare obtineant em-
phasin? Quid qd qda minutiora sunt, q
ut oino reddi possint? id qd passim que-
rit, clamitatq; diuus Hieronymus. Quid
quod p multa ab Hieronymo restituta, te-
poru iniuria interciderunt, uelut euagelia
ad Graeca ueritate emedata, uelut obelo-
ru & asteriscoru notulae, ueluti prophete
commatis, colis & periodis distincti?
Quid

Quid quod scriptorum uel errore, uel te-
 meritate sacri codices tū olim uitiati sunt,
 tum hodie passim uitiantur? Quid quod
 Hieronymus unus omnia nec restituit,
 nec potuit restituere? Quid si idem quæ-
 dam perperam uel emendauit, uel trans-
 tulit? Aufer mihi hic illa tragica, ó coelū,
 ó terra, liceat uera loqui. Quamlibet uir
 pius, quamlibet eruditus, homo erat, &
 falli potuit, & fallere. Multa (ut opinor)
 illum fugerunt, multa fefellerunt. Postre-
 mo, qđ quod nec ea cōmentaria, quibus
 Hieronymus ea restituit, satis intelligun-
 tur, si linguas, quarum testimonijs nitit̃,
 prorsus ignores? Quod si semel sufficie-
 bat Hieronymiana translatio, quorsum
 tandem attinebat, caueri Pontificū decre-
 tis, ut ueteris instrumenti ueritas ab He-
 bræis uoluminibus, noui fides e Græco-
 rum fontibus peteretur? quod ipsum nō
 uno in loco precipit Augustinus. Deniq̃
 si hæc, qua uulgo utimur, satis erat, qui
 postea factum est, ut tot manifestarijs ac
 pudēdis erratis lapsi sint primi nominis
 Theologi? Id quod apertius est, quàm ut
 B v uel negari,

Deputatio
codicum.

Thomas
Aquinas
laudatus.

Nec senis
b^o despe
randæ lin
guæ.

Cato se
nex Græ
ce didicit
August.

RATIO VERAE THEOLO
uel negari, uel dissimulari possit. In quibus
est & Augustinus inter antiquos pre
cipuus, & ipse neotericorū oīm, mea sen
tentia, diligentissimus Thomas Aquinas,
quorū utrunq; mihi parum propitiū esse
uelim, si aut mentior, aut cōtumeliæ cau
sa hæc dico, ne quid interim loquar de cæ
teris, cum hoc haud quaquā conterendis,
meo quidem iudicio. Quod si cuius ætas
iam ad hoc præterit, is, quod est uiri pru
dentis, suam sortē boni consulat, & quan
tum potest, aliena fulciatur industria, mo
do ne bonæ spei iuuenibus, quibus hæc
potissimū scribuntur, obstrepat. Quanquā
ego profecto ne senibus quidem fuerim
autor desperandi, quandoquidē quatuor
nominatim recensere possim, mihi fami
liariter notos, uiros iam libris etiā æditis
celebres, quorū unus duodequingua
ginta natus annos, nemo non maior quadra
ginta, prima Græci sermonis elemēta sit
aggressus. Porro quō profecerint, ipsi su
is testantur monumentis. Quod si Cato
nis exemplum leuiter nos mouet, ipse dis
tus Augustinus, iam episcopus, iam se
nescens,

GIAE, PER ERAS, ROT. 14
nescens, ad Græcas literas puero degusta-
tas quidē sed fastiditas, reuersus est. Ro-
dolphus Agricola, unicū Germaniæ no-
stræ lumen & ornamentū, annum egres-
sus quadragesimū, Hebræas literas disce-
re nec erubuit, uir in re literaria tātus, nec
desperauit homo natus tam grandis, nam
Græcas adulescens imbiberat. Ipse iam
quinquagesimūtertium ingressus annū, ad
Hebraicas literas olim utcunq; degusta-
tas, cū licet, recurro. Nihil est em̄ qd̄ non
efficiat humanus animus, modo sibi im-
perarit, modo impense uelit. Et ad hoc, ut
dixi, negociū qualiscūq; mediocritas sa-
tis est, dum ea sanē absit à temeritate, quæ
ferē solet hoc audacius pronunciare, quo
minus exacte diiudicat. Felicior quidem
hac in parte iuuentus, at interim nō despe-
rādi sunt senes. Illa plus spei de se p̄bet, at
huic nōnunq; ardor animi p̄stat, qd̄ alijs
nō p̄stat ætatis uigor. Porro sententiā Hi-
larij & Augustini, q̄ putāt i ueteris instru-
mētū libris nihil requirendū ultra Septua-
ginta translationem, satis in epistolis ac
præfationibus ipse refellit Hieronymus,
& si

Rodolph
us Agri-
cola.

Hilarij &
Augusti-
ni opinio

RATIO VERAE THEOLO:

& si non refellisset ille, satis refellebat insignis ille lapsus Hilarij in dictione, Osanna, diuo quoque Ambrosio ad eundem impingente lapidem. Sed more hominum fit, ut tantum quisque probet, quantum se assequi posse confidat. Ad interpretationem Septuaginta uetus testamentum contulit Augustinus, multo magis idem facturum ad Hebraicam ueritatem, si literas eas tenuisset. Porro si rara quaedam felicitas, & alba, quod dici solet, indoles insignem Theologum polliceri uidebitur, haud mihi displicet, quod in libris de doctrina Christiana placuit Augustino, ut cautim ac moderate degustatis elegantioribus disciplinis per aetatem instituatur, ac preparetur, nempe dialectica, rhetorica, arithmetica, musica cum primis aut rerum naturalium cognitione uelut siderum, animantium, arborum, gemmarum, ad haec locorum, praesertim eorum quos diuinae literae commemorant. Fit enim ut agnitis ex cosmographia regionibus, cogitatione sequamur narrationem obambulantem, & omnino non sine uoluptate uelut unam circumferamur, ut rem spectare uide-

Post linguas quae discenda.
Dialectici.
Rhetori.
Arithmetica.
Musica.
Physica:

III

Cosmographia.

GIAE, PER ERAS. ROT. 15
re uideamur, non legere. Simulq; nō pau-
lo tenacius hærent, quæ sic legeris. Neq;
uero raro locorū uocabula suis libris, ceu
lumina quæpiam interijciunt prophetae,
quorū allegoriā si quis tractare conetur,
nec tuto nec feliciter id fecerit, si locorum
situm ignoret. Iam si gentiū, apud quas
res gesta narratur, siue ad quas scribunt
apostoli, non situm modo, uerum etiā ori-
ginem, mores, instituta, cultum, ingeniū
ex historicorū literis didicerimus, dictu
mirum, quātū lucis, & ut ita dicam, uitæ
sit accessurū lectiōni, quæ prorsus oscitas
bunda mortuāq; sit oportet, quoties non
hæc tantū, sed & oīm penē rerū ignoran-
tē uocabula, adeo ut nōnunq; uel impuden-
ter addiuinantes, uel sordidissimos consu-
lentes dictionarios, ex arbore faciant qua
drupedem, è gemma piscē, è citharædo
fluuium, ex oppido fruticē, è sydere auē,
ex brassica braccam. Abunde doctū uide-
tur istis, si tm̄ adiecerint, est nomen gem-
mæ, aut, est species arboris, aut, est genus
animantis, aut si quid aliud mauis. Atqui
non raro ex ipsa rei proprietate pēdet in-
tellectus

Historia.
IIII.

γελοῖον

Dialecti-
ca sola nō
sufficit ad
disputan-
dum.

Vnde di-
scat phy-
sice.

RATIO VERAE THEOLO-
tellectus mysterij, Quod euidentius declar-
rat Augustinus libro de doctrina Christi-
ana secundo, capite decimosexto, exem-
plis aliquot in eam rem arguendā addu-
ctis. Porro quidā sola dialectica freti, sa-
tis instructos sese putant, ut quauis de re
differant, tantūq; tribuūt huic disciplinæ,
ut actum existiment de fide Christiana,
nisi dialectices presidijis fulciatur, cum in-
terim grāmaticam, ac rhetoricā, ceu pror-
sus superuacaneas, aspernentur. Et pro-
bat quidem Augustinus, si quis connexi-
onum rationes teneat, modo absit peculi-
aris huic artī morbus, pertinax contentio
ac libido rixandi. Sed obsecro te, quid di-
uides aut finies, aut quid colliges, si rerū,
de quibus differitur, uim ac naturā igno-
res? Quid profuerit tibi concinnasse syl-
logismum in Celarent, aut Baroco, de cro-
codilo disputans, si nescias quod arboris
aut animantis genus sit crocodilus? Neq;
uero hæc tam discuntur ex octo libris na-
turalium Aristotelis, qui soli nūc tradun-
tur in scholis, quā ex eruditissimis eius-
dem commentarijs de animantibus, ex
libris

GIAE, PER ERAS. ROT. 16
 libris meteorologicon, ex problematis,
 ex Theophrasti libris de plantis, uentis,
 ac gemmis, ex Plinio, ex Macrobio &
 Athenæo, ex Dioscoride, ex Senecæ na-
 turalibus, alijsq; hoc genus scriptoribus,
 etiam si non mediocriter ad hanc eruditi-
 onis partem conducunt poetæ, apud quos
 frequens huiusmodi rerum descriptio, ue-
 lut apud Lucanum, quanta descriptio ue-
 nenorum? Oppianus uero etiam ex pro-
 fesso de piscium ac ferarum naturis pro-
 didit. Nicander de noxijs bestijs. Sunt quæ-
 dam artes, quas Augustinus inter super-
 stitiosas & improbatas recēset, e quarum
 ritibus quædam narrationes ducuntur
 in sacris literis. Profuerit igitur & harum
 supersticiosas obseruationes non ignorare,
 quam ad rem potissimum conferet le-
 ctio poetarum, subinde magicas inepti-
 as depingentium. Conferrent & Senecæ
 libri de supersticioso deorum cultu, si mo-
 do extarent, quos Augustinus se legisse
 testatur. Et sunt quidam, aut fuere poti-
 us, qui sua industria Christianorum o-
 cio consuluerunt in hac parte, explicatis
 uocabulis

Poetæ.

Oppianus.

Nicander

Malas etiam artes
conuenit
non ignorare.

Eusebius

Catholic.
Isidorus.
Figuræ
gramma-
ticæ.
Progym-
nasmata.
theologi-
futuri.

RATIO VERAE THEOLO-
uocabulis, ac naturis earum rerum dun-
taxat, quarum in diuinis libris habetur
mentio, quorū de numero fuit Eusebius
Cæsariensis episcopus. Et extant hodie
quoque in hoc genere nonnulla monimen-
ta, partim Hieronymi titulo, sed, ut appa-
ret, confusa mutilaque. Tametsi nec ista le-
gimus plerique, sed si qua uox ignotæ seu
peregrinæ linguæ inciderit, tripodis uice
nobis est Ebrardus, Græcista, aut confu-
sissimus ille libellus de nominibus He-
braicis. Quibusdā ad omnia satis est unus
Catholicon, aut hoc eruditior Isidorus.
Nec illud, opinor, inutile fuerit, si Theo-
logiæ destinatus adolescens, diligēter ex-
erceatur in schematis ac tropis grāmati-
corum rhetorūque, quæ non magno nego-
cio ediscuntur, etiam, præludat in fabulis
ad allegoriam explicandis, præsertim ijs,
quæ ad mores bonos pertinent, ueluti si
Tantali fabulā accōmodes ad diuitem,
incubantē & inhiantē opibus suis, nec tñ
fruentē. si Phaetontis, ad periculofam te-
meritatē suscipientis magistratū, qui ma-
gistratui gerendo non sit idoneus. Idem
fiat in

GIAE, PER ERAS. ROT. 17
fiat in Apologis, in Similibus, de quibus
à nobis non nihil est proditum. Tum in
his præcipue partibus rhetorices, quæ
tractant de statibus, de propositionibus,
de probationibus, de amplificationibus,
de quibus accuratissime tractat Fabius,
deque geminis affectibus, alteris quos
 $\eta\theta\eta$ uocant, mitioribus, alteris acrioribus,
quos $\pi\alpha\theta\eta$ dicunt, de quibus nemo dili-
gentius scripsit Aristotele, quod harum
rerum peritia maiorem in modum faci-
at ad iudicium, quæ res in omni studio-
rum genere ualet plurimum. Et quoni-
am professio Theologica magis constat
affectibus quàm argutijs, quas in ethni-
cis quoque philosophis ipsi rident ethni-
ci, Paulus in Christiano detestatur, idcirco
non uno in loco: conueniet non segniter
per ætatem in hoc genere exerceri, quo
postea dexterius in theologicis allego-
rijs, locisque communibus tractandis
uersari possit. In illis felicissimus est Ori-
genes, in his creberrimus est Chryosto-
mus. Hoc, ni fallor, uidebat Augustinus,
cum libro de ordine, priore, Licentium
C suum

Licentius
Augusti-
ni,

RATIO VERAE THEOLO-
suum ad suas musas, à quibus iam para-
bat desciscere, reuerti iubet, quod eius-
modi studia ad cæteras item literas, seri-
asque disciplinas reddant ingenium ue-
getius ac succulentius. interim poëtices
cognitionem inter disciplinas liberales
numerans, sed præstiterit, opinor, ob
contentiosos ipsius uerba subscribere.
Redeundum, inquit, tibi est ad illos uer-
sus. Nam eruditio disciplinarum libera-
lium modesta sanè atq; succincta, & ala-
ciores & perseverantiores, & comptio-
res exhibet amatores amplectendæ uerî-
tati, ut & ardentius appetant, & constan-
tius insequantur, & inhæreant postremo
dulcius. hætenus Augustinus. Alioqui
si quis tantum infantibus illis & anxîis
ieiuniisque præceptiunculis imbuatur,
puta dialectices, aut uerius, ut nunc fere
traditur, sophistices, quam ipsam tamen
cotidie nouis & commenticijs difficulta-
tibus aliam atque aliam reddunt, sit ut
ad contentionem quidem inuictus eua-
dat, cæterum in tractandis diuinis lite-
ris, in sacris cõcionibus, deum immor-
talem

In præci-
puo theo-
logiæ mu-
nere fri-
gent.

GIAE, PER ERAS. ROT. 18
talem, quàm uidemus istos iacere, frige-
re, imò quàm non uiuere: quorum præ-
cipue partes erant, animos inflammare,
cuius rei si quis exemplum requirat, le-
gat Origenis Homiliam de Abraham,
iusso filium immolare, in quo typus et ex-
emplar ob oculos ponitur, fidei robur
omnibus humanis affectibus esse po-
tentius. At operæ precium sit singulis pen-
sitationis, spectare, quibus & quot machinis
tentatio, patris animum impetat, ac repe-
tat, Tolle, inquit, filium tuum. Cuius pa-
rentis animum non labefactaret filij no-
men? Sed ut ualidior esset hic aries, addit
charissimū. Ne hoc contentus, adiecit,
quem diligis Satis hæc uideri poterant,
ad quodlibet humanū pectus expugnan-
dum. Additum dulcissimum paternis af-
fectibus filij uocabulū, Isaac, in quo refri-
catur & promissi diuini memoria, à quo
audierat, In Isaac uocabitur tibi semen,
& In Isaac erunt tibi repromissiones. Erat
ea natio φιλόσοφος; erga liberos, sic, ut nō
alia æque. Optabat posteritatem uir opti-
mus, nec erat huius uilla spes reliqua occi-
di

Abrahā
tentatus
apud Ori-
genem.

C ij so eo,

RATIO VERAE THEOLO-
so eo, per quem unum uentura erat poste-
ritas. Et tamen hūc non simpliciter iubet
occidi, sed imperat immolari, ut inter
apparandum identidem cruciet senis ani-
mum affectus pietatis. Multa grauiāque
tentationis pondera. Super hęc omnia,
iubetur montem excelsum conscendere,
ad quem tertio demum die peruētū est,
ut diu uarijs cogitationibus parentis ani-
mus quateretur, hinc sollicitate affectu
humano, hinc urgente iussu diuino. Iam
cum inter eundem puer lignis, quibus
exurendus putabatur, onustus, parentē,
ignem gestantem & gladium, appellans
dicit, Pater mi. atq; is respōdet, Quid uis
fili? quanto ariete charitatis arbitramur
pulsatum senis animum? Cui uero non
commoueat miserationis affectum, pue-
ri patri obsequentis simplicitas, cum ait,
En ignis & ligna, sed ubi uictima? Tot
modis sollicitata fides Abrahæ. Iam mi-
hi uide, quo robore, quāque constantia
iussa peragit. Non responsat deo, nō ex-
postulat de fide promissi, non deplorat
orbitatem suam apud amicos & cogna-
tos, quibus

GIAE, PER ERAS. ROT. 19
tos, quibus rebus utcunque leniri solet
dolor. Loco procul conspecto, iubet resi-
dere famulos, ne quis iussa peragenti ob-
sisteret, filium onerat lignis, ipse struem
in altari collocat, ipse filium alligat, & li-
gnis mactandum atque adolendum im-
ponit, reducto brachio uibrat ensem, fi-
lium unicum omnem posteritatis adama-
tæ spem iugulaturus, ni subito uox ange-
lica senis dextram inhibuisset. Hæc copi-
osius & elegantius ab Origene differun-
tur, haud scio maiore ne uoluptate lecto-
ris, an fructu, cum tantum interim in hi-
storico sensu uersetur, nec aliud agat in
diuinis libris, quam Donatus egit in co-
mœdijs Terentianis, dum Poetæ consili-
um aperit. An eadē uisurus erat, qui po-
litiores literas nunquam attigisset? qui
uix degustatis grammaticæ præceptis,
idq; ex autoribus male grāmaticis, mox
ad spinosas argutias, & ieiunas quæstio-
num anxietates raptus, in his cōsenuit?
Possem exemplis innumeris declarare,
quàm frigide, ne dicā ridicule, ineptiant
quidam, quoties est encomio celebra-
ndus diuus

C iij dus diuus

RATIO VERE THEOLO

dius diuus aliquis, aut hymno alioue scri
pti genere utendum, quod splendorē &
affectum desiderat. Huiusmodi Theolo
gis debemus hymnos quosdam & canti
ca, quas uulgus Sequentias appellat, que
nemo doctus uel absq; risu, uel absq; nau
sea legat. Verū in præsentia non hoc no
bis agitur, ut cuiusquam inscitiam tradu
camus, sed ut ad optimam studiij rationē
inuitemus adolescentes. Tantum illud
dicā in genere, si quis huius rei promptū
aliquod argumentum requirat, ueteres il
los theologos, Origenem, Basilium, Chry
sostomum, Hieronymum cum hisce res
centioribus cōponat conferatq;. uidebit
illic aureum quoddā ire flumen, hic tenu
es quosdam riuulos, eosq; nec puros ad
modum, nec suo fontī respondentes. Illic
tonāt oracula ueritatis æternæ, hic audis
hominum cōmētula, quæ quo proprius
inspicias, hoc magis similia insomnijs
euanescent. Illic solidis scripturarū funda
mentis innixū ædificiū surgit in altū. hic
futilibus hominū argutijs, aut etiā adula
tionibus nō minus inanes quàm inma
nes, super

Veteres
theologi
cū recen
tioribus
collati.

V

GIAE, PER ERAS. ROT. 20
nes, superstructa machina, tollitur in im-
mensum. Illic uelut in felicissimis hortis
affatim tū oblectaberis, tū expleberis, dū
hic inter spineta sterilia dilaceraris ac tor-
queris. Illic maiestatis plena omnia, hic
adeo nihil splendidū, ut pleraq; sordida,
parūq; digna dignitate theologica, ut in-
terim à cōparatiōe morū abstineā. Quod
si diutius immorandū sit prophanis lite-
ris, equidē id fieri malim in ijs, quæ pro-
pius affines sunt arcanis libris. Neq; ue-
ro me clam est, quanto supercilio quidā
cotēnant poëticen, ceu rē plusq; puerilē
quanto rhetoricen, quanto bonas, ut uo-
cant, & sunt, literas omneis. Attamen hæ
quālibet istis fastiditæ literæ, iñsignes illos
dedere Theologos, q̄s nūc procliuius est
negligere, quā uel intelligere, uel imi-
tari. Cuius rei si quis sibi fidē fieri postu-
let, dispiciat quā multis hoc quicquid est
poëticæ seu grāmaticæ, ut aiūt, facultatis
æmulari conatis, nō successerit. A nomi-
nibus tēpero, ne quē offendā, etiā si semet
cotidie libris æditis pdūt. Hi si politiores
literas dānāt, cur tā anxie affectāt politicē
C iij orationis?

Bonglre.

Pauci po-
eticē asse-
quuntur.

RATIO VERAE THEOLO-
orationis: sin probāt, cur ab his deterrēt
felicjus amplexuros: Poëticiis figuris ac
tropis scatēt undiq; prophetarū literæ.
parabolis oīa penē cōuestiuit Christus,
id quod Poëtis est peculiare. Neq; pueri
lis operæ putauit Augustinus in Prophe
ticis ac Paulinis literis, schemata rhetoræ
& oratiōis cæsuras ac circuitus indicare,
idq; in his libris, quos inscripsit, non de
Grāmatica aut dialectica, sed de doctri
na Christiana, quæ quid aliud est quàm
Theologia: Nec puduit episcopū ibidē
à Grāmaticis pronuntiationis & synta
xeos differentiam petere. Nō referā hic,
qd' immortalitate digni uiri Gregorius Na
zianzenus, Damasus, Prudētius, Pauli
nus, Iuuenicus Christi mysteria poëticiis
carminibus tractarūt. Ipse Paulus Apłus
nō semel abutiū poëtarū testimonijs. Vbi
tādē in his literis, qd' Aristotelē, quālibet
argutū aut eruditū, qd' ipiū Auerroen re
ferat: Vbi primarū & secūdarū itētionū,
ubi formarū syllogysticarū, ubi formalita
tū aut quidditatum, aut etiā eccitātū illa
mentio: qbus apud istos differta sunt oīa.
An ideo

An ideo parum argute differūt, quod nō
 in conclusiones & corollaria dissecēt oīa,
 quod non prius dicant, quid dicturi sint,
 quā dicant, ac rursus admoneant sibi
 dictum esse, quod aliquoties dictū nō est,
 quod non sermonē omnē uerbatim penē
 concisum contruncant. Hæc pars diuidi-
 tur in tres, prima rursus in quatuor, atq̃
 harū singulæ rursus in ternas. prima, ibi.
 secunda, ibi. Hæc demū nobis erudita ui-
 dent, quæ sunt frigidissima, & his à pue-
 ris assueti, nihil intelligimus, nisi quod
 ad eum modū sit frustulatim discerptum.
 In ceteris professionibus pulcherrimū, ut
 est, habetur, si suos quisq̃ principes & au-
 tores referat. Vergilius expressit Home-
 rum, Theocritū & Hesiodum. Horatius,
 Pindarum & Anacreontem. Auicenna,
 Galenum. Galenus, Hippocratem. Cice-
 ro, Demosthenē. Platonem, Xenophon.
 Aristoteles, qui nihil non tractauit, pro
 diuersis argumentis, diuersos, Aristotelē
 Theophrastus. Themistiū, & Auerroes
 Cur soli nos ausi sumus à nostræ philosof-
 phiæ principibus tota differendi ratione

Frigidiss-
 simæ dis-
 tinctiones
 quondam

Imitatio
 autorum.

C v desciscere

RATIO VERAE THEOLO-
desciscere? Quid enim tā dispar ac discre-
pans à stilo Prophetarū, Christi & apo-
stolorū, quā hoc, quo qui Thomā ac Sco-
tum sequuntur, nunc de rebus diuinis dis-
sputāt? Augustinus sibi gratulatur, quod
cum uarijs erroribus adhuc circumferre-
tur, in Platonem potissimum incidisset,
quod huius dogmata propius accedant
ad Christi doctrinam. Et à finitimis co-
gnatisq; procliuior est transitus. Neq; ue-
ro hæc eo dixerim, quod damnem ea stu-
dia, quæ nunc fere uidemus in publicis
scholis solennia, modo sobrie casteq; tra-
ctentur, neq; sola tamen. Cuiusmodi ue-
ro, citra philosophiam Aristotelicam nō
audere Theologum profiteri, sine gram-
matica, sine rhetorica, sine om̄is antiquæ
ac politioris eruditionis cognitione, uel
antesignanum ordinis Theologici profi-
teri, deq; his rebus magno supercilio pro-
nunciare, de quibus Paulus e tertio cœlo
reuersus, non ausus est hiscere? Proinde
complectantur & illa, si uidetur, pauci,
qs æquus amauit Iupiter, ut uerbis utar
Vergilianis, & quibus uacat aliquā æta-
tis partem

Audis sy-
cophanta
non dāna
ri Erasmo
studia sco-
lastica.

tis partem perdere. Nos plebeium & pro-
 perantem instituimus Theologiae tyro-
 nem, tamen, ut ingenue quod sentio di-
 cam, mihi parum tutum uidetur, ad theo-
 logiam destinato, in prophanis studijs,
 praesertim alienioribus consensescere. Fit
 enim ut qui palatum ac linguam multo
 absynthio habent infectam, ijs quicquid
 deinde biberint aut ederint, absynthium
 sapiat, & qui diutius in sole uersati sunt,
 ijs deinde quicquid uiderint, eo sese offe-
 rat colore, quem ipsi secum in oculis, glau-
 comate uitiatis, circumferunt. Ita qui bo-
 nam uitae partem in Bartholis ac Baldis,
 in Auerroibus & Durandis, in sophisti-
 cis cauillationibus, in confusissimis sum-
 mulis ac collectaneis posuerunt, ijs diui-
 nae literae non sapiunt id quod sunt, sed
 quod illi secum adferunt. Etenim ut ele-
 gans est fortassis in tractatione diuina-
 rum literarum, non nihil uelut ab exoticis il-
 lis opibus obiter aspergere, ita uehemen-
 ter absurdum uidetur, cum re tractes ab omni sa-
 pientia mundana longe diuersissimam, nihil
 crepare nisi Pythagoram, Platonem, Aristo-
 telem;

Simile.

Optimis
 primū as-
 suescēdū.

RATIO VERAE THEOLO-

Chrysip =
p^o notat^o.

Veteres
theologi
ferè rheto-
res erant.

telem, Auerroen, & his pphaniores auto-
res, ad horz opiniões, uelut ad oracula ob-
stupescere. An non istud est Christi coele-
stem philosophiã non condire, sed pror-
sus aliam reddere? Taxatur Chrysippus,
quod totas Tragœdias in eius cõmenta-
rijs, quos de logicis conscripsit, reperire
licuerit. Quo iustius nos taxauerit aliqs,
si uideat plusq̃ totum Aristotelẽ in The-
ologorũ cõmentarijs inueniri. Quod si
quis clamabit, absq̃ exacta horũ cogniti-
one non esse Theologũ, equidẽ consola-
bor meipsum tot insigniũ uirorũ exẽplis
Chrysostomi, Cypriani, Hieronymi,
Ambrosij, Augustini, Clementis, cum q̃-
bus rhetorculus esse malim, quàm cum q̃-
busdam, qui sibi plusq̃ homines uident,
Theologus. Deniq̃ cõsolabor meipsum
exemplo Petri ac Pauli, qui ista non solũ
non calluerunt, uerumetiam damnãt ali-
quoties, certe cõstat, nusq̃ usos esse, Quæ-
dam didicisse oportet, nõ discere, sicut inq̃t
Seneca. At quale spectaculũ est, octoge-
nariũ Theologũ nihil aliud quã in scho-
lis dialecticã ac philosophicam uel doce-
re, uel

re, uel decertare palæstram: hic sine fine
garrere, ad prædicandū Christi euangeli-
um elinguem: & ad extremum usq; uitæ
nihil aliud quā disputare: Qui se rei belli-
cæ parant, ijs potissimū exercentur, quæ
ad uictoriā certissime conducunt. Aliptæ
futurū athletā, iam tum à puero delectū,
fingunt ac formant in futura certamina,
& ad scopū suum omnia destinant. At p-
cipuus Theologorū scopus est, sapienter
enarrare diuinas literas, de fide, non de
friuolis quæstionibus rationem reddere
de pietate grauius atq; efficaciter differe-
re, lachrymas excutere, ad cœlestia inflā-
mare animos. Ad hæc iam inde à studio-
rum initio præludat futurus Theologus,
potius quā in alienis literis consenescat.

Illud mea sententia magis ad rem perti-
nuerit, ut tyrunculo nostro dogmata tra-
dantur, in summā ac compendiū redacta
idq; potissimum ex euāgelicis fontibus,
mox apostolorū literis, ut ubiq; certos ha-
beat scopos, ad quos ea quæ legit, confe-
rat, uelut illa, ut exēpli causa paucula no-
tem. Christū cœlestem doctorem, nouū
quendam

Exemplū

Præcipuū
theologo-
rū scopus

VI

RATIO VERAE THEOLO

Sūma do
ctriæ chri
stianæ.

Ex cōtem
ptu felici
tas.

Liuor.
Pudicitia

Iusiurādū

Auaricia.
Cenodo
xia.
Ambitio.

Vltio.

Innocētia

quendam populū in terris instituisse, qui
totus ē cœlo penderet, & omnibus huius
mundi præsijs diffusus, alio quodā mo
do diues esset, alio sapiens, alio nobilis,
alio potens, alio felix, quiq; cōtemptu re
rum omnium, quas uulgus admiratur,
felicitem consequeretur, qui nesciret li
uorem aut inuidentiā, nimirum oculo
simplici, qui nesciret spurcam libidinem,
utpote sponte sua castratus, angelorum
uitam in carne meditans, qui nesciret di
uortium, quippe nihil non malorum uel
ferens, uel emendans, qui nesciret iusiur
randū, ut qui nec diffideret cuiq; nec fal
leret quenquam, nesciret pecuniæ studi
um, ut cuius thesaurus in cœlis esset repo
situs, non titillaretur inani gloria, ut qui
ad unius Christi gloriam referret omnia,
nesciret ambitionem, utpote qui quo ma
ior esset, hoc magis sese propter Christū
submitteret omnibus, qui nesciret, ne la
cessitus quidem, uel irasci, uel maledice
re, nedum ulcisci, quippe qui & de male
merentibus benemereri studeret, qui ea
morum esset innocentia, ut uel ab ethni
cis com

cis comprobarentur, qui ad infantulorū puritatē ac simplicitatem, ueluti renatus esset, qui uolucrum ac liliorum ritu in diem uiueret, apud quem summa esset concordia, nec alia prorsus quā membrorum corpis inter ipsa, in quo mutua charitas omnia faceret cōmunia, ut siue quid esset boni, succurreret cui deesset, siue mali quippiam, aut tolleretur, aut certe leniretur officio, qui doctore spiritu cōlesti sic saperet, qui ad exemplum Christi sic uiueret, ut sal, ut lux esset orbis, ut ciuitas esset in ædito sita, omnibusq; undiq; conspicua, qui quicquid posset, id omnibus iuuandis posset, cui uita hæc uilis esset, mors optanda immortalitatis desiderio, qui nec tyrannidem timeret, nec mortem nec ipsum denique satanam, unius Christi præsidio fretus, qui modis omnibus sic ageret, ut ad extremum illum diem semper esset uelut accinctus ac paratus. Hunc esse scopum à Christo propositum, quò omnia Christianorum sint referenda, licet interim tolerandi fouendiq; sint imbecilles, donec proficiant, ac secretis auctibus

Simpli-
tas.

Cōcordia

Charitas

Exemplū
uitæ.

Mortis
cōtēptus.

Infirmi fo-
uendi, nō
alienandi

RATIO VERAE THEOLO-
auctibus grandescant in mensuram ple-
nitudinis Christi, Hæc sunt auctoris nos-
stri dogmata noua, quæ nulla philoso-
phorum familia tradidit. Hoc erat uinū
nouum non cōmittendū nisi nouis utri-
bus. Hæc sunt per quæ renascimur e sup-
nis. Vnde & Paulus nouā creaturā appel-
lat, quisquis in Christo est. Peripatetici
tenent Aristotelis placita. Platonici, Pla-
tonis decreta. Epicurei tenent Epicuri sci-
ta, multo magis conuenit nos tanti auto-
ris tenere dogmata. Sed in his pro rerum
& hoīm uarietate nōnulla differētia est.

1
Apte ueti-
ta à Chris-
sto.

Quædā planè uetat, quod genus sunt
illa, ne sint inter nos diuortia, ne sit liuor,
ne sit ambitio, ne studiū pecuniæ, ne uin-
dicta, ne suspicio, ne obtrectatio, quos o-
mneis affectus, quanto studio, quantoq̃
consilio eximendos curarit ex animis su-
orum discipulorum, mox aliquanto eo-
piosius indicabimus.

2
Præcepta

Quædam planè præcipit omnibus, qd̃
genus est, de mutua charitate, de condo-
nandis fratrum erratis, de tollenda sua
cuiq̃ cruce, quod si recuses, nō agnoscit
Christus

Christus discipulum, de mansuetudine,
cum ait Matthæi capite undecimo, Disci-
te à me, quod mitis sum et humilis corde,
& inuenietis requiẽ animabus uestris.
de fide, quam ubique requirit, de benefi-
centia in omnes, alijsq; his consimilibus.

Quædã ita commendat, ut tamen nõ
exigat, præmio sollicitans, qui possint
assequi, non pœnam comminans, si ne-
queant. Siquidẽ Matthæi capite decimo
nono, beatos pronunciat eunuchos, qui
seipsosexecuerunt & euirarunt propter
regnum dei. Non dicit, infelices, qui legi-
timum matrimonium caste pureque co-
lunt. Fortassis huc pertinet, quod iuueni
dicit, Si uis perfectus esse, uade uende
omnia quæ possides, & ueni sequere me.
Nam mihi potius uidetur, ad uniuersos
Christianos pertinere, quorum nemo
non debet esse hoc animo, ut si quid eius
modi postularet Christi gloria, cuncta
libenter sit pro derelictis habiturus, si-
quidem perfecti nomine Christianum
designat. Erat ille probus Iudæus, su-
pererat, ut Christi discipulus factus, per-

Nõ ex-
acta. 3

D fecta iam

RATIO VERAE THEOLO

cta iam sequeretur. Nihil in rebus huma-
nis uere perfectum, uerum in suo cuiusque
statu perfectionis studium adesse debet.

Cōtēpta.

Quaedam cōtemnit Christus, ac uelut
indigna se reijcit, ueluti cum Lucae capi-
te duodecimo, inuitatus ad diuidendam
hereditatem, Homo, inquit, quis me con-
stituit iudicem aut diuisorem super uos?

Dissimulata.

Quaedam ueluti dissimulat, tanquam
ad se non pertineant, aut tanquam ad ea
sit indifferens, quod genus cū apud Mat-
thæum capite decimosextimo, Petrum
interogat, utri debeant tributum regibus
filiij, an alienigenæ, uelut earum rerum
imperitus ac rudis, ut quæ ad huius mun-
di sordes pertinerent. Ac perinde locu-
tus, quasi non debeatur, tamen dari iubet
didrachmum, haud pro omnibus tamē,
sed pro se dūtaxat, ac Petro. Huius gene-
ris est & illud, quod apud Matthæum ca-
pite uigesimosecūdo, insidiosè rogatus,
num oporteret tributum pendere Cæsa-
ri. iubet exhiberi numisma uelut ignotū,
eo uiso, rogat, cuius esset imago, & cuius
inscriptio, tanquam id quoque nesciret.

De censu.

Ac de

GIAE, PER ERAS. ROT. 26

Ac de tributo Cæsari reddendo, respondet non sine ambiguitate, Date Cæsari quæ sunt Cæsaris, si quid illi debetur, soluite. Sed illud ad me magis pertinet admonere, ut detis deo, quæ dei sunt.

Ad consimilem modum adulteram in adulterio deprehensam, apud Ioannem Euangelistam, nec damnat, nec tamen palàm absoluit, sed admonet, ne iteret commissum, nolens hominum necessarijs legibus suum ius adimere, & tamen damnationis autor esse nolebat, qui uenerat seruandis omnibus, quod quidem in ipso fuit. Simulq; exemplum ædedit, in Christi uicem successuris, ut magis studeant mansuetudine seruare peccantes, quàm sæuitia tollere. Rursus apud Lucam, renuntiantibus quibusdam de Galilæis horrendo nouoq; affectis supplicio, quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum ipsorum sacrificijs, nec probat, nec improbat legum seueritatem, sed exemplo ad occasionem admonitionis abutitur. Putatis, inquit, quod hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccauerint, quia

Suppli
cia.

D ij talia

RATIO VERAE THEOLO-
talia passi sunt: non, dico uobis, sed nisi
resipueritis, omnes similiter peribitis, si-
cut illi decem & octo, in quos incidit tur-
ris in Siloë, & occidit eos.

Circūstā-
tiæ faciūt
ad intelle-
ctum.

VII

Locorū
collatio
Persona
loquētis

Accedet hinc quoque lucis non nihil
ad intelligēdum scripturæ sensum, si per-
pendamus non modo quid dicatur, ue-
rum etiam à quo dicatur, cui dicatur, qui-
bus uerbis dicatur, quo tempore, qua oc-
casione, quid præcedat quid consequa-
tur. Siquidem alius sermo decet Ioannē
Baptistam, alius Christum. Aliud præci-
pitur rudi populo, aliud Apostolis. Rur-
sus aliud præcipitur Apostolis adhuc ru-
dibus, aliud formatis iam & institutis.
Aliter respondetur insidiose interrogan-
tibus, aliter simplici animo sciscitantis-
bus. Denic̄ series ipsa narrationis altius
repetita, sentētiam aperit aliàs obscurā.
Sæpenumero locorum collatio nodum
explicat difficultatis, dum quod alibi di-
ctum est tectius, alibi dilucidius refertur.
Et quoniam totus fermē Christi sermo
figuris ac tropis obliquus est, diligenter
odorabitur Theologiæ candidatus, quā
sustineat

sustineat personam is qui loquitur, capitis an membrorum, pastoris an gregis. Siquidem Christus cum in cruce patrem inclamās ait, Deus meus, deus meus, cur deseruisti me? Longe à salute mea uerba delictorum meorum, non capitis, sed mēbrorum suorum uoce loquitur, autore diuo Augustino. Item dum mœret, dum angitur, dum poculum deprecatur, dum rursus quasi corrigens quod dixerat, suæ uoluntati renunciat, patris uoluntati sese submittit, uidetur membrorum affectum in se transtulisse. Rursus dum imminētibus satellitibus ait, Si me quæritis, sinite hos abire. pastoris & episcopi personam agit, apostoli gregis. Nam pastoris officium est, si quando ingruat persecutionis procella, pro gregis incolumitate suum caput obijcere periculis. Porro discipuli, dum metu territi diffugiūt, Petrus dum abiurat dominum, dum percutit gladio, gregis adhuc infirmi, & in spem meliorem confouendi personam sustinet. At rursus, Christus, dum flagellis concinnatis negociatorum turbā

D iij profligat

Mēbroꝝ

Pastoris.

Gregis
infirmi.

RATIO VERAE THEOLO

Sūmi pō
tificis.

Iudæorū.

Capitis.

Corpis
totius.

profligat è templo, summi pastoris agit
parteis. Nonnunq̄ ex alieno loquitur af-
fectu, ueluti cum Cananææ improbius
interpellanti, respōdet, Non est bonum
sumere panem filiorum, & obijcere cani-
bus, Iudæorum uoce loquitur, qui se so-
los hominum sanctos esse ducebant, Ca-
nanæos, Samaritanos, ac reliquas pro-
phanas nationes pro impuris & canibus
habeant, cum apud Christum non fuerit
ullum gentis discrimen, nisi pro tempo-
ris dispensatione. Nouerat eius mulieris
animum Iudæorum fidei præferendum
esse, uerum id uoluit infigere suæ gentis
animis, regni cœlorum fore participes,
qui quacūque origine per fidem in hoc
irrupissent. Rursum cum suos interro-
gat, Vos quē me esse dicitis? capitis per-
sonam agit. Petrus totius populi Christi-
ani uoce & uice respondet, Tu es Chri-
stus filius dei uiui. Nullus enim est in cor-
pore Christi, à quo non exigatur ista cō-
fessio, Tu es Christus filius dei uiui. Con-
similiter quod Petro dicitur, Tu es Pe-
trus, & super hanc petram ædificabo ec-
clesiam

GIAE, PER ERAS. ROT. 28
clesiam meam, & tibi dabo clauēs regni
cœlorum, ad uniuersum populi Christi-
ani corpus pertinet. E diuerso cum Pe-
tro ter amorē professo, dicit, Pasce agnos
meos, Christus summi pastoris, hoc est,
capitis uices sustinet, Petrus cuiusuis epi-
scopi typum gerit, cui non committitur
grex, pro quo mortuus est Christus, nisi
uehementer amanti Christum, nec us-
quam spectanti, nisi ad huius gloriam.
Neque uero dictum est, rege, aut subige
oues, sed, pasce. neque dictum est, oues
tuas, sed, meas. Alieni gregis pastor es,
non dominus, uide ut oues bona fide an-
numeres tibi creditas. Itidem Paulus in
epistolæ ad Rhomanos capite septimo,
cum multa questus de carne sua spiritui
rebellante, tandem exclamat, Infelix ego
homo, quis me liberabit de corpore mor-
tis huius? non sua uoce loquitur, ut opi-
nor, sed alterius cuiuspiam adhuc imbe-
cillis, et qui cupiditatibus suis etiã num-
impar esset. Quanquam autem persona-
rum obseruata ratio plurimũ habet mo-
menti in ueteris instrumẽti literis, uelut
D iij in pros

Episcopi

Contra Papam

Petoris.

RATIO VERAE THEOLO-
in Prophetis, in Psalmis, in cantico can-
ticorum, tamen frequenter & in nouo te-
stamento locum habet, praesertim in Pau-
linis epistolis. Quaedam autem ita pro-
ponuntur, ut ad omneis quidem pertine-
ant, at non citra discrimen. quod genus
est, quod cum Apostolis loquens, dicit,
Vos estis sal terrae, uos estis lux mundi. sic
ad oēs Christi religionē pfitētes ptinet,
ut p̄cipue tñ ad episcopos ac magistratus.
Itē cū ait, Estote perfecti, sicut & pater ue-
ster coelestis pfectus est. oībus suis ostēdit
quō sit enitēdū. quāc̄ id maxime p̄stādū
ihs, qui praesunt ecclesiae Christi. Ut per-
sonarū igitur, sic & tēporū obseruata ua-
rietas obscuritatem discutit in arcanis li-
teris. Neque enim quicquid Iudæis uel
imperatum est, uel interdictum, uel per-
missum, ad Christianorum uitā est accō-
modandum. non quod in ueteris instru-
menti libris quicquam sit, quod ad nos
non pertineat, sed quod pleraque pro
tempore tradita, ad typum & adumbrati-
onē futurorū, pernicioſa sint, nisi trahā-
ad allegoriam, ueluti circūcisio, sabbata,
delectus

Grādus.

Tēporū
ratio.

delectus ciborū, uictimæ, odium inimici
 bella hoc animo suscepta gestaq̃, turba
 uxorū, aliaq̃ his consimilia, quæ partim
 desierunt esse licita, partim tanq̃ umbræ,
 ad coruscantem euangelij lucem prorsus
 euanuerunt. Verum quis in hisce uel simp-
 pliciter ad nostros mores accōmodandis
 uel allegoriā explicandis, habēdus sit de-
 lectus, quoniā Augustinus satis copiose
 differit in libris de doctrina Christiana,
 non est consiliū hic persequi. Primū igit̃
 tempus esto, si uidetur, quod Christi præ-
 cessit ætatem. proximū, cum nondū quis-
 dem exorta, sed tamen aduentante iam &
 imminēte euangelij luce, superioris legis
 tenebræ rarefcerent, ueluti cum nondum
 exorto sole, sed ad exortū properante, cœ-
 lum sensim albescit. Tum satis adhuc erat
 Ioannis baptismo tingi, ad superioris ui-
 tæ pœnitentiā inuitari, satis erat admoni-
 tos esse publicanos, ne quid exigerent p̃-
 ter id quod illis constitutū esset, satis erat
 admonitos esse milites, ne cui uim face-
 rent, ne quem deprædarentur, sed cōtens-
 ti essent suis stipendijs, non quod ista bo-

Tempus.
 Primum.
 Secundū.

D v nos face-

RATIO VERAE THEOLO-
nos facerent, aut uere Christianos, sed quod
minus malos redderent, ac mox successis
uæ Christi prædicationi præpararēt. Neque
enim usque Ioannes docuit non esse iuran-
dum, non esse repudiandam uxorem, tol-
lendam crucem, benemerendū de inimi-
co, ista quæ proprie Christianos facerent
Christo seruabatur. Fortassis ad hoc tem-
pus pertinet prima discipulorum prædica-
tio, cū iubentur exemplo Ioannis ad pœ-
nitentiam prouocare, regni cœlorū uici-
niā denunciare, de Christo silere, & haud
scio an baptismus quo tum baptisabant,
huiusmodi fuerit, nam tum quoque bapti-
sabant apostoli, cum Christus ipse, teste
Ioāne, neminem baptisaret, nec omnino
proditū est canonicis literis, quenquā à
Christo baptisatū fuisse. Tertiū esto, si li-
bet, Christo iam late miraculis ac doctri-
na clarescente terrarū orbi, cum sic euan-
gelica doctrina proferretur, ut tamen le-
gis obseruatio non interdiceretur, quod
tempus complectitur, & post datum spis-
ritum sanctū, rudis adhuc & nascentis ec-
clesiæ primordia. Videntur autē ad hoc
quædam

Tempus
tertium.

quædam peculiariter attinere, uelut oēs illæ parabolæ, de colonis uineæ, qui domini filiū occiderant, de nuptiis, & excusantibus inuitatis, item quæ de suppliciis & afflictionibus prædicatorū Christus prædicat, ac fortassis quæ præcipit de tollenda cruce, de excutiendo pedum puluere, de nemine salutando in uia, de fugiundo à ciuitate in ciuitatē, de relinquendo patre ac matre & uxore, de beatitudine castrantium se propter regnū dei, de uendēdis possessionibus, ac renunciando omnibus affectibus, de subinde mutādo loco, postremo quæ de signis dicta sunt, eos qui crederent secuturis, alioqui Christiani, non essemus hodie, quos hæc signa cōstat nō esse secuta. Quancūq; ex superioribus illud ad nos pertinet, quod ubicunq; inciderit necessitas, hoc animo iubeamur habere, quicquid habemus charum, ut parati simus ob Christi gloriā relinquere. Ad idē tempus pertinet & illud, qd' in Actis apostolorū per Iacobū ac Petrū decernitur, ut q' ex gentibus ad Christū sese cōtulissent, abstinerent à suffocato & à sanguine, quorum

RATIO VERAE THEOLO

quorum neutrum apud nos habetur ne-
pharium. Siquidē datū est hoc inuincibi-
li Iudæorū pertinaciæ, quibus conuenire
non poterat cum incircūcis, si nihil ha-
buissent omnino Iudaismi, Paulus præci-
pit, ut episcopi suas uxores ac liberos be-
ne gubernent, nunc & hypodiaconis ius
habendi uxores interdicitur. Paulus uult
uxorem fidelem manere cū infideli maris-
to. Augustinus & Ambrosius diuersum
sentit, & hodie secus iudicat ecclesia. Pau-
lus nō uult seruū Christianū ab hero eth-
nico discedere, nisi manumissum, secus
hodie decretū est. Sunt id genus alia per-
multa, quæ pro temporū illorū usu insti-
tuta, post oblitterata sunt, aut mutata, ue-
luti de ceremonijs sacramentorū pleraq̃.
Complura tum non obseruata, quæ nūc
iubemur obseruare, quod genus sunt di-
es festi, & fortassis hæc qua nunc salubri-
ter utimur, secreta admissorū confessio.
Nam per uniuersum terrarū orbem pro-
pagata iam & constabilita Christi religi-
one, quam imperatores armis suis non p̃-
sequebantur, ut solebant, sed tuebantur,
nec de

Tempus
quartum.

deprædabantur opes ecclesiæ, sed accumulabant (sitenim hoc, si uideatur, quartum tempus) pro mutato rerum statu, nouæ leges sunt inductæ, quarum aliquot uiderentur cum Christi decretis pugnare, nisi distinctione temporum scripturas in cõcordiam redigamus. Iam quintum tempus facere licebit ecclesiæ prolabantis ac degenerantis à pristino uigore Christiani spiritus, ad quod opinor pertinere, quæ dicit dominus in euangelio, quod abundante iniquitate, refrigescet charitas multorum. ad hæc futuros qui dicerent, ecce hic est Christus, ecce illic.

Sed ne tanta temporum, personarum, ac rerum uarietas inuoluat lectorẽ, non abs re fuerit, uniuersum Christi populũ in tres circulos diuidere, quorum oim tamen unicum sit centrum, Christus Iesus, ad cuius simplicissimã puritatẽ pro sua cuiusque uirili enitendum est omnibus. Neque enim oportet scopum suo mouere loco, quin potius omnes mortalium actiones ad scopum dirigendæ. Primum aut circulum teneant, qui, quoniam uelut in uices Christi successerunt,

Quintum

Circuli
tres.Primus
circulus.

RATIO VERAE THEOLO:

runt, Christo proximi sunt, illi semper ad
hærentes, ac sequentes agnum quocunq;
ierit, quales sunt, sacerdotes, abbates, epis
scopi, cardinales, ac summi pōtiffices, hos
oportet quā maxime puros esse à rerum
mundanarū contagio, cuiusmodi sunt,
uoluptatū amor, pecuniæ studium, ambi
tio, uitæ auuiditas. Horum est Christi puri
tatem ac lucem è proximo haustam, in se
cundum circulū transfundere, qui princi
pes habet prophanos, quorū tamē arma
legesq; suo quodam modo Christo serui
unt, siue dum necessarijs ac iustis bellis p
fligant hostem, publicāq; tuentur tranq
lilitatem, siue dum legitimis supplicijs co
ercent facinorosos. Tertiū circulū promi
scuo uulgo dare licebit, ceu crassissimæ
huius orbis, quem fingimus, parti, sed ita
crassissime, ut nihilo secius ad Christi cor
pus pertineat, quanq; in singulis circulis
ordinem aliquē imaginari licet. Etenim
cum sacerdotes sacrificijs litant deo, cum
pabulo sermonis euangelici pascunt po
pulū, cū puris p̄cibus cū deo colloquunt,
cumq; pro salute gregis interpellant, ni
mirum

Secundus
circulus.
Audis sy
cophanta
Erasmus
non dams
nari bellū
omne.

Tertius:

Grad^o in
singulis
circulis.

mirum in purissima circuli sui parte uersantur. Cæterū dum principū affectibus obsecundant, ne prouocati, grauiores excitent tragœdias, dum infirmorū imbecillitati multa concedunt inuiti, ne ad deteriora prolabantur, in extrema circuli sui uersantur ora, ad quā tñ non aliter sese demittunt, nisi ut alios ad se rapiant, non ut ipsi fiant deteriores. Inter elementa, quibus infimus hic mundus cōstat, suus cuiq; locus est, sed ignis, qui proximū orbi lunari locū obtinet, cū in summa sui parte purissimus sit, ac liquidissimus, coeliq; naturæ simillimus, tamen in aeris continio se ipso crassior est. Aer itē in summa sui circuli margie simillimus igni, in infima pte qua cōfinis est aquæ, crassescit. Fortassis idē de aq̄ terraq; dici potest. Atq; interim ignis, cui p̄cipua uis ad agendū, paulatim oīa rapit ad se, & quoad licet, in suā transformatur naturam, terram spiritibus attenuatam, uertit in aquam, aquam eliquatam uertit in aerem, aerem extenuatum in se transformatur. Confinia seruiunt transformationi, non in deterius, sed in melius.

Sic &

Ordo i elementis.

RATIO VERAE THEOLO.

Sic & Christus ad discipulorū imbecillitatem sese frequenter accommodabat. Sic Paulus multa indulgebat Corinthiis, distinguens interim quæ domini nomine proponeret perfectis, & quæ suo nomine condonaret infirmis, hac spe tamen, ut proficerent. Proinde cum summi pontifices condonationibus & indulgentiis, ut uocant, segnes, aut fortasse desperationi proximos erigunt ac fouent, donec ad meliora proficiant, non uersantur in summa circuli sui parte. Idem dum legibus cauent, de decimis prædialibus ac personalibus extorquendis, de usu pallii redimendo, de annatis exigendis, de patrimonio Petri, ut uocant, armis uindicando, de subigendis bello Turcis, de quibus alijs innumeris ut donemus eos tractare rem ad cōmunē uitam necessariā, aut certe utilem, nemo tamen dixerit eos uersari in eo quod propriū est philosophiæ cœlestis. Atque haud scio, an summi pontifices, etiam si maxime uelint, possint ita moderari leges suas quas ad cōmunē hoīm uitam ædunt, ut per omnia Christi decretis respondeant.

Christus,

Functio
nō sūma.

Leges pō
tificiæ.

Christus, ut purissimus ille fons omnis
 lucis & innocentiae, praecipit ea quae coe-
 lum sapiant. Pontifices homines, & homi-
 nibus infirmis, atque adeo uarie infirmis,
 pro tempore praescribunt, quod uidetur
 expedire. Proinde fieri non potest, quin
 in horum quoque placitis insint quaedam,
 quae sapiant humanos affectus, & in quibus
 innocentiam Christi desideres. Por-
 ro quae admodum ignis infima pars liqui-
 dior est aeris summa parte, ita par est, ut
 quod in pontificum constitutionibus cras-
 sissimum est, propius tamen accedat ad
 Christi simplicitatem, quam quod in Ce-
 sarum aut magistratum legibus est maxi-
 me diuinum. Nam hi, quoniam in hisce
 rebus uersantur, quae cum infima fece,
 quaeque cum sordidis mundi negocijs con-
 iunctae sunt, argumento suo respondeant
 oportet. Neque enim horum legibus fit statim
 ut boni simus, sed ut interim minus ma-
 li. Proinde si quid geritur aut constitui-
 tur ab his, quod non nihil degeneret a Chri-
 sti decretis, etiam atque etiam caue, ne Chri-
 stianae philosophiae purissimum fontem cum
 E horum

Leges cae-
 sareae.

RATIO VERAE THEOLO-
horū qualibuscūq; lacunis cōmisceas. De-
bent humanae leges ab hoc archetypo pe-
ti. Ab eodē lumine legū humanarū scin-
tillae sumuntur, sed aliter relucet aeternae
ueritatis fulgor in leui terfoq; speculo, ali-
ter in ferro, aliter inlympidissimo fonte,
aliter in lacuna turbida. Hæc ideo dicta
sunt, ne coelestem Christi philosophiã,
hominū uel legibus, uel disciplinis uities-
mus. Maneat intactus ille scopus, sit illi-
batus unicus ille fons, seruetur illa uere
sacra ancora doctrinae euāgelicæ, ad quã
in tanta rerū humanarū caligine confuge
re liceat. Absit ut nobis obscuret illa Cy-
nosura, ne nō sit certū aliquod signū, ad
quod in tantis errorū undis inuoluti, re-
cto cursui restituamur. Ne moueatur hæc
columna, ut sit cui annexi, aduersus hu-
ius mūdi uim, semper in deterius & pro-
labētis & rapiētis, obsistamus. Maneat
solidiū illud, & nullis opinionū flatibus,
aut persecutionū procellis cessurū funda-
mentū, cui tuto bonus architectus super-
struat aurum, argentum, & lapides pre-
ciosos. quod exultis humanarum cōmē-
tationum

CIÆ, PER ERAS. ROT. 34
tionū stipulis, fœnoq̄, nihilo fecius per-
duret, structura meliori. Homines labi
possunt, Christus errare nescit. Neq̄ pro-
tinus reñce, quod ab istis præscribitur,
sed circūspice, quis præcipiat, quibus præ-
cipiat, quo tēpore, qua occasione præci-
piatur, Sed in primis, an quod præscribi-
tur, congruat cū euangelica doctrina, an
sapiat referatq̄ uitam Christi. Spiritualis
omnia dñjudicat, inquit Paulus, ipse à ne-
mine dñjudicandus. Quod si ad leges hu-
manas Christi dogmata detorqueantur,
quæso te, quæ spes iã reliqua est? multo
minus etiã, si ad cupiditates hominū de-
flectatur diuina philosophia, & iuxta
Græcorum prouerbium, Lesbia nobis
fiat regula? Quod dictum est de legibus
ab hominibus institutis, idē arbitror esse
sentiendū de scriptis ueterū ac recentium
doctorum, quorū nulli sic addictos esse
oportet, ut nephas esse ducamus, alicubi
dissentire. quod hodie factitant plures,
quorū hic adeo se addixit Thomæ placi-
tis, aut Scoti decretis, ut malit & falsa tu-
eri, quàm ab horum dogmatis latum, ut
E ij aiunt,

RATIO VERAE THEOLO,
aiunt, digitū discedere, cum autores ipsi
nolint sibi tantū tribuī. & tamen hoc par
est illis tribuere, praesertim quos praeter
egregiam eruditionem, & uitę sanctimo
nia, & antiquitas ipsa commendat, ut be
nigne interpretemur quod scripserunt,
& sicubi manifestius lapsi sunt, quā ut
dissimulari possit, reuerenter ab illis dis
sentiamus, non insectantes conuictijs hu
manos lapsus, sed quoad licet attenuātes
atq; purgantes. Neq; secus sentiendum
de dogmatis scholasticis, habeant illa sa
ne pondus suum in palæstris disputatio
num, adhibeantur ut humana placita, ut
themata argumentaq; conflictationum,
non ut articuli fidei, praesertim cū in his
nec ipsae inter se scholae consentiant, nec
iisdem interim eadem perpetuo placeāt.
Intolerabilius autem fit, quod cotidie no
ua conduntur, atq; his ceu sacris & ἀκινή
τοις, Babylonicas turres in cœlum usque
surgentes superstruimus. Pro his tuēdis
acrius depugnamus, quā pro Christi
dogmatibus. At quaedam uideri possint
eiusmodi, ut citra hæc pulchre cōstatura
sit inte-

sit integritas Christianæ religionis, quæ
 dam rursus eius generis, ut fenestrâ aperî
 ant ad perniciem ueræ pietatis. Atque ut
 liquidius quid uelim intelligatur, primi
 generis exemplum esto. Vir pius admisit
 eorum confessionem, ut à maioribus or-
 tam & paulatim ad hanc formam reda-
 ctam, obseruat reuerenter, iudicans non
 esse dissentiendum priuata autoritate ab
 eo quod publicus Christianorum usus et
 procerum autoritas comprobauit. Hac
 obedientia non contenti quidam suum
 adiungunt dogma, hanc confessionem,
 quoniã pars est sacramenti, non ab Apo-
 stolis, sed ab ipso Christo fuisse institutã.
 neque enim ius esse ecclesiæ, ut ullum sacra-
 mentũ uel addat septem illis, uel adimat
 cum tamen uni homini ius tribuant, uel
 totam ditionem purgatorij demoliendi si
 libeat. Mihi sanè dogma hoc non admo-
 dum uidetur necessarium ad pietatem.
 Quid enim ad hanc refert utrũ ipse Chri-
 stus instituerit aliquid, an ecclesia Chri-
 sti spiritu afflata? nisi forte timemus, ne

Cōfessio.

E iij nobis

RATIO VERE THEOLO

Christus &
spiritu sa
cto conce
ptus.

nobis quaestus pereat, quem ex huiusmo
di facimus, rebus sanctissimis ad rem non
sanctam abutentes. quanquam hoc ipsum
quod dico, non aliter accipi uelim, quam
exemplum adductum docendi gratia.
Eiusdem generis uidentur & illa, Vir bo
nus credit Christum esse spiritu sancto con
ceptum, natum ex uirgine. Quid hic opus
erat tot placitis? mox uivum hominis
corpus, omnibus membris absolutum, ex
purissima uirginei sanguinis guttula de
formatum, minutissimi araneoli modu
lo, huic simul animam inditam, omnibus do
tibus absolutam, quibus nunc fruitor in coe
lis? Mihi sane magis ad pietatem facturum
uidebatur, si haec aut non scrutaremur,
aut certe reuerentius scrutaremur, quae
nunc & apud indoctam plebem, ceu com
pertissima asseueramus. Et hoc interim
exempli gratia duntaxat proposuerim.
nam prudens & a pluribus & a serijs ex
emplis abstineo. Secundi generis exem
plum hoc est, quod alicubi plus satis tri
buimus principibus, siue uenantes ali
quid ab illis, siue sequentes quod uulgo
receptum

receptū uīdemus. Sunt enim qui corpus uniuersum ecclesiae, in unum contrahūt Rhomanum pontificem, quem negant errare posse, quoties de moribus aut fide pronunciat, & huius unius sententiae mūdum uniuersum in diuersa opinione cōsentientem debere cedere, ni faciat, schismaticum esse censendum. & tamen qui tantum potestatis tribuunt Rhomano pontifici, quantum nec ipse agnoscit, iūdē minimū illi tribuant, si quid illorum uel quæstui, uel ambitioni conetur obsistere. tunc exēpta est sacrosancta religio, tunc illuminatus theologus præponderat uniuersali concilio. tunc profertur ad synodum prouocatio. Nonne huiusmodi dogmatis ingens aperitur fenestra tyrannidi, si tanta potestas incidat in impium ac pestilentem hominē? Ad hæc sunt quædam de uotis, de decimis, de restitutionibus, de remissionibus & confessiōibus, scholasticorum imō monachorum placita, quibus grauiter illaqueantur animi simplicium, aut certe superstitionum, ingenti malo populi, sed luculento com

E iij modo

RATIO VERAE THEOLO-
modo quorundam, quibus, ut malis me-
dicis, tum optime est, cum populo est pes-
sime. Hisce de rebus audimus quotidie
querimonias piorum hominum, ex ani-
mo bene cupientium gregi Christiano.
Non est meum, ut mei similibus, conuel-
lere quod usu publico receptum est. opta-
re tamen fas est, ut diuinus ille spiritus af-
flet mentes pontificum ac principum, sic
ista perpendere, ut plus uerae pietatis ad-
iungatur populo, minusque sit supersti-
tionis, ac minus etiam tyrannidis per-
mittatur ijs, quorum felicitas publicis
malis alitur. Quanquam haec quoque
duntaxat exempli uice producta uelim, si
quidem in praesentia docere est animus,
non irritare.

Concent^o
doctrinae
& uitae
Christi.

VIII

Sup haec non mediocrem adferet utilitatem,
si diligenter euoluentes libros utriusque testa-
menti attente consideremus mirabilem illum
orbem & consensum totius Christi fabu-
lae, ut ita loquar, quam nostra causa per-
egit, factus homo. Sic enim futurum est,
ut non solum rectius intelligamus quod legi-
mus, uerum etiam ut certiore cum fide legamus
Nullum

Nullū est enim sic arte compositū menda-
cium, ut undiq; sibi constet. Ex ueteris in-
strumenti uoluminibus confer typos &
prophetarū oracula, quorū illi Christum
deliniant atq; adumbrant, hæc eundē ad-
uentantem, uelut oculis fidei demonstrāt
Succedit his angelorū testimoniū, Gabri-
elis uirgini cœlestes nuptias annuncian-
tis, rursus in natiuitate chori angelici cō-
cinentis, Gloria in excelsis deo, mox ac-
cedit pastorū, deinde Magorū testimoni-
um, præterea Symeonis & Annæ, dein-
de præludit Ioannis Baptistæ prædicatio
digito iam indicantis præsentē, quē pro-
phetæ uenturū prædixerant. Ac ne nesci-
remus, quid nobis esset ab eo sperandum
addit. Ecce qui tollit peccatū mundi. Hic
unus est agnus, omnis maculæ nescius,
nec agnus est solū, uerum etiam agnos fac-
cit. Non promittit suis regnū, non uolu-
ptates, non honores, aut opulentiā, inno-
centiam promittit, si modo resipiscāt. Ni-
hil aut uerorū bonorū ab futurū est, si ad-
sit innocentia. Post hæc omnem uitæ seri-
em obserua, quomodo adoleuerit, usq;
E v proficiens

Prophe-
tiæ et typi
Angeli.

Pastores.
Magi.
Baptista.

Christus
puer.

RATIO VERAE THEOLO

Christus
adolescens

Doctrina
Vita.
Natura

proficiēs in melius & apud deū, & apud
homines. Apud deum laus est bonæ con-
scientiæ, apud homines decus est honestæ
famæ, quæ non affectata, feliciter conseq-
tur ueram uirtutē. Duodecim natus an-
nos, in templo docens uicissim & audiēs
primū sui specimen dedit. Rursum in nu-
ptijs primo miraculo priuatim edito, pau-
cis innotuit. Nam prædicandi munus nō
nisi baptisatus, & columbæ signo, patris-
que uoce cōmendatus, postremo nō nisi
quadragenario ieiunio, & satanæ tenta-
tione spectatus & exploratus, aggressus
est. Excute natiuitatē, educationē, prædi-
cationē, mortem, nihil aliud reperiēs, quā
paupertatis & humilitatis, imō innocen-
tiæ totius exemplar. Totus doctrinæ cir-
culus ut secum consentit, ita cū ipsius uita
consentit, etiam ipsius naturæ iudicio cō-
sentanea. Præcepit innocentiam, ipse sic ui-
xit, ut nec subornati testes, cum id uarijs
modis conarentur, reperirent, quod pro-
babiliter calumniarent. Docuit mansue-
tudinē, ipse tanquā ouis ad mactationē du-
ctus est. Docuit paupertatē, ipse nihil unquā
nec

GIAE, PER ERAS. ROT. 38
nec possedisse legitur, nec affectasse. De-
terrui ab ambitione & fastu, ipse discipu-
lis suis lauit pedes, docuit hanc esse uiam
ad ueram gloriã & immortalitatẽ, ipse p
crucis ignominiã affectus est nomẽ, qd
excellit omne nomẽ, & dũ nullũ regnũ am
bit in terris, meruit cœli pariter ac terræ
principatũ. Vbi resurrexit, non alia docu-
it q̃ ante docuerat. Docuerat, p̃is nō esse
metuendã mortẽ, quæ nos nō extingue-
ret, sed immortalitati redderet & ob id ex-
hibuit sese rediuiuũ suis. Iisdẽ uidẽtibus,
ascendit in cœlũ, ut sciremus, quò nobis
esset enitendum quoq̃ referenda omnia.
Postremo loco delapsus est spiritus ille
cœlestis, qui tales afflatu suo reddidit apo-
stolos, quales Christus esse uoluit. Repe-
ries fortassis in Platonis aut Senecę libris
quæ non abhorreant à decretis Christi,
reperies in uita Socratis, quæ utcunque
cum Christi uita consentiant, at circulum
hunc, & omnium rerum inter se congru-
entium harmoniam in solo Christo re-
peries. Multa sunt in prophetis & dicta
diuinitus, & gesta pie, multa in Mose,
cæterisq̃

Mors.

Resurrex-
ctio.

Ascensio.

RATIO VERAE THEOLO

Ordo au-
toritatis.

IX

cæterisq; uiris uitæ sanctimonia claris, orbem hunc in nullo reperies homine, qui quidem orbis à prophetis exorsus, per apostolorū martyrumq; uitam ac doctrinā in sese coit, hi, quicquid Christus docuit, expresserunt, quicquid promisit, præstiterunt, eundem hauserant spiritū, eadem sonant ac docēt, quæ Christus. Hactenus adorāda sunt omnia, cætera cum delectu iudicioq; legenda, aut etiā imitanda. Nec fortassis absurdum fuerit, in sacris quoq; uoluminibus ordinem autoritatis aliquē cōstituere, id quod facere non est ueritus Augustinus. Nam primæ debentur ijs libris, de quibus nunq; fuit addubitatum à ueteribus. Apud me certe plus habet ponderis Esaias, quā Iudith aut Hester, plus euangeliū Matthæi, quā Apocalypsis inscripta Ioanni, plus epistolæ Pauli ad Romanos & Corinthios, quā epistola scripta ad Hebræos. Proximū his locum tenent quædam nobis ceu per manus tradita, uel ab ipsis apostolis ad nos usq; profecta, uel ab ijs certe, qui uicini fuerunt temporibus apostolorum, quo in numero cū primis

primis pono symbolū in cōcilio Niceno
 æditum, quod uulgo dicitur apostolorū,
 opinor ob id, quod præ se ferat sermonis
 apostolici tum grauitatē, tum sobrietatē,
 tum etiā breuitatē, atq; utinā nostra cre-
 dulitas eo fuisset contenta. Vbi cœpit esse
 minus fidei inter Christianos, mox incre-
 uit symbolorum & modus & numerus.

Quandō & apostoli sic Christū referunt,
 ut tamen ad illius maiestatem non assurgāt.

Neq; uero confundit hęc harmoniam
 Christi uarietas, imò sicut è diuersis uocis-
 bus apte cōpositis, cōcentus suauissimus
 redditur, ita Christi uarietas pleniorē ef-
 ficat concentum. Sic oīa factus est oībus,
 ut nusq; tamen sui dissimilis esset. Nunc
 diuinæ nature profert indicia cum uentis
 imperat ac mari, cum peccata remittit, cū
 in monte nouam speciem, & humana p̄-
 stantiorē exhibet suis. Nunc diuinitatem
 dissimulans, hominē agit, cum esurit, cū
 sitit, cum fatigatur labore, cum esuriens
 ad ficū accurrit, cum mœret, cū affligitur,
 cum occiditur. Quosdā ultro ad se uocat,
 alios à retibus, Matthæū è telonio. Quos-
 dam

Symbolū
 ap̄torum.

Varietas
 Christi.

Christus
 et deus &
 homo.

RATIO VERAE THEOLO

Varietas
in ædēdis
miraculis

dam sequi uolētes, reijcit, cuius exemplū
habes apud Matthæum capite octauo, de
scriba dicēte, Magister, sequar te quocūq;
ieris. cui respondet Iesus, Vulpes foveas
habent, & uolucres cœli nidos, at filius
hominis non habet, ubi caput suum reclī
net. Rursus ibidem, alteri poscenti ueniā
abeūdi, Sequere, inquit, me, & sine, mor-
tui sepeliant mortuos suos. huic timuit,
ne relaberetur, illum sciebat inutilem, ne-
gocio minime delicato. Zacchæi delecta-
tus ardore, ultro sese ad illius ædes inui-
tat, quem admodū legis Lucae capite deci-
monono. Herodem ubiq; contemnit, ut
impiū Iudæum, & ob id ethnicis deterio-
rem, eum uulpē uocat, Lucae decimoter-
cio, Ite & dicite uulpi illi, ad quem addu-
ctus, nec alloquio dignatur. Nonnunq;
ultro ueluti captata occasione, miraculū
ædit, sicuti de ficu, quæ ad execrationem
illius exaruit, de turba satiata paucis pani-
bus, de Lazaro, aliàs ceu grauatim & co-
actus facit, qd' genus est, cū apud Ioannē
Euangelistā, in nuptiis mari de uini defe-
ctu submonēti, respōdet, Quid mihi tecū
est mulier?

GIAE, PER ERAS. ROT. 40
est mulier: nondum uenit hora mea. rur-
sus cū apud Matthæū capite decimo septi-
mo, rogatus sanare lunaticū, cui discipuli
non potuerunt opitulari, cōmotus excla-
mat, O generatio incredula & peruersa,
quousq; ero uobiscū: quousq; patiar uos:
afferte huc illum ad me. Cananæā graua-
tim, nec nisi interpellatus, audit, nec sta-
tim obsequitur. Ex aduerso, leproso se fa-
cilem præbet. Volo, inquiens, mundus
esto. Rursum pharisæis, signū ab ipso po-
scentibus, planè negat, Generatio, inquit
ens, mala & adultera signū quærit, & si-
gnum non dabitur ei, nisi signū Ionæ pro-
phetæ. Consimiliter capite decimo sexto,
Pharisæis ac Sadduceis tentatibus Iesum
ut è cœlo signū aliquod æderet, respon-
det: Faciē cœli dijudicare nostis, signa au-
tem temporū non potestis: Alicubi sileri
iubet miraculū æditū, uelut apud Matthe-
um capite nono, cæcis sanatis interminas-
tus, edicit, Videte, ne qs sciat, haud igna-
rus futurū, ut tãto magis diuulgarēt. Ad
consimilē modū apud eundē euangelistā
capite duodecimo, curatis multis præcipit,
ne se

RATIO VERAE THEOLO-
ne se facerent manifestū uulgo. At Marci
capite quinto, dæmoniacū sanatū non ad-
mittit in suū consortiū, neq; tamen silere
iubet, sed apud suos prædicare, nō Iesum
Christū, sed, quid sibi beneficio dei contigisset. A suis confessionē exigit, Vos autē,
inquiens, quem me esse dicitis? Dæmoni
palam confitenti ipsum esse Christum, si-
lentiū indicit. Rursus aliàs exigit gratiā
ab ijs, qui beneficiū acceptū celant, uelut
à muliere, quæ contactu pallij desierat p-
fluere sanguine. Quis me tetigit, inquiēs
neq; destitit, donec illa corā omnibus be-
nificiū agnosceret. Similiter nouē lepro-
sis ingratitudinē exprobrat q̄ cū essent lu-
dæi, non redierint tñ, daturi gloriā deo.

Est & alia quædam in miraculis æden-
dis uarietas. Alios sine negotio sanat, ut
cum uerbo puellā excitat, Puella, tibi di-
co surge. Cæco lutū sputo maceratū illinit
oculis, nec hoc contentus, præcipit, ut se
abluat in piscina Siloe, atq; ita demū sen-
sit restitutæ sanitatis beneficiū. Neq; de-
cem illi leprosi protinus mūdati sunt, sed
iussi adire sacerdotes, inter eundū lepra
liberati

GIAE, PER ERAS. ROT. 41
liberati sunt. Porrò Lazarum excitaturus fundit etiam lachrymas, infremit spiritu, iubet sibi commonstrari sepulchrū, tolli saxum, atq; ita defunctum ualido clamore euocat. Nōnunquam irascitur ac minatur morbo. In huiusmodi uarietatibus cōueniet philosophari, & pia curiositate, diuini consiliij scrutari mysterium.

Est item uarius in responsis. captiose resciscitantibus, oblique respondet, & cautum. ueluti pharisæis, de repudianda uxore resciscitantibus, de censu Cæsari reddendo, de magno præcepto. ex ostenso nominis capite occasionem admonendi, quid illi non facerent, cum id in primis ad rem pertineret, in diuortijs retundit illorum licentiā, non ex iure concessam, sed inuincibili maliciæ datam. De præcepto item declarat eos non facere, quod scirent in primis esse faciendum, pharisæis legis scientiam tribuens, pietatem adimens, Sadducæos obstolidam interrogationem stultitiæ damnat, qui non intelligerent quod legerent. Est ubi nihil respondeat, sed quæstionem quæstione,

F ceuclauū

Varietas
in respon
sis Chris
sti.

RATIO VERAE THEOLO
ceū clauū clauo refundat. ueluti cū inter-
rogatus, qua nam autoritate faceret ea,
quæ faciebat, uicissim rogat, Baptismum
Ioannis utrum e cœlo censerent esse, an
ex hominibus? Aliàs respōdet quidem,
sed interrogationem interrogatione rese-
quitur. ueluti cum apud Matthæum capi-
te uigesimo secūdo, rogat phariseos Chri-
stus cuius filius est? cūq; respondissent,
Dauid. quomodo, inquit, Dauid in spiri-
tu loquens uocat eum dominum suum,
cum sit ipsius filius? Apud Marcum capi-
te uigesimo sexto, nihil respondet testi-
bus. cōsimiliter capite uigesimo septimo,
apud Herodem prorsus obticet. apud Pi-
latum per pauca respondet, nec ad omnia
tamē. apud Caiapham tacet. uinctus, cæs-
sus, irrisus, nihil responsat. a lapa cæsus,
respondet, ad conuicia Iudæorū in cruce
mutus est, at idē nō sustinet deplorari à se-
quentibus mulierculis. Nonnuncq; ceū
tædio affectus, fugitat turbā. rursus aliàs
misericordia motus, ultro petit turbas,
ac premi se patitur. aliquando semet ab-
dit in altissimū secessum, ut oret. aliquan-
do sponte

GIAE, PER ERAS. ROT. 42
do sponte sese in confertissimam templi
frequentiam ingerit. aliquando furtim
elabatur è manibus insidiantium, uelut
in mōtem ductus ut præcipitaretur, atq̃
iterum lapidandus à turba, clanculū eua
nescit. Quædam mandat Apostolis, ut
prædicent, quædam credit ad tempus si
lenda, ueluti uisionem exhibitam in mō
te Thabor, & arcanum cum Mose collo
quium de morte sua, rursus aliter loquit̃
discipulis, aliter promiscuę multitudini.
postremo à resurrectione, nunc hac, nūc
illa specie semet exhibet suis. Adeo cum
nostro Christo nihil sit simplicius, tamē
arcano quodam consilio Proteum quen
dam repræsentat uarietate uitæ atq̃ do
ctrinæ, ea fortassis nouo Theologiæ tyro
ni futura est admirationi, uerum attento
& exercitato non erit difficile singulorū
causas inuestigare. Sed magis his offen
dunt, quæ prima specie pugnare etiā in
ter se uidētur, quod genus sunt illa, quod
in euāgelio Ioānis, negat Ioānē Baptistā
esse lucē, cū de eodē postea testetur, Erat
lucerna ardens & lucens, cūq̃ dicat Apo
F ij stolis

Cōtraria
in diuinis
literis.

RATIO VERAE THEOLO-
 stolis adhuc rudibus, Vos estis lux mun-
 di. itē cū ait, Mea doctrina non est mea.
 si quis uerborū summā modo cutē atten-
 dat, uidentur sibi non constare. Rursus
 apud Ioannē capite sexto, cū ait, Qui edit
 meam carnē, & bibit meū sanguinē, ha-
 bet uitam aeternā. contra paulo post, Spi-
 ritus est, qui uiuificat, caro non prodest
 quicquid, nonne pugnantia loqui uidetur?
 Simillimum est huic, quod proximo ca-
 pite, cum dixisset, Et me scitis, & unde
 sim, scitis. mox subiicit, uelut à seipso dis-
 sentiens, uerus est qui misit me, quē uos
 nescitis. Alicubi negat se iudicare quēquid,
 alibi testatur, dicens, Pater omne iudici-
 um dedit filio. Discipulos suos uetat ira-
 sci, cum ipse legatur ira cōmotus fuisse.
 Quin & in narrationibus quibusdā ma-
 nifesta in speciem uarietas, impiorū ca-
 lumnię patuit. quod genus est, quod Mat-
 thæus unum cæcū sanatū prodit, cū Lu-
 cas testetur duos sanatos. item cum ali-
 quoties nomen pro nomine positum uis-
 detur, cū paulo aliter narrare uidetur in
 Actis capite septimo, Stephanus, quā
 in Geneleos

**Pugnātia
 narratio-
 nis.**

GIAE, PER ERAS. ROT. 43
in Geneseos habeatur historia, nimirum
capite duodecimo. Huiusmodi scrupi si
quando inciderint, non oportebit offen-
di, aut de fide scripti dubitare, sed pensi-
tatis omnibus circūstantiis, explicandæ
difficultatis rationem quærere. qua quis-
dem in re sudatū est à maioribus nostris,
quorū industria iuuabimur, si minus à
nobis reperietur, qđ animo faciat satis.

Iam & illud obseruandum erit quibus
argumentis Christus utranq; naturā dei
& hominis declararit. Siquidem à puro
homine quis speraret uerā salutem? Rur-
sum, purum deū quis crederet pati quic-
quam? Voluit autem, ut ipsum redama-
remus ut uerum hominem, uere pro no-
bis afflictum. neque dubitarem, quin
præstaturus sit, quicquid promiserat, cū
sit uere deus. Quid quod ne exemplum
quidem sat efficax futurum erat, si quod
in Christo gestum est, non ueris affecti-
bus gestum sit, sed ficta modo quædam
fabula obiecta sit oculis? Humanæ natu-
ræ indicia sunt, quod concipitur in utero
fœminæ. diuinæ, quod è spiritu sancto.

F iij humanae

Argumē-
ta utrius-
que natu-
ræ i Chri-
sto.

RATIO VERAE THEOLO,
humanae, quod statis tēporibus è graui-
da nascitur. diuinae, quod citra uirilē ope-
rā. Homine uerū arguunt, quod sese sub
inde uocat filium Adæ, quod adolescit
solitis ætatū auctibus, quod dormit, qđ
uescitur, quod esurit, quod sitit, quod ex
itinere lassescit, qđ humanis affectibus tā-
gitur. Sæpenumero legitur misertus tur-
be ueluti Matthēi capite uigesimo. apud
Marcum capite tertio, irascitur & indole-
scit. apud eundē capite octauo, ingemi-
scit spiritu. rursus Ioānis capite duodeci-
mo, multo ante passionē turbatur animo
i hortulo usq; ad sanguineū sudorē angī-
tur animo. in cruce sitit, quod ex more so-
let in eo supplicij genere accidere. flet, cō-
specta ciuitate Hierosolyma. flet et apud
Lazari monumētū, & turbatur animo.
E diuerso tot æditis miraculis, diuina na-
tura prodebatur, nā factis quā uerbis
hanc maluit declarari. Quāq; & uerbis
testatur se filium dei, è cœlo missum, & in
cœlo fuisse, et esse, cū uersaretur in terris,
cūq; patrē deū subinde inculcat, Quod
& a ludæis intellectum est, cū aiunt, Tu
homo

GIAE, PER ERAS. ROT. 44
homo cū sis. facis te ipsum deum. denique
cū resurgit à morte, dū fertur in cœlū, dū
mittit paracletū, subito nouantē Aposto-
los. Sed hoc ut paucis admoneri potest,
ita nimis prolixum fuerit, singulatim ex-
planare.

Ad diuini consilij perpensionem & il-
lud pertinere uidetur, annotare quot mo-
dis testatum esse uoluit, Iudæos, quibus
olim promissus & expectatus fuerat mes-
sias, suapte culpa fuisse reiectos ob incre-
dulitatē, gētes ob fidei simplicitatē in ho-
rū locū receptas. Nouerat suæ gentis du-
ritiē Christus, quæ hoc longius aberat à
uera iustitia, quod falsa iustitiæ persuasi-
one tumeret, nouerat esse genus calus-
mosissimum, proinde nihil non ab
eo factum est, ne quam ansam haberent
expostulandi cum deo, quod præter me-
ritum promissis essent frustrati. Prædis-
ctum erat à prophetis, fore, ut gentes si-
de ad euangelij gratiam irrumperent,
Iudæi uitio suo à promissis exciderent.
Apud ipsos nasci uoluit, quibus erat pro-
missus. decantatus est ab angelis, præ-

Quare
merito
reiectioni
Iudæi.

F iiij dicatus

RATIO VERAE THEOLO-
dicatus à pastoribus, indicatus à Magis,
agnitus à Symeone & Anna, demon-
stratus ab Ioanne Baptista, patris oracu-
lo commendatus, tot miraculis inclaru-
it, tot beneficijs illos prouocauit, tam sa-
lubria docuit, & tamen his rebus nihil
profectum est. Inuidia, superbia, & aua-
ricia excæcati, Prophetas occiderunt,
Ioanni non credebāt, miracula calumni-
abantur Beelzebub præsidio fieri, Chri-
stum ipsum persequiebantur. & tamen
interim inani legis titulo, & templo per
orbem uenerabili superbiebant, dicen-
tes, Templum domini, templum domi-
ni, templum domini. Magi primi omnis-
um adorant, Herodes Iudæus puerū per-
sequitur. Hoc consilio Christus prohibu-
it suis primum ad euangelij munus emā-
datis, ne subirēt urbes Samaritanorum,
ne quid hinc cauillarentur Iudæi, uelut
à Christo neglecti. Telonem uocat, & re-
lictis omnibus sequitur, Pharisei tot mo-
dis prouocati, moliuntur in diuersum.
Ingerit eis exempla fidei ab ijs, quos il-
li pro sceleratis habebāt, & abominādis.
exhibet

GIAE, PER ERAS. ROT. 45
exhibet Cananæam, uix auditā, mox eti-
am cum conuicio repulsam, inuicta fide
peruinentē, & Christū ad beneficiū præ-
standū, ueluti cogentē. Quē enim non ex-
pugnaret illa mulieris uox? Etiam domi-
ne, nam & catelli edunt de micis, quæ ca-
dunt de mensis dominorū suorū. Audis
superbe Iudæe, Cananææ foeminæ plenā
fiduciæ modestiā? Illa sic reiecta, tamē in-
stat ac urget, tu nullis officijs potes pellic-
ci. Proinde illa audit. O mulier magna est
fides tua, fiat tibi sicut uis. Quid audiunt
Iudæi? Relinquetur uobis domus uestra
deserta. Et apud Matthæum capite uige-
simoprīmo, palām exprobrat illis, quod
publicani & meretrices ob ardorē fidei
præcederent illos in regnū dei. Ingeritur
cēturionis exemplū Matthæi capite octa-
uo, in tantū fidētis Christo, ut putaret ad-
rem non pertinere, uisere domū suam, cū
posset uerbo nutuq; conferre sanitatem.
Quid hic sentis infelix Iudæe? Centurio
prophanus, & militiæ minister, qui pro-
phetas non legerat, sic fidit Christo, & tu
sine fine reclamas seruatori tuo, tot iam

F v sæculis

RATIO VERAE THEOLO-
sæculis expectato. Proinde meretur audi-
re, Amen dico uobis, non inueni tantam
fidem in Israel, tibi uero quod dicunt nempe
quod legimus apud Lucam capite unde-
cimo, Regina austri surget in iudicio ad-
uersus uiros generationis huius, & con-
demnabit illos, quod illa ab extremis ter-
ræ finibus uenerit Hierosolymam, ut au-
diret sapientiã Solomonis, tibi ultro ex-
hibitus est, ad cuius sapientiam nihil erat
Solomon, & audire grauaris. Idem faciẽt
Niniuitæ, qui ad prædicationẽ Ionæ sub-
miserunt sese, tu spernis eum, ad quem
Jonas non est conferendus. Ingeritur ex-
emplũ Zacchæi, qui ardore uidẽdi Chri-
sti conscēderat arborem. Audis auare lu-
dæe, prophanum hominẽ de se testantẽ,
Dimidium bonorum meorum do paupe-
ribus, ut intelligeres, non generi, sed uitæ
fideiq; promissum regnũ cœlorum. Au-
dit itaq; te corã. Hodie salus contigit huic
domui, eo quod & ipsa filia sit Abrahamæ,
gens alioqui zelotypa, tot tamen exem-
plis non prouocatur ad æmulandum, ne
tam multis quidem parabolis flectitur.

Apud

Apud Lucā capite decimo octauo, ingerit tibi publicanum peccatorem, sed humilem, sed misericordiam implorantem superbo iusto prelatum. Te tibi depingit capite decimo septimo, cum nouē leprosi Iudæi, beneficium dissimulant, solus Samaritanus rediens, agit gratias. Idem designat parabola de uulnerato, quem Iudæis prætereuntibus, solus Samaritanus curandū suscipit. Nec aliud agitur apud Matthæum capite uigesimo primo, duabus parabolis, altera de duobus filiis, quorum alter pollicitus, se patris iussa facturū, non fecit, alter primū detrectās, sed mox resipiscens, fecerit, quod se facturū negarat, altera de impijs colonis, qui prius seruis male mulctatis, postremo filiū ipsum & hæredē occiderūt. Sic em̄ subiicit euangelista, Et cum audissent principes sacerdotum & pharisæi parabolas eius, cognouerūt quod de ipsis diceret, & adeo non sunt tacti poenitentia, cū sibi male cōscij foret, ut sequatur, Et quærentes eū tenere, timerunt turbas. Eodem pertinet & inibi sequens parabola de inuitatis ad nuptias.

Iudæi

RATIO VERAE THEOLO

Iudæi partim excusant, partim seruos in-
uitantis ad cōuiuiū, contumelijs afficiūt.
Iure igitur his præteritis, promiscua gen-
tium turba implentur triclinia nuptialia.
Quid enim facias ihs, qui prouocati ad sa-
lutem, obstinate sæuiunt in amice consu-
lentem? Nec aliò spectat parabola de con-
ductis mercenarijs ad operā prestandam
in uinea. Murmurant enim Iudæi aduer-
sus nos, qui serius uenerimus, & tamen
in euangelij gratia simus illis æquati. Ar-
bitror & parabolā de filio prodigo, hor-
sum spectare, in qua filius, qui legis iusti-
ciam obseruarat, indignatur aduersus fra-
trem, post longas erroris ambages resi-
piscens, & ob hoc à clemente patre cū
gaudio receptū in familiā. Iudæus sua be-
nefacta cōmemorat, ethnico resipiscenti,
non exprobrantur admissa uitæ prioris.
Consimilis argumenti sunt, ut arbitror,
parabolæ de drachma perdita & inuenta
de oue erratica ad gregē reducta, de ficu
post trienniū adhuc sterili, in proximum
annū succidenda, nisi, stercoratione adhi-
bita, desineret esse sterilis, de pueris in fo-
ro seden-

GIAE, PER ERAS. ROT. 47
ro sedentibus, & alterne inter sese concin-
nentibus, Tibi cecinimus, & non saltasti
lugubria cecinimus uobis, & non plora-
stis. His tã uarijs rationibus seruator opti-
mus, simul & Iudæorũ pertinaciã exitio
dignam testatam esse uoluit, & apostolo-
rum animos, non nihil adhuc Iudaismo
infectos instruebat, ne ab ethnicis, in euã-
gelij consortiũ recipiendis, abhorrent.
quando Petrus posteaq̃ audierat à Chri-
sto, Ite in orbẽ uniuersum, & docete oēs
gentes, baptisantes eos in nomine patris,
& filij, & spiritus sancti, post acceptũ spi-
ritum cœlestem, non audet Corneliũ ad-
mittere, nisi uisione admonitus. Proinde
apud Ioannem capite decimo, præmonet
eos, dicēs, Ego & alias oues habeo, quas
oportet me adducere, & fiet unum ouile.
Rursus apud Lucam, Regnũ cœlorũ uim
patitur, & qui uis uim facit in illud. Vi ir-
ruperunt ethnici, qui foris erant, ob diffi-
dentiã exclusi sunt Iudei, qui intus erant.
Hierosolyma uersa est in Sodomam, &
ubi antea dicebatur, non populus, dicti
sunt filij dei. Hæc quæ dicta sunt antehac,
ita perti-

RATIO VERAE THEOLO-
ita pertinent ad illa tempora prisca, ut ni-
hilo secius ad omne tempus queant accō-
modari. Nulli ætati desunt sui pharisæi,
nulli non est periculum, si dei beneficijs
abutatur.

Argumē-
ta innocē-
tiæ Chris-
ti.

Proximū uidetur his, animaduvertere,
quot modis Christus suam innocentiam
omnibus testatam esse uoluerit, ne quid
esset, quo posset aliquis huius doctoris au-
toritatē eleuare. Ex parentibus modicis,
sed probis tamen & inculpatis nasci uo-
luit, non quod apud deū parentū cōmissa
liberis imputentur, sed quod uulgo sole-
at atrocius obiici filijs, si quid designarint
parentes, quā ipsi scelerū autoribus.
Quin & uiricū probum habere uoluit,
de quo legis apud Matthæū, Ioseph autē
cū esset uir iustus. Angeli cœlitus testan-
tur de puero. Magi muneribus numen
agnoscunt. Pastores, quæ uiderant, præ-
dicāt. Symeon amplectitur tot sæculis ex-
pectatū infantem. Attestatur Anna castis-
sima uidua. Pater deus semel atq; iterū de
cœlo clamat, Hic est filius meus dilectus,
ipsum audite. Toties de eo testatus est Io-
annes.

GIAE, PER ERAS. ROT. 48
annes. Agnoscūt & cōfitentur dei filiū &
dæmones, etiā si grauat̄ ab his prædica-
ri. Turba toties admirat̄ in eo diuinā po-
tentia. Testant̄ & ministri apud Ioannē
capite septimo, in hoc missi, ut illū cōpre-
hensum adducerēt, Nunq̄ sic locutus est
homo, ut hic loquitur. Confitē Martha,
Tu es Christus filius dei, q̄ in hūc mundū
uenturus erat. Confitē Samaritana, Pro-
pheta es tu. Confitentur apostoli, Tu es
Christus filius dei uiui. Nam quisquis de-
um agnoscit, liberat eum ab omni crimi-
ne. Testatur & Pilatus, Purus ego sum à
sanguine iusti huius, uos uideritis. Testat̄
& huius uxor, Ne quid tibi rei sit cum
iusto isto. Attestatur afflatus prophético
spiritu Caiaphas, Expedit uobis, ut unus
moriatur homo pro populo, & non tota
gens pereat. Agnoscunt huius innocentia-
m & inimici iudices, multorum testimo-
nio reiecto, declarāt & ipsi testes, ut men-
tiren̄ subornati, non habent quod obijci-
ant, nisi de templo soluēdo, ac denuo eri-
gendo, atq; hoc ipsum secus obijciunt, q̄
ab eo dictum fuerat, & obijciunt, quod
non in-

RATIO VERAE THEOLO:
non intellexerāt. Confitetur & infelix Iu-
das, Peccaui, tradens sanguinē innoxium.
Confitetur ad crucē centurio, Vere filius
dei erat iste. Confitentur & scelerati Pha-
risæi, qui crucifixo nihil habebant quod
exprobrarēt, nisi quod templū dei demo-
liturus fuisset, & in triduo excitaturus.
Adeo fuit immunis ab omni crimine, ut
nihil in illū probabiliū vel cōfingi posset.

Cōsiliū
Christi in
p̄trahēdo
mundū in
suas leges

Sub hęc obseruabit pie curiosus lector
quibus modis, quoue consilio Christus
mundū uniuersum, in tot religiones dis-
sectū, in sua decreta pertraxerit. Neq̄ em̄
machinis bellicis subegit regna mundi,
non philosophorū syllogisimis, aut rheto-
rum enthymematis, non opibus. Nihil ex
humanis præsiidijs huic negotio uoluit
admisceri, quod totū cœlo deberi uoluit.
Primum, ad fidem faciēdā adiuuabat tot
uaticiniorū cōsensus, quibus astipulatur
Ioannis testimoniū, neq̄ enim subito nos
uauit orbem. Difficillimū est, ex hominū
mentibus reuellere, quod à pueritia imbi-
bimus, quod publico cōsensu traditū est
à maioribus. Diu prælusit Ioannes baptis-
mo poeni-

GIAE, PER ERAS. ROT. 49
Imo pœnitentiæ. præluferunt Apostoli,
nondum Messiam annunciantes, sed tan-
tum instare regnum cœlorum. Per ho-
mines tenues & idiotas rem aggreditur,
ne quid hinc sibi uindicaret mundus,
quos ipsos diu rudes ac diffidentes tole-
rat, ne uiderentur temere credidisse. Tho-
mas pertinacissime diffidit, nec nisi con-
trectatis clauorum & lanceæ uestigijs, di-
cit, Dominus meus & deus meus. Quin
ascensurus in cœlum, omnibus expro-
brat duritiam cordis, ac difficultatem in-
credendis ijs, quæ uiderant. Exorsus est
à gente sceleratissima Iudæorum, & per-
tinaciter rebeli. Cœpit non à Nazareth,
ne autoritatem eleuaret patria. sed à Ca-
pernaum, ciuitate luxu & opibus perdi-
ta. Nihil aperte reprehendit, quod esset
cum autoritate publica receptum. Vix
enim est quisquam, qui hoc æquo patia-
tur animo. Legis testimonium ubiq; cõ-
probat, licet aliter interpretans. Accom-
modauit sese his, quos ad sese trahere stu-
debat, ut homines seruaret, homo factus
est, ut peccatores sanaret, cum peccatoris
G bus fa

Thomas

Omnia
facti sũ
oibus.

RATIO VERAE THEOLO-
bus familiariter uersatus est. Vt Iudæos
alliceret, circūcisus est, purificatus est, ob-
seruauit sabbata, baptizatus est, ieiuna-
uit, uicit mansuetudine, uicit beneficen-
tia, uicit ipsa ueritate, cuius uis omni-
bus incantamenti efficacior. uincuntur
hisce rebus & malæ bestia. Nihil ferè as-
seuerat, quod non scripturæ testimonio
cōfirmet. Quin & cōuicio laceffitus, aut
rationibus agit, aut scripturis. Etenim
apud Matthæū capite duodecimo, cum
atrocissimo cōuicio diceretur ope Beel-
zebul exigere dæmonia, Omne, inquit,
regnū diuisum contra se, desolabitur. Et
in iudicio cæsus, Si male dixi, inquit, tes-
timoniū perhibe de malo. sin bene, cur
me cædis? Addit miracula, sed hæc ipsa
nihil aliud erāt quàm beneficia. Nec ullū
ædidit miraculū, cui non certā fidē adiun-
xerit. Turba teste ferè gessit omnia. Le-
profos mittit ad sacerdotes, nō ut mūda-
rentur, sed ut magis cōstaret esse uere mū-
datos. Cæcus uulgo notus sanatur, accer-
suntur parētes, reuocatur ipse. nec aliud
his oībus rebus agitur, nisi ut fides astrue-
retur

Fides ad-
dita mira-
culis.

GIAE, PER ERAS, ROT. 50
retur miraculo. Vbiq; declarat, quicquid
patitur, præsciū ac uolentem sese pati, &
nobis pati, non sibi. Nec illud mediocrē
fidē illius doctrinæ concilauit, quod ex
omnibus suis benefactis nihil unquam
præmij captauit, nō gloriā, nō opes, nō
uoluptatem, non regnum, ut in eum ulla
corrupti officij suspitio cōpetere posset.
Nec ante missum spiritū cœlestē euange
lica tuba per orbē uniuersum intonuūt, ne
quid ipsi uiuo queri uideretur. Porro nul
lū est efficacius testimoniū inter morta
les, quā sanguinis. Morte sua & suorū,
fidē asseruit suæ doctrinæ. Nā de concen
tu totius uitæ iā ante nō nihil attigimus.
Cæterū de genere doctrinæ, quod ferē cō
stat ex similibus, quæ ex rebus uulgo
notissimis ducuntur, & ob id non solum
efficax est, uerū etiā ad imperitæ quoq;
multitudinis captū accōmodū, aliquan
to post non nihil dicemus.

His fermē præsidijis Christus, & post
hunc Apostoli, Iudaicæ gentis expugna
uerunt peruicaciā. His rationibus contē
ptus in speciē & idiota, Græciæ philoso
G ij phiæ

Christi
p̄sidia.

RATIO VERAE THEOLO-
phiae tumētis uicit superciliū. hīstot Bar-
bararū nationū armīs inuictam, feritatē
subegit. hīstotius orbis tyrannos ac sa-
trapas fidei iugo subdidit, et in suas leges
pertraxit. iuxta uaticiniū Esaiā, quo mā-
suetissimus gentiū expugnator Christus
Esa. xlij. ita depingitur, Ecce puer meus, quē ele-
gi. dilectus meus, in quo beneplacitū est
animæ meæ. Ponā spiritū meū super eū,
& iudicium gentibus nunciabit. Non cō-
tendet, neque clamabit, neque audiet alī-
quis in plateis uocem eius. Harundinem
quassatam non confringet. & linum fu-
migans non extinguet, donec eñciat ad
uictoriā iudicium, & in nomine eius
gentes sperabūt. Hic non audis arte con-
tortos syllogismos, non audis minas ac
fulmina, non audis ferro armatas copi-
pīas, non audis strages & incendia. Sed
iudicium audis, mansuetudinem audis,
audis lenitatem erga imbecilles, in qui-
bus ulla spes esset bonæ frugis. Victoriā
audis, non machinis extortam, sed iudi-
cio quæsitam. Victorem audis, non for-
midabilem uictis, non expilatorē & gra-
uem ijs,

GIAE, PER ERAS. ROT. S I
uem ijs, quos subegit. Quid igitur? Talē
audis, ut in eo gentes officijs deuictæ, sa-
lutis suæ spem fixerunt. Quis autem non
uidet, quibus rebus respublica Christiana
nata, aucta, cōstabilitaque est, ijsdem
esse tuendam ac uindicandam, ubi collas-
p̄sa sit. præsertim ab ijs, qui se in Christi
et apostolorū uices successisse profitētur?
Iam paucis, si libet, conferamus, quē ad-
modum ad magistri formam apostolorū
uita doctrināque respondeat. Quanta ua- Paulus.
fricīe Paulus ubiq; chameleonta quēpiā,
ut ita loquar, agit, & in omnia uertitur,
ut undique lucrī nō nihil addat Christo?
Ut nunc sublimis semet antepōnit omni-
bus apostolis? Nunc semet abiiciens, in-
dignum ait apostolico nomine. Nunc e-
tertio cœlo reuersus, gloriatur illic audis-
ta sibi, quæ nephas sit hominem hominī
prodere. Nunc ad infirmorum humilita-
tem sese deiciens, profitetur se nihil scire
præter Iesum, & hūc crucifixū. Aliquan-
do sapientiam habet, qua loquitur inter
perfectos, quos solido cibo pascit. rursus
Corinthios ut imbecilles, lacte pascit.
G iij Ut alicubi

RATIO VERE THEOLO.

Vt alicubi supplex ac demissus blanditur
ihs, qui merebatur obiurgari. ac suæ di-
gnitatis obliuiscitur, dum illorum consu-
lat salutē. Rursus alibi quā seuerē mina-
tur, an experimentum queritis in me ha-
bitantis Christi? Nusquam sibi domina-
tum arrogat, functionem suam ubiq; mi-
nisterium appellat, se ministrum ac di-
spensatorem. Et epistolæ ad Timothe-
um prioris. cap. tertio, episcopatū opus
uocat, Qui episcopatum, inquit, deside-
rat, bonum opus desiderat. Quicquid cū
laude gessit, Christo deo que transcribit.
Imò omnium seruus esse non grauat,ur,
modo iactura dignitatis apostolicæ ce-
dat in lucrum Christi. Nostri tempo-
ris episcopi quidam suos habent pro ser-
uis empticijs, imò pro pecudibus, Paul-
us suos ubique aut filios uocat, aut fra-
tres. Philemoni se socium facit, Onesimū
huius seruum, eumq; fugitiuum, fratrem
appellat. Est autem hæc comitas in pri-
mis efficax, ad illabendum animis homi-
num. sic qui feris cicurandis student, pri-
mum ad illarū ingenitum & affectus per
omnia

GIAE, PER ERAS. ROT. 52
omnia sese accommodant. sic uinū blan-
de illabitur in corpus hominis, ac mox
diffusum per omnes uenas, uim suam ex-
plicat, & totum hominem in suum ius ra-
pit. Proinde laude illectat, quibus uult
mederi. Rhomanis natura ferocibus scri-
bens, in ipso protinus epistolæ limine fi-
dem illorum prædicat, uitia pristinae ui-
tæ sub aliena persona ingerit, Quia cum
cognouissent deum &c. ac mox, Tradi-
dit illos deus in desideria cordis eorum.
Tandem delinitis audet ingerere prio-
ris uitæ memoriã, Quem ergo fructū
habuistis in illis, in quibus nunc erube-
scitis? Eodem consilio dum Athenienses
studet ab inueterata superstitione reuoca-
re, non protinus sic ingressus est, Insani-
tis Athenienses, dæmonia scelerata pro
deo colitis. sed narrat, quemadmodum
nouus hospes cognoscendi studio obam-
bularit, contēplaturus, quos ritus, quod
q̄ religionis genus sequerentur, illorum
prophana simulacra *σεβασματα* uocās,
ancipiti uerbo, q̄d & in signa dei ac di-
uorum quadret. Porro cum sciret super-
G iij stitionem

RATIO VERAE THEOLO-
stitionem à proauis ac tritauis traditam,
subito reuelli non posse, & publicis eti-
am legibus uetari, ne quis peregrinas re-
ligiones inueheret. mira commoditate
decerptam inscriptionis partem torsit ad
occasionem prædicationis euangelicæ,
Non inueho nouam religionem. igno-
tum quendam deum à uobis coli, uestræ
testantur aræ. colite posthac notum, quē
coluistis ignotum. Ac mox sermonē su-
um confirmat non testimonio propheta-
rum, quorum leuis erat apud Athenien-
ses autoritas, sed Arati Poëtæ Græci, τὸ
καρὸν ἢ γένος ἔσμεν. Deinde quod Athe-
nienſes hæcenus & impietati & impuris
moribus fuissent obnoxij, in tēporū cul-
pā reijcit. Postremo Christū nō protinus
deum uocat, sed uirum per quem deus
statuisset orbem restituete. huius rei non
uulgare documentum esse, quod hunc
mortuum reuocasset in uitam. Galatas
relapſos iterū parturit, donec formetur
in eis Christus. Et Rhomanos admonet,
ut infirmum in fide non reijciant, sed su-
ſcipiant, foueantque, donec grandescat.
Idem

Idem mox inculcat capite decimo quinto
 Debemus aut nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere. Ac paulo post, Propter quod suscipite inuicem, sicut & Christus suscepit uos in honorem dei. Qua lenitate Christus tolerauit, fouitque uos, eadem uos tolerate eos, qui nunc sunt quod aliquando fuistis. Rursus epistolae prioris ad Corinthios capite decimo, iube teos sui similes esse, qui obsequio modis omnibus sese accommodaret omnibus. Non quaeres, inquit, quod mihi utile est, sed quod multis, ut salui fiant. Iam quo affectu Galatas, qui ab Apostolorum merito, ad pseudapostolos descuerant, qua mansuetudine reuocat ad mentem meliorem? diceres non Apostolum sauire in eos, qui poenam comeruerant, sed materculam filij morbo aegrotare. Et ad huius lenitatis exemplum inuitat eos capite sexto Fratres & si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, uos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris. Sed aduerte lector, quantum ipsa etiam Pauli se-

G v ueritas

RATIO VERAE THEOLO-
ueritas lenitatis habet admixtū? Nā epī-
stolæ ad Thessalonicenses posterioris, ca-
pite tertio, notari iubet eū, atq; etiā uitari,
qui pertinaciter recusaret parere salubri-
bus monitis, quorsum autē? ut pereat: ne-
quaq; sed ut pudeat. Paulo satis est, si re-
sipiscat, si se agnoscat, si sui pudeat pecca-
torem, qd hoc supplicio mitius? & tamen
hoc ipsum mitigat Paulus, Et nolite, inq; illi
illum pro inimico ducere, sed corripite ut
fratrem. Iam epistolæ ad Timotheū prio-
ris capite quinto, uetat ne seniorē lapsum
odiosius obiurget episcopus, sed obsecret
ut patrem, iuuenes errantes ut fratres ad-
moneat, anus ut matres, puellas ut soro-
res. Sed dixerit aliquis, Periculum sit, ne
multos multa male doceat hæc lenitas.
Imò lenitas hæc orbē nouauit, quod nul-
la unquā seueritas potuisset. Si in regno
administrando sæpenumero plus efficit
elementia quā austeritas, si id multis regi-
bus, atq; in his filio Solomonis experimē-
to compertū est, quanto magis hæc decet
eos, qui pro dominis patres appellantur,
& quibus datus est gladius, non quo perir-
mant, se

GIAE, PER ERAS. ROT. 54
mant, sed quo sanent? Cæterū ad Titū ca-
pitetertio, iubet his artibus captari etiam
ethnicos, Nemini, inquit, maledicere, nō
litigiosos esse, sed modestos, oēm osten-
dentes mansuetudinē ad oēs hoīes. Rur-
sus ut hic eorū personā in se transfert, qui
à turpi uita conuersi sunt ad Christi reli-
gionē, Erasmus enim, inquit, aliquando
& nos insipiētes & increduli, errantes, ser-
uientes desiderijs, & uoluptatibus uarijs
in malicia & iuidia agētes, odibiles, odio
habentes inuicē. Nunquā huiusmodi fue-
rat Paulus, sed talē se facit fuisse, ne quid
illos offenderet. Sic & Petrus epistolæ pri-
oris capite quinto, episcopos cæteros ut
collegas ac socios admonet, imò obsecrat
ut se gregi credito pastores exhibeāt, non
dominos, & Christi negociū agant, non
suū. Idem Actorū capite secundo, in con-
cione, qua primus ac primum auspicatus
est apostolicā functionē, qua lenitate rei-
cit conuiciū, quod dicerentur musto op-
pleti delirare, prophetae testimonium ad-
ducens. Mox argumentis docet prophe-
tæ uaticinium non competere in Dauid,
sed in

RATIO VERAE THEOLO-
sed in Christū, & tamen ne quid hic offen-
deret sermo, ceu blandiens mitigat, Viri
fratres, inquit, liceat audacter dicere apud
uos. Mox animo consternatis, nihil aliud
indicit, quā ut resipiscant, ac baptismo reno-
uentur. Deinde ueluti ætati imputans il-
lorum malefacta, Seruamini, inquit, à ge-
neratione ista praua. Deinde proximo ca-
pite, facinus immane Iudæorū, qui Chri-
stum occiderant, uide ut extenuet, Et nūc
fratres scio, quod per ignorantia fecistis,
sicut & principes uestri. Atque hos filios p-
phetarū appellat, quibus præcipue sit p-
missus Christus. Labet audire quantum
hæc profecerit ciuilitas: iā accreuerat nu-
merus credentiū ad quinque millia. Nos &
hanc doctrinā, ad hæc exempla surdi cæ-
ci quæ, nihil aliud quā territamur, ac mina-
mur, cogimus, non docemus, trahimus,
non ducimus, ad nostrā gloriā, ad nostrū
compendiū omnia referentes. Quantam-
uis Christo iacturā conciliamus citius, quā
uel unciolā de nostris cōmodis decidi pa-
tiamur. Vis scire euentū? Christi religio,
quæ olim tam late florebat, uides quæ in ar-
ctum contracta est. Verum hæc aliàs cre-

GIAE, PER ERAS. ROT. 55
bro sunt à nobis differta, nunc quod insti-
tutum est, persequamur.

Illud item animaduertendū, quibus ra-
tionibus, & q̄ diligenter præmunit suos,
ad euangelij negociū ituros, ut intelligāt,
qui hodie prædicandi Christū munus su-
scipiūt, quibus rebus oporteat instructos
esse. Regnū cœlorū uocatur, à quo conue-
nit procul abesse cupiditates terrenas que
regnū obtinent in ijs, qui mundū diligūt,
eas omneis, quanto studio, suorū animis
exemerit, operæ precium est considerare.
Luxum & uoluptatū affectū exemit pa-
rabola de diuite comessatore, & Lazaro
mendico, quorū alter à temporarijs deli-
cijs ad æternos cruciatus detractus in tar-
tara, alter ab huius uitæ malis in æternam
quietē translatus, ob oculos ponitur. Di-
uitiarū studium exemit parabola diuitis,
horrea sua dilatantis, sibi q̄ suauē ac mol-
lem uitam in multos annos pollicentis,
cum eadem nocte mors immineret mise-
ro, semel ereptura, quicquid ille tot anno-
rum sudore cōgessisset, rursus, dum pro-
hibet nos esse sollicitos de crastino, dum
iubet

Quib⁹ res
bus oportet
instru-
ctū esse p̄
dicatōrē.

Luxus.

Auaritia.

RATIO VERAE THEOLO:
iubet recondi thesauros æternos, nec tine
is, nec furibus obnoxios, dum præcipit,
ut coelestis patris bonitate prouidentiaq;
freti, liliorū ac passerulorū more in diem
uiuamus, dum Marci capite decimo, occa
sione iuuenis, qui mœrens discesserat, si
mulatq; iustus est relinquere diuitias, ha
bebat aut opimas, uersus ad suos, ait, esse
facilius, ut camelus eat per foramen acus
quā diues ingrediatur regnū coelorum, atq;
id ut experimento quoq; psuaderet, disci
pulos sollicitos de panibus, cōmonefacit
eius, quod paulo ante uiderant, paucis pa
nibus ac piscibus, aliquot hominū milia
saturata, & ita saturata, ut corbes multi re
liquis onusti, tolerent à conuiuio. ad hæc
cum eos nullo instructos uiatico, legat ad
primam prædicationem, & reuersi facti
sunt, sibi nihil defuisse.

Cognatio

Parentū & cognationis affectū (quan
doquidē hic quoq; non raro solet auoca
re nos à studio pietatis) multis modis re
uellit, iubens, ut toti pendeant à patre cœ
lesti, neq; quenq; patrē appellent ī terris.
item negans se agnoscere discipulū, qui
non

non patri ac matri, sororibus ac fratribus
denique qui non uxori quoque renunciarit,
ubi poposcerit negocium regni dei. Ipse li-
cet matrem habuerit unice piam, tamen
huic nusquam blandus est. De uino inter-
pellanti, Quid tibi, inquit, mecum est muli-
er? In templo obiurgatus, Quid est, inquit,
quod me quaerebatis? An nesciebatis, quod
in his quae patris mei sunt, oportet me esse?
Rursum apud Matthaeum capite duodeci-
mo, inter docendum multitudinem, imperio-
sius interpellatus matris & fratrum nomine,
cupientium eum conuenire, quam non blandus
de respondit, Quae est mater mea, & qui
sunt fratres mei? Rursus in cruce, mulie-
rem, non matrem appellat, sui loco Ioan-
nem supponens.

Cæterum honoris studium & ambitionis
morbum, qui generosis & erectis ingenijs
maxime solet inasci, quot modis ex animis
discipulorum reuellit? haud ignarus, hanc
fore principalem pestem procerum ecclesiasticorum.
Et hoc affectu passus est suos tangi, quo
efficacius eximeret. Ambitionis erat, quod
filij Zebedaei per matrem, in hoc subornata,
postulant,

Ambitio.

RATIO VERAE THEOLO-
postulant, ut Christo proximi sedeant in
regno cœlorū. Ambitionis erat, quod in-
ter se disceptāt, quis esset futurus primus
in regno cœlorū. Proinde audiunt à do-
mino, Principes gentiū dominantur eis,
& qui potestatiē habent, exercent in suos,
non sic erit inter uos, imò quicūq; uolue-
rit inter uos maior fieri, sit uester minister,
& qui uoluerit inter uos primus esse, erit
uester seruus. Nec hoc contentus, obijcit
exemplū sui, Sicut filius hominis non ue-
nit ut sibi ministret, sed ut ipse ministret
alijs, & animā suā det pro multis, quantū
hæc oratio discrepat ab ambitionis affe-
ctu. Exhibet puerū humilē ac pusillū, ne-
gans quenq; ingressurū regnū cœlorum,
nisi qui sese ad eius modulū submitteret.
Rursum Matthæi capite uigesimo tertio,
scribarū & phariseorū fastū & ambitionē
palam infectatus, quod dilatatis phylacte-
rijs, ac fimbrijs ampliatis, ostentantes se-
se, captarent primos accubitus in cœnis,
& primos confessus in synagogis, atq; in
foro gauderēt honoris gratia salutarī rab-
bini, Vos autē, inq̃t, nolite uocari rabbi,
unus est

unus est enim magister uester, omnes au-
 tem uos fratres estis. Et patrem nolite uo-
 bis uocare super terram, unus est enim
 pater uester, qui in caelis est. Nec uo-
 cemini magistri, quia magister uester
 unus est Christus. Qui maior est uestro,
 erit minister uester. Porro qui semet ex-
 tulerit, humiliabitur, qui se humiliauerit,
 exaltabitur. Idem agit, Lucae cap. deci-
 moquarto, parabola de inuitatis. inter
 quos qui sibi postremum locum delege-
 rat, iubetur ascendere. Eodem pertinet,
 quod inuitat, ut submissi blandum ac mol-
 le iugum suum accipiant, Discite, inquit,
 a me, quod mitis sim & humilis corde,
 & inuenietis requiem animabus uestris.
 Tumultuosa res est superbia, contendit
 de honore, uindex est, & dum nulli cedit,
 nunquam a pugna uacat. Quamquam nul-
 la doctrina efficacior, quam ipsius uita.
 Quem enim homunculum non pudeat
 erigere ceruicem, cum ille uere summus,
 praecinctus linteo, lauat pedes discipulis
 suis. Capitur, caeditur, conuictus afficitur,
 ac ueluti flagitiosus in crucem tollitur.

Superbia

Doctrina
uitae.

H Denique

RATIO VERAE THEOLO

Denique per summam deiectionem sui,
promeruit ad summam euehi dignitatē.

Generis
fiducia.

Porro permulti tument generis nobilitate, qui morbus omnium quidem communis, Iudæis tamen peculiarius adhæsit, qui sine fine iactabant patrem Abraham. Ne cœperitis, inquit, dicere, Filij Abrahamæ sumus. dico enim uobis, Potēs est deus de lapidibus his suscitare filios Abrahamæ. Et aliàs filios Abrahamæ uocat, quicunque Abraham factis referrent, ipsos qui se gloriarentur Abrahamæ filios, diaboli filios esse, qui parentem hunc impijs factis æmularentur. Omnis igitur Christianorum nobilitas recte factis æstimanda est, non stēmatīs. Is demum pudendæ cōditionis est, quisquis seruitutijs. Centurionē alienigenam præfert Iudæis. Samaritanum leprosum anteponit Iudæis. Rursum, Samaritanum uulnerati uiatoris curatorem, anteponit sacerdoti & Leuitæ, qui Samaritanos ut extremos homines aspernabantur, seipsos pro semideis gerebant.

Sæuitia.

Sæuitiæ malum funditus exigit, tot parabolis

GIAE, PER ERAS. ROT. 18
rabolis ad clementiam et ignoscendi faci-
litem prouocans, apud Mattheū, cap.
decimooctauo, de seruo qui noluerit re-
mittere conseruo, cum ipse domini com-
munis lenitatem esset expertus, dum in-
ibi iubet errātem fratrem clanculū absq̃
arbitris corrigi, dum septuagies septies re-
sipiscenti, totidem iubet ignoscere. Rur-
sum cū Lucæ capite nono, Samaritanis
Christum non recipientibus, Iacobus &
Ioānes, Vis, inquiunt, ut iubeamus ignē
e caelo descendere, qui consumat istos?
Ab hoc impetu protinus eos reuocat ad
affectum mansuetudinis, & acriter incre-
patis illis, Nescitis, inquit, cuius spiritus
estis. Filius hominis nō uenit ad perden-
das animas, sed ad seruandas.

Est & alius affectus, qui inter ipsa be-
nefacta bonis etiam uiris insidiatur, ni ca-
uerint, fiducia nostri, non tolerat hunc in-
suis Christus. Parum pius est, qui sibi pi-
us uidetur. Pharisaum sua merita prædi-
cantem e proximo, fastidit, Publicanum
e longinquo sibi displicentem, agnoscit.
Item apud Lucam cap. decimosextimo,
H ij adhibita

Fiducia
sui.

RATIO VERAE THEOLO
adhibita similitudine declarat, nihil gra
tia deberi seruis, etiamsi per omnia suo
functi fuerint officio, Sic & uos, inquit,
cum feceritis omnia quæ præcepta sunt
uobis, dicite, Serui inutiles sumus, quod
debuimus facere, fecimus. Nec aliud agit
proximo capite, parabola de talentis ab
hero commissis. Sors est aliena, quantu
lacunque est, quicquid hinc quæritur in
dustria nostra, domino quæritur, nō no
bis. Dispensatio nobis est credita. male
nobis, si cessauerimus. non est quod glo
riemur nostro nomine, si cum officio rē
gesserimus. Huc spectat, quod legimus
apud Matthæum cap. decimonono, cum
cuidam interroganti, quid boni sibi faci
endum esset, ut haberet uitam æternam,
Quid me, inquit, interrogas de bono?
Vnus est bonus, deus. Sensit morbū ho
minis, sibi bonitatis laudem arrogantis.
cum omnes nostræ iustitiæ coram oculis
dei, nihil aliud sint, quàm pannus mulie
ris menstruo profluuiō pollutæ. Ad hæc
apud eundem cap. uigesimo quinto, so
los illos agnoscit, qui ipsi sua benefacta
nesciunt.

GIAE, PER ERAS. ROT. 59
nesciunt. Domine, quando te uidimus
esurientem, & pauimus. sitientem, & de-
dimus tibi potum? Quando autem te uis-
dimus hospitem, & collegimus te. aut nu-
dum, & cooperuimus te? Aut quando te
uidimus aegrotum, aut in carcere, & ue-
nimus ad te? Hoc est certissimū ueræ pie-
tatis argumētum, si conatus pro uiribus
omnia, tibi uidearis expers pietatis. Iniu-
sti mirātur, si quod officium præterissent,
a deo sibi non uidebantur impij. Ne eos
quidem agnoscit, apud Matthæum capi-
te septimo, qui sese commemorant, & de-
monia per illius nomen eiecisse, futura
prædixisse, multaque stupenda gessisse,
Amen, inquit, dico uobis, nescio uos.
Huc alludit, ni fallor, parabola, quā apud
Lucam capite duodecimo proponit, ad-
monens, ne quis iustitiæ suæ fiducia pro-
uocet ad iudicem, iuris rigorem expertu-
rus, componat magis cum aduersario li-
tem. Nec aliud agit Ioannis capite deci-
mo quinto, cū ait, Non uos me elegistis,
sed ego uos elegi, et posui uos, ut eatis, &
fructum adferatis. Atque inibi paulo su-

H iij perius

RATIO VERAE THEOLO-
perius, se uitem uocat, discipulos palmi-
tes. Si quid à nobis adfertur bonę frugis,
totū stirpi transcribēdum est, sine qua ni-
hil sumus nisi ignis alimonia. Ac mox
capite proximo, discipulos non nihil sibi
placentes, cum aiunt, Nūc scimus, quod
scis omnia, nec opus est ut quisquam te
interroget, per hoc credimus, quod à deo
sis profectus. ut mox repellit, nec finit in
eo manere affectu? Nūc, inquit, creditis.
Ecce ueniet hora, & iā uenit, ut me deser-
to, dispergamini alijs aliò. Nec Petrum tu-
lit, humana fiducia magnifice de se polli-
centem (Etiam si omnes offensi fuerint,
ego certe non labascam, Amen, inquiēs,
dico tibi, quod hac nocte priusquam gal-
lus bis canat, ter me negabis) aliās disci-
pulos, iactantius referentes, quàm in pri-
mo prædicationis tyrocinio res succes-
sisset, demonijs quoque subiectis, Amen
inquit, dico uobis, uidi Luciferum tan-
quam fulgur de cœlo cadentem. Nolite
gloriarī super hoc, quod spiritus subijci-
untur uobis. de hoc potius gloriemini,
quod nomina uestra scripta sunt ī cœlis.
Nec solus

GIAE, PER ERAS. ROT. 60
Nec solus Petrus se fortem fore prædica-
rat. uox illius, uox erat omnium, nec ille
solus diffusus est, diffugerunt cæteri quos
que, metu territi. Est autem hoc ferè mor-
taliū ingenijs insitum, ut sibi quisque
plurimum tribuat, alijs parcius, atque id
uirtij magis adest rudibus, aut paululum
modo ingressis quàm exercitatis & abso-
lutis. Vnde inter immites bestias prouer-
bio numerantur ij, qui intra annū septē
artium liberalium titulum ac professionē
susceperunt. Nec inscite dixit quidā, qui
Athenas se contulissent, primum reddi
sapientes, mox philosophos, hoc est, sa-
pientiæ cupidos postremo idiotas & in-
doctos, quod usu ueniret, ut ubi quàm
maxime profecissent, tum demum intel-
ligerent sese nihil scire. Proinde Paulus,
qui Christi spiritū affatim hauserat, ubi-
q; mira sollicitudine deterret ab hoc mor-
bo, qui nos non solum indoctos reddit,
uerum etiam indociles. Quicquid in no-
bis est uirtutis, ubique dei donum & gra-
tiam uocat, spiritui Christi, & Christo
tribuit. Sic ad Ephsios capite secundo,
H iij Gratia,

RATIO VERAE THEOLO.

Gratia, inquit, saluati estis per fidem, & hoc non ex uobis. Dei enim donum est non ex operibus, ut ne quis gloriatur. Rursum ad Corinthios secundæ, capite decimo. Qui gloriatur, inquit, in domino gloriatur. Quid est, in domino gloriari? nimirum quicquid recte fit à nobis, gratuita Christi beneficentiæ ascribere. Sed apertius etiam eiusdem epistolæ capite tertio, Fiduciam autem talem habemus per Christum ad deum, non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex deo est. Insuper epistolæ ad Romanos capite nono, declarat salutem non aliter nobis contingere, quam per iustitiam, quæ ex fide est. Porro iustitiam ex fide uocat, cum nostris factis nihil omnino tribuimus, sed pro uiribus ad optima conantes, quicquid succedit, agnoscimus muneris esse gratuiti. Hanc alibi iustitiam dei uocat, cui opponit iustitiã hominum. Suã, inquit, uolentes cõstituere iustitiã, iustitiæ dei non sunt subiecti. Sic enim scribit cap. tertio,

Iustitia

Iustitia autē dei per fidē Iesu Christi, in oēs
 & super oēs qui credunt in eum. Non em̄
 est distinctio, Oēs enim peccauerunt, &
 egent gloriæ dei, Iustificati gratis per gra-
 tiam ipsius, per redemptionē, quæ est in
 Christo Iesu, quē proposuit deus propitia-
 torē per fidē in sanguine ipsius, ad osten-
 sionē iustitiæ suæ, propter remissionē pre-
 cedentiū delictorū in sustentatione dei, ad
 ostensionē iustitiæ eius in hoc tempore,
 ut sit ipse iustus, & iustificās eum, qui ex
 fide est Iesu Christi. His concinunt quæ
 scribit cap. quinto. Si enim unius delicto
 mors regnavit per unum, multo magis
 abundantiam gratiæ & donationis iustitiæ
 accipientes in uita regnabunt. Vides ut
 ubiq; gratiā & donationē uocat nostram
 iustitiā. Quid autē adiecit? Per unū Iesum
 Christū. Quanq; quid aliud agit tota hac
 epistola, q̄ ut gentibus pariter ac Iudæis
 sui fiduciam adimat, ac sibi diffisos, totos
 ad Christi uocet præsidia. Nostræ iusti-
 tiæ nihil aliud sunt, quā pānus menstruo
 profluuio contaminatus, nostra sapientia
 stultitia est, nostra puritas impura est. At

H v hæc

RATIO VERAE THEOLO
hæc omnia nobis est Christus & iusticia,
& pax, & sapientia, idq̄ ex largitate pa-
tris, qui prior & gratis dilexit nos, & hoc
ipsum gratis præstitit, ut illū redamemus
Huc pertinet, quod Paulus ubiq̄ se seruū
Iesu Christi uocat. Quicquid seruus facit
cum officio, domino tribuitur, cuius ius-
su id facit, si cessat, poenā meretur, si obit
mandata, nihil ex pacto debetur præmiū,
cū totus sit domini. Nec aliò spectat, qd
functionē suā nunc dispensationē appel-
lat, nūc ministeriū. Vt fideliter dispenses,
tamen alienū est, quod dispensas, ut gna-
uiter administres, domini rem admini-
stras. Quin hoc qd uocatus esset ad mu-
nus apostolicū, Rhomanis scribens, gra-
tiam uocat, Per quem, inquit, accepimus
gratiā, & apostolatū, cū Corinthiis agēs,
misericiā appellat, De uirginibus, in-
quit, præceptū domini non habeo, consi-
lium autē do, tanq̄ misericordiam consecu-
tus, ut sim fidelis. Hunc igitur affectū cū
primis noxiū ac pestilentē, penitus studet
ex animis nostris reuellere. Itaq̄ Rhoma-
nis scribens, magistri parabolam de uite
& palz

GIAE, PER ERAS. ROT. 62
& palmitibus refert comparatione oleæ
& oleastri insitici. Nihil ludæis profuit
ramos esse natiuos, qui ob incredulitatē
excisi sunt, nihil profuerit nobis, insitos
esse oleæ, & radicis eiusdem factos esse
participes, si commiserimus, ob quæ me
reamur excidi, Fracti, inquit, sunt rami,
ut ego inserar, bene, propter incredulita-
tem fracti sunt. Tu autem fide stas, noli al-
tū sapere, sed time. Ac mox, Nolo enim
uos ignorare fratres mysterium, ut non
sitis uobis ipsis sapientes. Quid est, uobis
ipsis sapientes, nihil aliud quàm, uobis
ipsis fidentes. Neque uero periculum est, ne
diffisi uiribus nostris, segnius eluctemur
ad fastigium uirtutis, imò cū persuasum
habeamus, dei præsidio nihil non posse
fieri, & illius opem nulli deesse, nisi qui
recusat, tanto alacriores ingrediemur
hoc stadium, ab eodem & cursus initium
& progressum, & exitum felicem expe-
ctantes. Nemo uerius fidit deo, quàm qui
suis præsijs omnino diffidit. Nulli plus
adest roboris, quàm qui numinis ope to-
tus nititur.

Præter

Pudor hu
manus.

RATIO VERAE THEOLO.

Præter hæc, est mira uis pudoris huma
ni, quæ sæpenumero non possunt cõtem
nere, qui possunt opes ac uoluptates con
temnere, proinde beatos pronunciat, cū
illis exprobrarint homines, confictis ca
lumnijs eos traducentes. Addit exemplū
sui, Si patrē, inquit, familias Beelzebul
uocauerunt, quanto magis domesticos
eius? Non est discipulus supra magistrū.
Et in Actis, gloriæ sibi ducunt apostoli,
publicitus flagris cæsi, quos deus dignos
habuerit, ut pro Christi nomine cõtume
lijs afficerentur. Atq; alibi uices mutuas
pollicetur, Quem mei puduerit, inquiēs,
apud homines, huius me quoq; pudebit
apud patrem meum, & qui me professus
fuerit apud homines, hunc uicissim agno
scam apud patrem. Paulus non alijs de re
bus gloriatur, quā de cruce domini Iesu
Christi, quā mundus summū probrū esse
ducit. Idem nouit per infamiā & bonam
famam, euangelij negociū agere, sic, ut si
quid gloriæ contigisset, Christo transcri
beret, si quid ignominia, gloriæ loco du
ceret, ob Christum male audire.

Restabat

Restabat extremus affectus, adeo nobis insitus natura, ut inexpugnabilis uideri posset, nisi nihil non posset deus. Quis enim humanis praesidijs cōtemnat metū iudiciorū capitaliū, saeuitiam tyrannorū, crudelissima supplicia, denique mortem etiā probrosam apud homines? Hac quoque in parte suos securos esse iubet, precipiēs, ne meditentur apologiam, qua se tueantur pro tribunalibus, se suggesturū, quod dicto fuerit opus, se suppeditaturū facundiā, cui non queant aduersarij resistere, non formidandos eos, qui corpus ualeant occidere, animā non possint, quā incolumi, nihil totius hominis perit, quā pollicitus est, ne pilum quidē capitis nostri periturū. Ab his igitur affectibus liberos, quid est quod uel corrumpere possit, uel terrere? rursus qui his obnoxius est, non potest constanter Christi negocium gerere. Videt episcopus, quid expediat gregi, & uult ille consultū, sed protinus reclamant affectus, Si hāc pergas, decreset census, offendet principē, non assequeris galerū cardinaliciū, habebis delirus.

Persecutio.

Pro Chris-
ti nomine
quoduis aus-
dendum cum
ipsa uocat
res.

RATIO VERAE THEOLO-
gus. Nec tamen est irritandus quisquam, sed
si Christi res secus obtineri non potest,
magno animo ferenda sunt rerum dispen-
dia, famae probra, capitis discrimina. Apo-
stoli nusquam prouocant magistratus aut prin-
cipes, non exprobrant populo pristinae
uitae dedecora, tantum ad Christum, ad uitae
nouitatem, ad salutem inuitant, & omnibus,
quantum licet sese accommodant, quo plures
pelliciant ad Christum. Quod si fluctibus
rerum humanarum sic inuoluemur, ut quo
Christus & animi uotum inuitat, perten-
dere non possimus, tamen huc pro uiribus
enitendum erit. Opibus onerauit te for-
tuna, fortasse non expedit abijcere, possi-
de contemptim, & ut Pauli uerbis utar,
posside tanquam non habeas, minus angeris
si quid decurtatum sit, minus metues, si quod
immineat dispendii. Contigerunt tibi pa-
rentes clari, contigit uxor insignis, habe-
to tanquam non habeas, & minus auocabit a
pietate horum possessio. Contigit principis
fauor, ne hinc intumescas, sed abutere po-
tius, quatenus licet, in rem Christi. Inuo-
lutus es aulae negocijs, explica te, puerili,
nihil

nihilo secius interim ex hoc malo decerpens, si qua bonæ rei sese obtulerit occasio. Semper interim Martha murmuret aduersus Mariã, inuidens illius ocio. Super oĩa adsit innocentia, quam pudeat & malos incessere. Adsit charitas, ad benemerendum de omnibus exposita, & alacris. Adsit animi lenitas, quæ sæuitiã impiorũ uel mitiget, uel toleret. Adsit simplex prudentia, & prudens simplicitas, quæ sic declinet iniuriam, ut ipsa nullum afficiat iniuria. Adsit certissima fides, quæ de Christi promissis nihil addubitet. Hos animos si præstiterint ij, qui in apostolorũ uices succedunt, tum uere mereatur dici regnum cœlorũ, ecclesia Christi. Nũc adeo pleriq; absunt ab hac imagine, ut sint q; hæc uelut obsoleta rideãt, ut sint q; diuersa doceant.

Quoniã aut huc tēdit uniuersa Christi doctrina, ut ipsi pie sancteq; uitã traducamus, cōuenit ad oēs uitæ actiones exemplũ ac formã è diuinis libris uenari, præcipue uero ex euangelijs, è qbus potissimum nostra ducuntur officia. Obseruandum igitur, ut ipse Christus se gesserit
erga

Exempla
uitæ è sacris
lris.

RATIO VERAE THEOLO

erga uarios uarie, erga parentes, puer & natu grandis (puer obtemperat, docens contemnit) erga discipulos, erga pharisæos elatos, erga percontantes insidiosè, erga plebem simplicè, erga afflictos, apud suos, apud exteros, apud magistratus, quibus etiã rationibus suos ubiq; præmunierit, quomodo se gerere debeant erga cognatos & amicos, quos ne saluari quidẽ uult cū euangelicæ prædicationis dispendio, erga benemerentes & excipientes euangelij gratiã, erga reiicientes, erga persecutores, erga ludæos, erga gentes, erga fratrem imbecillè aut errantè, erga fratrem incorrigibilè, erga iudices impios, erga gregem sibi cõmissum, cæteraq; quæ nobis in cotidiano uitæ usu solent incidere. Horũ, si uidetur locos aliquot cõmemorabimus ob imperitiores, quo facilius reliqua per se possint annotare.

Fides &
charitas.

Duo quædam peculiariter & perpetuo inculcat Christus, fidem & charitatem. Fides præstat, ut nobis diffisi, fiduciã oẽm collocemus in deo. Charitas hortatur, ut de oĩibus bene mereamur. Primũ, apud Matthæũ capite nono, alienã etiã fidem

GIAE, PER ERAS. ROT. 65
imputat paralytico, Videns autem Iesus
fidem illorum. Ac paulo post, cæcis opẽ
ac misericordiã implorantibus, non pri-
us succurrit, quàm de fide stipulatus, Cre-
ditis, inquit, quod hoc possim facere vo-
bis? cūq; respondissent se credere, tum de-
niq; tetigit oculos eorum, dicens, Secun-
dum fidem uestrã fiat uobis. Rursus ibi-
dem mulieri, contactu uestis sanitatem
asscutæ, Confide, inquit, filia, fides tua
te saluam fecit. Apud eundem euangeli-
stam cap. decimoquarto, discipulis expa-
uefactis, ac uociferantibus præ timore,
Habete, inquit, fiduciam, ego sum nolis
te timere. Ac mox Petrus fide fultus, ad
exemplum præceptoris ambulat super
aquas. Idem hæsitãs, pessum it, & audit,
O parum fidens, quare dubitabas? Ac
proximo capite, ueluti coactus per Cana-
nææ fiduciã, ut cui nollet, præstaret hoc
beneficiũ, exclamat, O mulier, magna est
fides tua, fiat tibi sicut uis. Apud Lucam
cap. decimoséptimo, leprosum fidei uult
acceptã referre sanitatẽ, Surge, inquit, ua-
de, quia fides tua te saluũ fecit. Rursum Io-
I annis

RATIO VERAE THEOLO
annis capite quarto, Regulí fides salutē
impetrat filio morienti, Credidit, inquit,
homo sermoni, quem dixerat ei Iesus, &
ibat. Iam autem eo descendente, serui oc
currerunt ei, & filij salutem nunciant. Ite
rum, Matthæi capite decimosexto, disci
pulis de panibus sollicitis *ὀλιγοψία* ex
probrat. Apud eundem capite decimose
ptimo, discipulis admirantibus quid ob
stiterit, quo minus potuerint sanare lū
naticū, Propter incredulitatem, inquit,
uestram non potuistis. Ac mox declarās
quanta sit fidei uis, Si habueritis, inquit,
fidem sicut granum sinapis, dicetis mon
ti huic, transi hinc, & transibit, neq; quic
quam erit uobis impossibile. Apud eun
dem capite uigesimoprime, discipulis
admirantibus, ficum ad execrationem Ie
su exaruisse, Amen, inquit, dico uobis, si
habueritis fidem, nec hæsitaaueritis, non
solum quod accidit ficui facietis, sed etsi
monti huic dixeritis, tollere & proijce te
met in mare, fiet. Et quicquid postulaue
ritis in precibus uestris, accipietis. Item
apud Marcum cap. decimo, cæcus sana
tus audit,

GIAE, PER ERAS. ROT. 66
tus audit, Fides tua te saluum fecit. Apud
Lucam capite octauo, discipulis ob tem-
pestatis uim periclitantibus, Vbi, inquit,
est fides uestra? Ac mox eodem capite,
exanimato archisynagogo ad nunciata
filiae mortem, dominus Iesus, Noli, ait, ti-
mere, crede tantum, & salua erit. Tanta
res e fides, ut ex huius uel inopia, uel im-
becillitate fere nascatur, quicquid uitioꝝ
Christianorum mores corrumpit.

De charitate uero quid attinet indica-
re? Quid enim aliud docet, quid aliud to-
ta sua uita inculcat Christus, nisi summam
charitatem? unum hoc erat, quod nos do-
cturus uenerat. Siquidem apud Lucam
capite duodecimo, Ignem, inquit, ueni
ut mittam in terram. & quid uolo, nisi ut
accendatur? Magnum aliquod fuerit ne-
cesse est, cur dei filius descenderit in ter-
ras. Non uenit ut regnum occuparet or-
bis, non ut philosophiam nobis traderet.
Ideo uenit tantus legatus, ut ingens amo-
ris incendium excitaret, & ob id ignem
uocat. Magna est naturae charitas, at haec
prae Christi charitate glacies est. Iam apud
I ij Ioannem,

Charitas

RATIO VERAE THEOLO.

Ioānem, totum hoc quod loquitur, quod
agit apud discipulos, imminente mortis
tempore, quid aliud sonat, quid aliud spi-
rat, quā igneam ac flagrantissimā chari-
tatem? Quis tam saxeus est, ut illa legat
absque lachrymis? Hæc est charitas illa,
morte fortior, quæ amantem ad mortis
usq; contemptum inflammat, quæ efficit,
quod nulla possunt humana præsidia.
Huius unius symbolo uoluit suos disci-
pulos à cæteris discerni, Per hoc, inqui-
ens, cognoscent omnes, quod discipuli
mei estis, si charitatē habueritis inter uos
mutuam. Deus, inquit Ioannes, charitas
est. ab hoc excidit, quisquis excidit à cha-
ritate. Proinde Matthæi capite uigesimo
quinto, declarans & ob oculos ponens,
quibus factis debeatur cælum, uide quid
commemorat, num uestem sordidam?
num ieiunia? num ciborum delectum?
num psalmorum uim demurmuratum?
num eruditionem? num miracula? nihil
horum. quid igitur? Pauistis, inquit, esu-
rientem, potum dedistis sitienti, excepistis
hospitem, nudum texistis, ægrotum
inuisistis,

I. Io. xiii.

GIAE, PER ERAS. ROT. 67
inuisistis, carcere inclusum subleuastis al
loquio. Nihil autē aliud sunt hæc, quàm
officia charitatis. Euolue testamentum
omne nouum, nihil usquam reperies præ
ceptum, quod ad cerimonias pertinet.
Vbi de cibis aut ueste uerbū ullum? Vbi
de inedia, aut similibus ulla mentio? So
lam charitatem suum præceptum uocat.
Ex cerimonijs oriuntur dissidia, è chari
tate pax. Apud Matthæum obmurmurāt
Christo pharisæi, quod fame perpulsi,
sabbato uellerent spicas. quibus David
obijcit exemplum, qui non ueritus sit sa
cro sanctis uesci panibus, Quod si nosse
tis, inquit, misericordiam uolo, & non sa
crificium, nunquam condemnassetis in
nocentes. Dominus est enim filius homi
nis etiam sabbati. Atqui hæc erant à deo
præcepta, & tamen non uult obseruari,
quoties charitatis officium est præstan
dum. Quid igitur dicent homunculi ob
scuri, qui ob interdictum esum carniū,
aut his frigidiores constitiunculas postu
lant, ut totus homo ueniat in capitis pe
riculum? Apud Ioannem capite nono,
I iij magnas

Ceremo
niæ.

RATIO VERE THEOLO-
magnas excitant tragœdias, quod cæco
reddidisset oculos die sabbati. Apud eun-
dem cap. quinto, paralytico sanato ob-
murmurant, qui iussu Christi grabatum
suum sabbato sustulisset. Apud Matthæ-
um uero capite nono, taciti secum obgan-
niunt, quod peccata remitteret. Obmur-
murant alibi, quod sabbato sanasset muli-
erem contractam, qui bouem aut asinum
in puteum delapsum, non uererentur e-
ducere sabbato. Christus clamat, non ho-
minem ob sabbatum esse conditum, sed
sabbatum ob hominem esse repertum.
& tu uis tuas leges tantum ualere, ut citi-
us pereundum sit homini Christiano,
quàm ab ijs latum digitum discedat? Rur-
sus obmurmurāt apud Matthæum cap.
decimoquinto, quod discipuli manibus
illofis cibum caperent. Hic uero non so-
lum pius dominus excusat suos, uerum
etiam crimen in ipsos retorquet, qui ob
corban, quod auaricia sacerdotum repe-
rerat, negligebant dei præceptum. Nam
dei uocat, quod ad naturalem pietatem
attinet. Succurrere parentibus, charitatis
est. ab

GIAE, PER ERAS. ROT. 68
est. ab hac auocabant, modo non nihil ac-
cresceret Gazophylacio. Christus cla-
mat, Non quod intrat in os, polluit ho-
minem. & tu exigis à Christiano, ut in gē-
ti ualeitudinis dispendio uescatur pīsci-
bus? Imò præ te non ducis pro Christia-
no, qui corporis habitu compulsus, quo-
cūque die, quocūque cibo uescens, grati-
as agit deo. Adeo placet Christo beneficē-
tia, quam eleemosynā appellat. ut, apud
Lucam capite decimo sexto, collaudet inī-
quum dispensatorem, qui fraudato do-
mino, subuenerit debitoribus. Iam quid
aliud nobis commendant apostoli suis
epistolis? Et nos ad hæc omnia penē sur-
di, plusquàm Iudaicis constitutionibus
oneramus Christi sanguine liberos? ob
has calumniamur immerentem? Verum
hæc insectari, non est huius instituti Res-
liqua carptim, ut quicquid occurrerit at-
tingemus, si prius indicauerimus, quàm
ad hanc formam Apostolorum doctrina
moresque respondeant. cum primis au-
tem Pauli, quo non alius præceptorem
Christum expressius retulit. Atque uti-
I iij namque

1. Cor. 4.

RATIO VERAE THEOLO,
nam qui in apostolorum uicem successerunt, & Christi uicarios se nominari gloriantur, merito sermonem pauli sibi querant usurpari, quo hortatur Corinthios ad ueram pietatem, Rogo, inquit, uos, imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Idque totidem uerbis repetit, eiusdem epistolae capite undecimo. Est igitur operæ precium, animaduertere, quàm nulla sit apud hunc pagina, quæ non scateat crebra mentione fidei & charitatis, quas aliquoties iunctim, aliquoties separatim suis commendat. Iungit, epistolae prioris ad Corinthios cap. decimo sexto, hoc uelut epilogo claudens prolixam exhortationem. Vigilate, inquit, stete in fide, uiriliter agite & confortamini, omnia uestra in charitate fiant. Rursum epistolae ad Thimotheum secundae, capite primo, Formam, inquit, habes sanorum uerborum, quæ à me audisti, in fide & in dilectione, in Christo iesu. Vides ut duas germanas pietatis uniuersae uexilliferas copulauit, fidem & charitatem. Atque his duobus nominibus potissimum
Thessalo

GIAE, PER ERAS. ROT. 69
Thessalonicenses in epistola ad ipsos se-
cunda, Quoniã, inquit, supercrefcit fides
uestra, & abundat charitas. Iungit & in
priori, Et annunciante nobis fidẽ, & cha-
ritatẽ uestrã. Item epistola ad Rhomanos
capite decimoquinto, Deus aut̃ spei reple
at uos omni gaudio & pace in credendo,
ut abundetis in spe. Nonne tres heroïnas
coniunxit, fidem, spem & charitatẽ? Iam
in Rhomanis nihil prius laudat quã fidẽ,
qua putat illos pulcherrime nobiles fuif-
se, Fides, inqt, uestra annunciat̃ in uniu-
uerso mundo. Quinetiã ex Abacuc testi-
monio a deo iustitię summã fidei refert ac-
ceptã, ut quod Abraham uir tantus deo
placuerit, non aliĩ rei quã fidei uelit impu-
tari. Atq; hanc sententiã Geneseos testi-
monio confirmat, Credidit Abrahã deo,
& imputatũ est illi ad iusticiã. Idem capi-
te nono, quod gentes ex idolatris asciti
sint ad ueram pietatẽ, ascribit fidei. Rur-
sus quod Iudæi, qui sibi persuaferant se so-
los deo proximos esse, repulsi sunt, non
aliud arbitrat̃ esse in causa, quã quod
diffiderent promissis euangelicis. Genti-
bus non

RATIO VERAE THEOLO-
bus non obstitit uita, præter simulacrorū
cultum, tot facinoribus ac flagitijs inqui-
nata. Iudæis non profuit anxia legum ob-
seruatio, nec æterni numinis cultus, quā-
obrem: quia nō ex fide, inquit, sed tanq̄
ex operibus. Totam aut̄ disputationē, in
qua fides primas agit, hac clausula finit,
Omne aut̄ quod non est ex fide, peccatū
est. Tanta fidei uis, ut uirtus, hac destitu-
ta, uertatur in uitium. Ad hæc epistola ad
Corinthios posteriore, demonstrat hoc
esse uehiculū, quo totus uitæ cursus ferat̄
ad æterna, Per fidem, inquit, ambulamus
& non per speciem. Nec aliū scopū sibi
p̄fixerat Paulus in apostolica functiōe,
quā ut gentes oēs sub fidei iugū adduce-
ret, quā obedientiā, siue ut Græce scripsit,
ὕπτακοχὴν appellat, obiter admonens Chri-
stianā fidem non aliter esse firmā ac soli-
dam, quā si repulsis argutationibus curio-
sis, simpliciter & absq̄ disquisitione fidat̄
pollicitis Christi, Per quē, inquit, accep-
imus gratiā & apostolatū, ad obediēdum
fidei in omnibus gentibus. Porro scribēs
Ephesijs, soli fidei uult salutē acceptā ferri
Gratia,

Gratia, inquit, estis salutati per fidem, & hoc non ex uobis. Porro epistola quæ in scribitur ad Hebræos qua tuba, qua sermonis ubertate fidei profequitur encomium, omnia penè ueterum heroum facinora fidei merito tribuens?

Iam de charitate quid attinet locos aliquot adducere, cum totus ubiq; Paulus nihil spiraret, nihil crepet, nihil tonet, nisi flagrantissimam charitatē. Meras flammās loquitur, & tamen ardentius quiddam tibi sentire uideare, cum legis quod humani sermonis balbuties nō queat effari. Ignea Pauli lingua, sed pectoris incendiū subindicat magis, quàm explicat. Porro quando charitas oīa cōglutinat, non est locus dissidio, ubi ubi regnū tenet charitas, quæ quantū in ipsa est, facit oīm oīa cōmunia. Ab hoc igitur omine ceu felicissimo, suas epistolas oēs auspiciat, præcipui cuiusdā boni uice gratiā suis imprecans & pacem. Nec alijs uerbis salutatur apostolici senatus princeps Petrus, Gratia uobis, & pax. At q; exordijs sæpenumero respōdēt clausulæ, nā ceu finiturus epistolā ad Romanos
Deus

Charitas.

RATIO VERAE THEOLO:

Deus, inquit, pacis sit cū omnibus uobis, amen. Cum iubet ut inuicem sese confalutent osculo sancto, quid aliud cōmendat q̄ fraternā concordia. Nam ego sic interpretor, Christianū osculū pectoris esse non oris. Ad motis genis salutare, uulgare est, coniunctis animis bene uelle omnibus, osculū est, homine Christiano dignū. Quid? an non eodem modo finit epistolam ad Corinthios posteriorē? Id ipsum, inquit, sapite, pacem habete. Quid est aut id ipsum sapite, nisi, sitis eodē animo? Id q̄ altius infigat animis, repetens ^{εἰρηνεύετε} inquit. Ne his contentus, addit præmiū haud qua q̄ uulgare aut mediocre, Et deus pacis erit uobis. Cum olim deus exercituū deus uirtutū est dictus, nobis deus pacis dicitur. Talem uiderat Esaias, cum principem pacis appellat. Ad hæc quasi nunq̄ esset satis cōmendata concordia, adiicit, Gratia domini nostri Iesu Christi & charitas dei, & cōmunicatio sancti spiritus sit cum omnibus uobis, amen. Tribuatur hoc casui, ni similē ad modū claudit priorē ad eosdem epistolā, Charitas, inquit,

Esai. 9.

GIAE, PER ERAS. ROT. 71
inquit, mea cum omnibus uobis in Chri-
sto Iesu, amen. Raram quandā charitatē
precatur Corinthiis, cum suam precatur.
Vis audire quod Paulus amarit Christū? Cu-
pio, inquit, dissolui, & esse cum Christo.
Quid uita charius, dulciusue? at huius di-
spendio cupit iungi Christo. An non sa-
cro quodā charitatis afflatu lymphatus ti-
bi uidetur, cum in hūc sermonē erumpit,
Rhomanis scribens capite octauo? Quis
nos separabit à charitate Christi? quam
nec morte, nec angelorū uiribus ait posse
dirimi. Iam quo affectu fuerit in pios, sa-
tis arguit, optans anathema fieri à Chri-
sto pro Iudæis, Christo pertinaciter recla-
mantibus. An alius est finis epistolæ ad
Galatas, cum ingens quoddā & admira-
bile præmiū uult polliceri ijs, qui à præ-
scripto euangelicæ doctrinæ non recede-
rent, nihil aliud precatur quā pacē? Qui-
cunq; inquit, hanc regulā secuti fuerint,
pax sup illos. Similia precatur Colossens-
ibus, Et pax, inquit, dei, quæ exuperat oēm
sensum, custodiat corda uestra, & intelli-
gentias uestras in Christo Iesu, ac mox,
Hæc

RATIO VERAE THEOLO.

Hæc agite, & deus pacis erit uobiscum. Quorsum aut pertineat ex medijs huius epistolæ excerpere, quæ pacē & concordiam nobis cōmendent. Epistolæ ad Ephesios capite secundo, Christū ipsum pacē uocat, ipse, inquit, est pax nostra, qui fecit utraq; unū, quem & alibi *μεσίτης* appellat, quod ueluti reconciliator medius intercedat inter deum & homines. Ioannes item in epistola sua deū ipsum charitatē uocat, a deo deo coniunctā, ut quisquis alterutrū habeat, aut careat, utriusq; uel copiam uel inopiā sentiat. Rursus ad Ephesios capite quinto, sic deo peculiarem facit charitatē, ut hac indole putet agnosci germanos ac ueros dei filios, Estote, inquit, imitatores dei, sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos. At in epistolæ ad Timothæū prioris, capite primo, uide quantum tribuat charitati, quam totius legis pfectionē appellat, Finis aut præcepti est charitas de corde puro, & cōscientia bona, & fide nō ficta, nimirū cū uoce sui præceptoris concordans, qui summā totius legis sitā pronunciat

nunciat in dilectione dei, & pximi. Rur-
sus epistolæ ad Rhomanos capite quin-
to, Christiani pectoris robur, a deo nõ ce-
dentis malorũ procellis, ut afflictionibus
pro Christo susceptis, etiã gloriatur, chari-
tati ascribit, Quia charitas, inquit, dei dif-
fusa est in cordibus nostris per spiritũ san-
ctum, qui datus est nobis. Iam ad eosdem
cap. octauo, tantũ tribuit charitati, ut hu-
ius præsidio nihil non cedat in bonũ. Vbi
friget charitas, nullæ quãlibet numerosæ
leges, sufficiunt, ubi feruet, nulla opus est
lege. Diligẽtibus, inquit, deũ, oĩa coope-
rantur in bonũ. Ama, & fac quod uis, nõ
enim peccat sincera charitas, ipsa sibi lex
est, & ubiq; dictat, quid sit optimũ factu.
Proinde in epistolæ ad Corinthios prio-
ris capite decimo tertio, & item decimo-
quarto, quo ore tonat charitatis laudes,
hanc uiam appellã excellentissimã, quæ
uere magnos reddat in negotio Christi,
hanc dotibus cæteris anteponit, quæ plu-
rimũ p̄sit, quæ ubiq; sit usui, quæ sola non
excidat, q̄ una nõ peccet, sine q̄ ceteræ uir-
tutes m̄acẽ sint & inutiles. Rursus ep̄le ad
Corinthios

RATIO VERAE THEOLO.

Corinthios prioris capite septimo, adeo fauet cōcordiæ, ut nec imparia matrimonia dirimi uelit, & alibi, nec seruū baptisatū, à domino impio distrahi, sic arbitrans summā uocationis nostræ cōcordiā esse non dissidiū, In pace, inquit, uocauit uos deus. Hanc igitur uirtutē, quot modis inculcat Paulus? Qua sollicitudine deterret ab his, quæ cōcordiā scindūt, & gignūt dissidia? Nulla est autē seges tam felix, in qua sese non miscent hæc zizania. Iudæis ipse deus erat diffensiōis occasio, quē dū recusant cum alijs habere cōmunem, soli desierunt habere. Siquidē hoc stomachatur, epistolæ ad Romanos cap. tertio, an Iudæorū deus tantū? nonne & gentiū? At quod tum Iudæis usu uenit, cauendū ne & nobis usu ueniat. Tot sunt discrimina religionē profitentiū, & certatim singuli religionis laudē sibi uindicant, perinde quasi solos istos agnoscat deus, populum ignoret. Pax, ait Ambrosius, est nostra religio. Vbi uideris regnare discordiā, intellige aut abesse, aut certe laborare religionem, quā uero conueniat inter istos, ipsi uideant.

uideant. Rursus non in uita solum, uerū
 etiam in sacris studijs uitanda contentio.
 Fons autem omnis dissidij, superbia est.
 dum sibi quisque plurimum tribuit, altes
 ri minimū, dū nemo concedit alteri, hoc
 est quod toties cum Corinthijs delitigat
 Apostolus. Obsecro, inquit, uos fratres,
 per nomen domini nostri Iesu Christi, ut
 id ipsum dicatis omnes, & non sint inter
 uos schismata. sitis autem perfecti in eo
 dem sensu, & eadem sententia. cæteraq;
 quæ sequuntur. Ac mox capite tertio, Cū
 enim sit inter uos zelus & cōtentio, nō
 ne carnales estis, & secundum hominem
 ambulatis? Rursus, capite undecimo, ob
 iurgat illos, quod ne dominicam quidē
 cœnam cōcorditer agerent, quæ summæ
 concordiaē symbolū habebat. Conueni
 entibus, inquit, uobis in ecclesia, audio
 dissidia esse inter uos, & ex parte credo.
 Ac proximo capite corripit eos, quod ex
 ipsis etiam dotibus sacri spiritus, dissidi
 orum reperissent occasionem. Proinde
 mox exemplo corporis ac mēbrorum,
 ad consensum reuocat, nihilq; non trahit

I. Corinth.

K ad argumenta

RATIO VERAE THEOLO

ad argumenta pacis. unum deum omni-
bus communem, unum Christum pro
omnibus ex æquo mortuum, unum spiri-
tum pro suo arbitratu cuique suas dotes
impartientem. unū baptisma, per quod
Christi corpori inserimur omnes. unum
panem, de quo edimus omnes. unum ca-
licem, cuius omnes ex æquo sumus par-
ticipes. Sic enim loquitur cap. decimo,
Quoniam unus panis & unum corpus
multi sumus, omnes qui de uno pane &
de uno calice participamus. Item capite
duodecimo, Hęc autem omnia operatur
unus atq; idem spiritus, diuidens singu-
lis prout uult. Sicut enim corpus unum
est, & mēbra habet multa, omnia autem
mēbra corporis cum sint multa, unum
tñ corpus sunt. ita & Christus. Etenim
in uno spiritu omnes nos in unum cor-
pus baptizati sumus, siue Iudæi siue gen-
tiles, siue serui siue liberi, & omnes in uno
spiritu uocati sumus. Præterea ad Gala-
tas scribens, adeo uult hęc dissidiorū se-
minaria abolita esse per baptismum, ut
quisquis Christo sit initiatus, nouam cre-
aturam

aturam appellet. Porro dissidiorum autores etiam vitari iubet, epistolæ ad Romanos capite decimosexto, Rogo autem vos fratres, ut obseruetis eos, qui dissensiones & offendicula, præter doctrinam quam vos didicistis, faciunt, & declinate ab illis. Moxque fontem huius mali monstrans, addit, Huiuscemodi enim Christo domino nostro non seruiunt, sed suo uentri. Vidimus & nostra ætate tumultum non uulgarem inter Christianos, quem comperi non ab alijs excitatum, quam quorum quæstui uidebatur officura purior Christi doctrina, citius omnia subuersuros dixisses, quam futurum, ut ab intestinis semel gustatis temperarent. adeo mordicus tenent lucrum, quod ex remissionibus impudenter prædicatis, quod ex compositionibus, quod ex dispensationibus, quod ex fumo pontificij nominis, quem uenditant, quod ex applicationibus meritorum, quod ex conscientijs male illaqueatis, quod ex falsa religionis opinione, quod ex errore muliercularum & indoctæ plebeculæ colligitur.

K ñ Multis

RATIO VERAE THEOLO.

Multis ambitio fuit in cōsilio, ut hanc excitarent tragœdiã, qui tantum suæ glorię tribuunt, ut malint aboleri Christi doctrinam, quàm ipsos uideri quicquam nescisse. Plerosq; duplex habebat morbus, quęstus, & ambitio. Paulus itaque sentiens, quanta pestis sit dissensio, nihil prius, nihil ardentius, nihil crebrius inculcat iteratq; quàm concordiam, quàm pacem, quàm mutuam charitatem, nō solum cū religionis consortibus, quā *ἑλλησελλείαν* appellat, uerum etiam cum ijs, qui à nostris mysterijs essent alieni. Sic enim admonet Thessalonicenses, epistolę prioris capite quinto, Videte ne quis malum pro malo reddat alicui, sed semper quod bonum est, sectemini erga uos inuicem, & in omnes. Plusquàm concordiam habet cum omnibus, qui de omnibus etiã benemereri studet. Rursum ad Romanos capite duodecimo, Si fieri potest, qđ in uobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes, non uos metipso ulciscentes charissimi, sed date locum irę, obiter indicans, non posse consistere concordiam

cordiam inter feroces, ubi mox iniuria reciprocatur iniuria. ubi nemo sit qui quicquam usquam de suo iure concedat, nemo qui maleficium uelit beneficio uincere. Etenim si semel aperta sit hec fenestra nostrae iracundiae, ut liceat intolerabilem iniuriam iure ulcisci, nemini commoto non iusta uidebitur sua causa, suus cuique blandietur animus. Proinde quo longius nos ab hac fossa arceat Christus, & huius imitator Paulus hortatur ut iniuriam pensemus officio, Benedicite, inquit, persequentibus uos, benedicite, & nolite maledicere. Ac mox, Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. & si sitierit, potum da illi. hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius. Noli uinci a malo, sed uince in bono malum. Et ubi sunt interim illi, qui cum Christianae religionis antistites uelint haberi, benemerentem ueneno letali tinctis linguarum spiculis confodiunt: idque pertinaciter, idque ex proposito, idque deuotis animis, idque pietatis praetextu, quae scelestissima nocendi ratio. Quod docuit Paulus, ipse praestitit.

Rhōm, 12

K in nam

RATIO VERAE THEOLO;

Corin. I.
cap. 6.

nam epistolæ ad Corinthios prioris, ca-
pite quarto, Maledicimur, inquit, & be-
nedicimus. persecutionem patimur, &
sustinemus. blasphemamur, & obsecra-
mus, nimirum illum imitans, qui in ipsa
cruce pro crucis autoribus deprecatus
est patrem. Quanto uero stomacho Co-
rinthios obiurgat, quod ob rem pecunia-
riam in ius uocarent alius alium. ac non
potius fraudem ac detrimentum admit-
terent rei, quàm tranquillitatis & concor-
diæ. At quoniam iuxta comicum, Obse-
quium amicos, ueritas odium parit. fit
Paulus omnia omnibus, quendam, ut
ita dicam, polypum agens. Gaudet cum
gaudentibus, flet cum flentibus, uritur
cum offensis, infirmatur cum infirmis.
Est enim & pietatis obsequium, quod
aliquousq; sese accommodat alienæ uel
infirmitati, uel opinioni. Ex Ioannis epi-
stola superuacuum arbitror adducere te-
stimonia, cū ille nihil aliud sonet, quàm
charitatem & concordiam. Petrum audi-
amus, professionis nostræ principem se-
cundum Christum. is, epistolæ prioris
capite

capite quarto, adhortans ad præcipua pietatis officia, sobrietatem, uigilantiam, & preces, omnibus his anteponit charitatem, Sobrii, inquit, estote, & uigilate in precibus. Sed in primis mutuam inter uos charitatem habentes, eamque continuam, siue ut græcus sermo magis sonare uidetur, uehementem, eamque quo nobis reddat commendatiorem, Caritas, inquit, operiet multitudinem peccatorum. Quam pulchre interim magistro suo respondens, à quo peculiariter audierat, tu me sequere, Remittite, inquit ille, & remittetur uobis. & Dimissa sunt illi peccata multa, quoniam dilexit multum. & Remitte nobis, sicut & nos remittimus. Cur hodie qui peccatorum sarcina degrauantur, ad uenias, ad compositiones, similiæque remedia uocantur potius, quam ad hoc, quod à Christo, quod à primarijs apostolis ostensum est? Cur dubia certis anteferimus? Cum his si quis exordia nascentis ecclesie conferat, nihil aliud reperiet, quam auspicia charitatis. Confident pariter omnes una

K iij nimes

Ceremo-
nia.

RATIO VERAE THEOLO-
nimes eodem in loco. armantur linguis
igneis. multitudinis credentium erat cor
unum, et anima una, conferuntur in com-
mune facultates omnium. De ceremo-
nijs nulla unquam mentio. Iam quem-
admodum fidei & charitatis comes est
animi fortitudo, ueráque pietas, ita cum
illæ languent, aut absunt, feruet superstitio.
& quemadmodum sincera pietas
animi puritate nititur, ita superstitio ce-
remonijs sese uenditat. Illam spiritus uo-
cabulo frequenter notat paulus, hanc car-
nis. nam id sensit opinor, cum scriberet
Galatis, Sic stulti estis, ut cum spiritu coe-
peritis, carne consummamiñs ab euan-
gelica fide charitatēq; exorsi, ad Iudaif-
mum relabimini. Aliter quidem, sed idē
admonet Rhomanos, capite duodeci-
mo, ut neglectis Iudaicis ritibus, ad pie-
tatis studium in animo sitæ, sese conuer-
tant, Obsecro itaque uos fratres, per mi-
sericordiam dei, ut exhibeatis corpora
uestra hostiam uiuentem, sanctam, deo
placentem, rationale obsequium uestrū.
Id à se

Id à se factū testatur, cum ad eosdem capi-
 re primo scribit ad hunc modū, Cui ser-
 uio in spiritu meo, in euangelio filij eius.
 Adhuc Iudaissans colebat deū, sed statis
 ieiunijs, sed neomenijs, sed sabbatims,
 sed lotionibus, sed ciborū delectu, nunc
 aliud culturæ genus amplexus, neq; in
 monte, neq; Hierosolymis adorat patrē,
 qui gaudet ijs adoratoribus, à quibus ado-
 ratur i spiritu. Rursus capite septimo, Ita
 ut seruiamus in nouitate spiritus, & non
 in uetustate literæ. Quod alibi carnē dicit
 hic literā uocat. Idem agit epistolæ ad Ti-
 motheū prioris, cap. quarto. Corporalis
 inquit, exercitatio ad modicū utilis est
 pietas autē ad oīa ualet. Quid ait, ad modi-
 cum? quod huic expedit, illi non expedit
 quod hic decorū est, alibi est indecorum,
 quod hodie laudatur, mox ueniet in pro-
 brum. Animi pietas oīm est cōmunis, &
 nusq; non habet locū. Ad hæc, quis nescit
 simulata sanctimonia nihil esse capitali-
 us? at ea nulla persona magis imponit q̄
 ceremoniarū, plebes potissimū ijs rebus
 ducitur, quas uidet. Vis audire quanta

K v pietatis

RATIO VERAE THEOLO-
pietatis pestis inuehatur falso pietatis p̄-
textu: audiamus Paulum ita uaticinantē,
epistolæ ad Timotheū secundæ cap. ter-
tio, Hoc aut̄ scito, quod in nouissimis die-
bus instabūt tempora periculosa, & erūt
homines seip̄s amantes, cupidi, elati, su-
perbi, blasphemi, parentibus non obedi-
entes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine
pace, criminatores, incontinentes, immis-
tes, sine benignitate, proditores, proterui
tumidi, uoluptatum amatores magis q̄
dei, habētes speciē q̄dē pietatis, uirtutē
aut̄ eius abnegātes. Quid addit Paulus:
hos imitare: nequa q̄, sed hos deuita. Ex
his enim sunt, qui penetrant domos, & ca-
ptiuas ducunt mulierculas oneratas pec-
catis, quæ ducuntur uarijs desiderijs. Ob-
secro te lector, an tibi non uidetur digito
demonstrare quosdā ex istorū ordinibus,
qui ipsis mundi uisceribus immixti, mo-
nachos se uocant, & regum luxū affectan-
tes, mendicitatē prætexūt. Atq̄ utinā tam
essent pauci, ut horū iuidia leuiter grauaret
bonos, nūc adeo multi sunt, ut boni q̄ sūt,
malorū turba pariter & tyrānide obruāt.
Audi

Audi quid Paulus sentiat de festis die- Festi dies.
 bus Iudæorū, quid de ciborū discrimine,
 quarum rerum gratia illi nec mortem re-
 cusabant, ad alia scelera facile procliues.
 Qui sapit diem, domino sapit, & qui non
 manducat, domino non manducat, unus
 quisq; in suo sensu abundet. Ac mox ibi-
 dem, Non est regnum dei esca & potus,
 sed iustitia & pax, & gaudium in spiritu
 sancto. His concinunt quæ scribit Corin-
 thijs epist. prioris, capite decimo, Omne
 quod in macello uenit, manducate, nihil
 interrogantes propter cōscientiā. Domi-
 ni est terra & plenitudo eius. Rursum ca-
 sexto, Esca uentri, & uenter escis, & hunc
 & has destruet deus. Iam ad Colossenses
 cap. secundo, quanto stomacho deridet
 istorū dogmata, qui sic prescribunt: ne te-
 tigeris, ne gustaris, neq; cōtrectaris, quæ
 oīa ipso pereūt abusu, iuxta p̄cepta ac do-
 ctrinas hoīm, quæ uerbotenus qdē habēt
 speciē sapientiæ, p̄ sup̄stitionē ac humili-
 tatē animi & læsionē corporis, non p̄ ho-
 norem aliquē ad expletionem carnis. Ac
 Paulus quidē ubiq; concordiaē consulēs,
 monet

RATIO VERAE THEOLO

monet ut perfectiorū firmitas ferat alienā infirmitatē, sed ad tempus, sed hac lege, ut proficiāt, & infirmi esse desinant, sed in his rebus, quæ ex superiori uita penitus infixæ sunt, quā ut subito reuelli possint. Indignatur Paulus aduersus eum, cuius cibo uulneratur animus fratris, ob quem mortuus est Christus, sed idem indignatur aduersus eum, quæ ex huiusmodi rebus æstimat alienā conscientiam. Ad quid, inquit, libertas mea iudicatur ab aliena conscientia? Est aliquoties tempus, ubi docta charitas sese attemperet alienæ imbecillitati, sed ut præceptor sese demittit ad discipuli captum, ut medicus sese ægroti affectibus accommodat. Quale uero est cū ipsi gignimus offendiculorū materiā? cum ab his superciliū ducimus? cum hoc ipso nobis uidemur meliores, quod sumus imbecilliores? quod ultro incessimus eos, à quibus discere debuimus? ultro præimus ijs, quos se qui conueniebat? Quid igitur, inquiet aliquis, damnas ceremonias? absit, Laudo ritus, quibus & olim & hodie chorus ecclesiasticus peragit sua mysteria, repræsentant

sentant aliquid, & addūt maiestatem cultui diuino, quanquam in his quoque modus esse debet. Non probo uero quod humanis constitutionibus tota penes Christianorum uita ceremonijs oneratur, quod his nimis um tribuitur, pietati minimum, quod his freti simplices, studium uerae religionis negligunt, quod ob has magnis tragœdijs scinditur tranquillitas Christiani corporis.

Annotandum, quod Christus ubique ferè miseretur turbæ simplicis, in solos pharisæos, scribas, & diuites uæ formidabile intonat, uidelicet indicans, in episcopis, theologis ac principibus esse situm, ut populi uigeat aut frigeat pietas, ab illis omne malum oritur. Miseret populi, qui dum pharisæi suum agunt negocium, destitutus oberrat in morem gregis, à pastore deserti, disiectique.

Christus more Iudæorum ieiunasse creditur, uel hoc argumento, quod eo nomine calumniantur discipulos, non ipsum, ut legis apud Matthæum capite nono, significans omnem occasionem calumniæ uitandam ihs, qui pastores agunt, aut principes.

Christus

RATIO VERAE THEOLO^g

Christus bis duntaxat sauisse legitur, in primores Matthæi ca. uigesimotertio & apud eundem cap. uigesimoprimo, in negociâtes in templo, satis testans his fontibus uniuersam ecclesię pestẽ orituram.

Nullos esse magis capaces euangelicę doctrinę, q̄ simplices, mites ac modestos, aperit, ubiq̄ pusillos amplectens, & horum esse regnũ coelorum prædicans.

Non admittendũ cuiuscq̄ hominis cõsiliũ, quod auocet à pietate, docet exemplo suo, cum Petrũ paulo ante collaudatũ Satanã appellat, & qui consultor præire uolebat, imitatiõẽ mortis seq̄ iubet, quẽ admodũ legis apud Matthæũ cap. decimosexto. Quædã & p̄ter ius faciendã, ne turbeĩ ordo publicus, submonet ca. decimosextimo, iubẽs solui didrachmũ, cũ testatus esset immunes esse regni filios.

Nihil insanabilius esse impietate, pietatis imagine p̄sonata, docet apud eundẽ euangelistã cap. uigesimoprimo. Amen, inquiẽs, dico uobis, qđ publicani & meretrices præcedũt uos in regnũ dei. Pharisæi nusq̄ non reclamãt Christi doctrine,
sanctis

GIAE, PER ERAS. ROT. 80
sanctimoniam falsa specie turgidi. Publica
ni & meretrices morbum agnoscentes su
um, ad medicum accurrunt.

Ac mox ibidem, In factis, non uerbis, in
affectu, non cultu, in obediencia, non ceremo
nijs sita esse uera pietate, docet proposita
parabola de duobus filijs, e quibus laudat
is, quod quod uerbis detractarat, re praestitit.

Episcopis, & ijs, qui legitimis fungunt
honoribus, etiam paru probis, tamen ob
temperandum esse, modo recta doceant, ad
monet apud eundem cap. uigesimo tertio,
Super cathedra Mosi sederunt scribae &
pharisei &c. Audiendus est qui docet euan
geliu, etiam si non uiuat euangelice. Caeterum
eodem in loco taxat eos, quod humanis con
stitutionibus onerent populu, subindicans
in huiusmodi negligendos, quoniam quidam aliam
& apostolos defendit aduersus phariseos
calumniantes quod illotis manibus cibum capent.

Non temere neque subito irrumpendum
ad munus euangelicae praedicationis, do
cet ipse, tot testimonijs ante comprobatus,
Ioannis, columbae, patris, a baptismo se
cessit, ieiunauit, tentatus est, uicit, atque ita
demum

RATIO VERAE THEOLO-
demum undiq; spectatus atq; instructus,
non statim summa docuit, sed ab Ioannis
prædicatione fecit initiū, ad resipiscentiā
& superioris uitæ poenitudinē prouocās.
Nullus enim opem medici desiderat, cui
non displicet sua ualetudo.

Quod aut̄ ultro quosdā accersit, uelut
Iacobum, Andream, Petrum ac Matthæ-
um, quosdā sequi uolentes, reijcit, nos ad
monitos uoluit, non quoslibet esse recipi-
endos ad nostræ religionis confortiū, sed
eos duntaxat qui sincero simpliciq; acce-
dunt animo. Id quidem certo liquebat ei,
cui patebant omnia, nobis idem cōiectu-
ris peruestigandum est.

Christus ut om̄ibus prædicauit, ita ne-
minem unq; blandimentis aut humanis
promissis ad se pellexit, neq; quēq; ui ad-
egit, cū esset oīpotens. Benefactis traxit,
exemplo uitæ traxit, idem factum ab apo-
stolis. Proinde uidendū, recte ne sentiant
ij, qui Turcas bellicis duntaxat machinis
studēt Christianos facere. Imò potius to-
net apud illos theologorum uox, aposto-
licæ similis, luceat uitæ candor, sic fiunt
uere

GIAE, PER ERAS. ROT. 81
uere Christiani.

Apud Matthæum capite octauo, Ges
raseni, conspectis miraculis, rogant Ie-
sum, ut excederet suis finibus, quod ad
ipsorum affectus esset inutilis. Ita nostris
quoq; temporibus pleriq; sunt, qui taces-
ri uelint doctrinam euāgelicam, ut cum
ipsorum uitæ instituto pugnantem.

Christus adhuc infans fugit in Aegy-
ptum, uir ultro sese offert satellitibus, in-
dicans esse tempus fugiendi, ac subducē-
di sese, cum imminens periculum non ui-
detur facturum ad gloriam Christi.

Apostolos suos diu rudes & incredu-
los, lenissimo pertulit animo, donec pau-
latim proficerent. ita sacerdotes summa
mansuetudine ferre debent populū infir-
mū, donec sensim ad meliora prouehant.

Idem se facilem ac popularem & expo-
situm omnibus præbuit, ne publicanorū
quidē ac peccatorū fugiens cōiuitia. sed
nusq; non agēs euangelij negociū. Ita cō-
uenit episcopū, aut horū uicarios, omni-
bus sese accōmodare, sed hoc interim agē-
tes, nō ut ipsi ditiores euadant, uerū ut su-

L os reddāt

RATIO VERAE THEOLO-
os reddant meliores. Asciiuit te princeps
in regiã, ut sis à confessionibus, aut à con-
cionibus. ne id agas, ut episcopatũ aufe-
ras, sed ut pauciora peccentur inter au-
licos.

Carnis necessitudines obstare ijs, qui
rem euangelicam gerunt, testatur apud
Matthæum capite decimotertio, inter su-
os pauciora proferens miracula ob illorũ
incredulitatem. Nonne, inquiũt, hic est
fabri filius? nonne mater eius dicitur Ma-
ria, & fratres eius Iacob, & Ioseph, & Si-
mon, & Iudas, & sorores eius oēs apud
nos sunt? unde ergo huic oĩa ista? Atque
alibi cognati illius parant eũ in uincula
cõijcere, dicentes, in furorem uersus est.
ut legimus Marci capite tertio. Proinde
qui uirtute uelit prodesse multis, maiore
cum fructu peregre faciet, quàm domi.

Discipulos, non habentes quod pro se
responderent, ubique defendit aduersus
pharisæorũ calumnias. uelut apud Mat-
thæum capite duodecimo, dum sabbato
uellunt spicas. rursum capite decimo-
quinto, dum illotis manibus cibum capi-
unt, iterum

GIAE, PER ERAS. ROT. 82
unt. iterum alibi, dum non ieiunant, quē
admodum Ioannis discipuli.

Non adnitendum, ut à quibusuis lau-
deris, sed dūtaxat à probatis, & ab ijs,
qui non laudent nisi honesta. docet di-
uersis locis. Nam Marci capite primo, in
templo uociferanti demonio respondet,
Obmutesce, & exi ab homine. Apud eū-
dem capite tertio, spiritibus clamantibus,
Tu es filius dei. additis minis interdicit,
ne se proderent.

Iudā admonuit, nō reiecit, nec ab oscu-
lo solito submouit, neque prodidit, à quo
erat prodendus. tantum tribuit amicitiae
ac domesticæ familiaritati. docens non
temere deserendam semel initam amicitiam.
Sic & Martinus tulit Brixium suum.

Quod Petrus à negatione resipiscit,
Christo in illum oculos defigente, Iudas
pœnitudine facti ductus, abiit ac suspen-
dit se laqueo. duplicem indicat pœniten-
tiam, frugiferam & infrugiferam. Felix
autē peccator, quem lapsum aspicit Chri-
stus. Infelix, qui semet ab illo auertit, ut
uideri non possit. Est aliquid, seruatorē

L ij uel

RATIO VERAE THEOLO,
uel eminus sequi.

Quid nobis agendum sit, si quando in-
gruerit extrema malorum procella, aut
mortis necessitas, quæ neminem non ma-
net. docet ipse, sub tempus mortis sece-
dens, uigilans, instanter orans, prostrat-
us in terram, ueluti suis præsidijs desti-
tutus, totus à patris auxilio pēdeat. Mar-
tyr q̄ suas metit̄ uires, impar erit supplicijs.

Christus raro ædidit miracula, quæ p̄-
ter admirationem nihil haberent utilita-
tis, qualia ferè sunt, quæ nunc fingunt de-
diuis. Sanauit ille, pauit, liberauit à pe-
riculis, quæ omnia beneficentiæ sunt.
Proinde q̄ magnus uideri uult ī ecclesia,
hmodi factis magnū sese declaret, quæ iu-
uēt, nō q̄ populi malo uires ipsius testēt.

Nuncq̄ cessandum à doctrina sacra, li-
cet non proficiat omnibus, docet parabo-
la seminantis, nunquam non ferendum.
Satis est si quædam proueniunt.

Christus cum suis discipulis, ut ab ami-
cis ultro porrigentibus, quædam accepit.
ita nihil exegisse legitur, aut captasse, nec
nisi pro uitæ usu præsentis. Ita qui præsumunt
gregi

GIAE, PER ERAS. ROT. 83
gregi Christiano, gratis doceant. nō des-
erūt, q̄ ultro suppeditēt, si mō frugi sint,
et ultra naturæ necessitatē nihil requirāt.

Nihil accipiendum ab ijs, qui pertina-
citer aspernantur salubrē admonitionē,
ne uideamur illorum fauere peccatis, do-
cent apostoli, qui ex doctrina domini,
pedum quoq̄ puluerem excutiūt in eos,
qui non recipiunt euangelium.

Non esse statim prohibendos, qui ad-
ministrant ecclesiæ sacramenta, aut qui
doctrinam Christi prædicant, etiam si ui-
ta parum respondeat. subindicat Marci
capite nono, uetans prohiberi, qui mira-
cula ædiderat sub nomine Christi, cum
ipsum non sequeretur.

Boni pastoris esse, nonnuncq̄ se in altis-
simum ocium abdere ac secedere, quo
liberius precibus ac sanctæ lectioni ua-
cet, ut ijs rebus redintegratus, uegetior re-
deat ad episcopi munia. docet Marci ca-
pite sexto, suos abducens in locum deser-
tum, ut aliquantisper requiescerent.

Quales oporteat esse secessus episco-
porum, multis docet locis, non ad uolu-

L. iij. ptates

RATIO VERE THEOLO-
ptates secedens, aut uenationes, sed ad
orandum, ad familiarius colloquendum
cum suis, tales erant secessus olim præsu-
lum, quos ob infrequentiam monasteria
uocabant.

Solam ficum execratus est Christus,
quæ folijs uelut imposuit esurienti, signi-
ficans nullum hominum genus sibi esse
inuisius, quàm hos, qui sub pietatis præ-
textu sunt impij, & religionem titulo cul-
tuq; profitentes, uiuunt irreligiose.

Quicquid ad salutem nostram pertinet,
id crebris precibus à deo flagitandum,
docet ipse subinde orans. Quicquid obti-
gerit, boni, id deo ferendum acceptum.
docet ipse, frequenter gratias agens patri.
idem inculcat parabolis aliquot, uelut il-
lius, qui cogit improbitate sua nocturnum
amicum surgere. item uidue, iudicem in-
exorabilem assidua interpellatione defa-
tigantis, idem non uno in loco præcipit
discipulis suis, Petite & accipietis.

Indolem egregij pastoris etiam in pue-
ro submicare, ac scintillulis quibusdam
se se prodere, docet ipse, puer duodecim
annos

GIAE, PER ERAS. ROT. 84
annos natus, in templo sapientiae suae spe-
cimen ac gustum praebens. item in nuptiis
praeludens miraculo, & ante baptismum
iam ceu meditans euangelicum munus, ac
praegestitus ad futuram praedicationem.

Qui uelit praedicationis euangelicae ne-
gocium suscipere, eum oportet ab omni-
bus carnis affectibus esse repurgatum,
neque quicquam nisi coelestia sapere. Christus
in baptismo spiritu impletus est, huius
impetu raptus est in desertum. hinc a ten-
tatione uictor, spiritus impetu raptus est
in Galilaeam, quemadmodum legis apud
Lucam capite quarto, hinc ingressus Na-
zarenam synagogam, explicato uolumi-
ne Esaiæ, locum nactus est de spiritu,
Spiritus domini super me, eo quod un-
xit me, ad euangelizandum pauperibus
misit me. Nicodemum iubet renasci, non
ex carne, sed ex spiritu, non est terra, sed est
coelo. Apostolis, post resurrectionem ad
praedicationem ire iussis, afflat spiritum
sanctum, Rursum ab ascensione mittit spi-
ritum igneum.

Quidam ob hoc ipsum sancti uolunt
L iij haberi,

RATIO VERAE THEOLO-
haberi, quod semet abdunt à uulgi con-
spectibus. At exemplo Christi, qui uere
Christianus est, non horret consortium
imbecillum, modo spes sit ulla resipiscē-
tiae. in conuiuio contrectatur à muliere
peccatrice, colloquitur priuatim cū mu-
liercula Samaritana, quæ cum sexto uiue-
bat adultero. cōuiuatur cum publicanis.
Cur enim horreat fidus, & amicus medi-
cus homines morbidos, modo spes sit
sanitatis.

Beneficium gratis, & absque spe redi-
turis fœnoris esse collocādū, docet apud
Lucam capite decimoquarto, nec ullam
benefactorum mercedem expectandam,
nisi in resurrectione iustorum, parabola
proposita, monens non esse inuitandos
cognatos, aut uicinos, aut diuites, sed
pauperes, debiles, cæcos & claudos.

Cū uulgus horū, qui sibi p̄i uidentur,
in preculis aut superstitionis ceremonio-
lis summam pietatis collocet, Christus
apud Lucam capite decimoquinto, præ-
cipuum pietatis officium, deoque gratif-
simum declarat esse, si quis peccatorem
ad resi

GIAE, PER ERAS. ROT. 85
ad resipiscentiã adducet, eandem sententiam tribus parabolis inculcans, ouis centenariæ receptæ, drachmæ decimæ reperiæ, & filij prodigi resipiscentis.

Atq; inibi summus ille pastor, q; solus omniũ prorsus ab omni uitiorũ labe fuit immunis, docet peccatorẽ ex animo resipiscentẽ, cum gaudio recipiendũ, cũ uulgo his insultemus, & cum æterna nota recipiamus, perinde quasi nos uacemus omni crimine.

Vbiq; facta dictaq; sua refert ad autorẽ patrẽ, exemplo dato, ne quid nos homunculi nobis arrogemus, ne uel nostræ innitatur prudentiæ.

Quicquid uita cõmunis obtulit, hoc fere uertit in occasionẽ docendæ pietatis. Ostenso Cæsaris nomismate & imagine detorquet huc, ut ex imagine mentis meminimus, quid debeamus deo. Turbas frequentius affluentes ob conuiuũ exhibitum, hortatur ad cibum, qui non perit. Rursus apud eundẽ Ioannẽ, efflagitantibus signũ aliquod, quod cum manna cœlitus olim delapso, conferri possit, ad sui

L v corporis

RATIO VERAE THEOLO-
corporis epulas uocat, lōge quouis man-
na sacratiores. De insigni sceleratorū quo-
rundam supplicio renunciantes per occa-
sionem inuitat ad pœnitentiã. Pueros ob-
latos uertit in exemplū mansuetudinis.
Templi structurã ostētantibus, meminit
de morte & resurrectione sua. Mulieris
elogiū, clamantis beatū uterum, qui talē
gestasset infantem, beata ubera, quæ tali
puero lac porrexissent, huc deflectit, ut
potius beatos ostendat, qui concipiunt
sermonē diuinū, & hinc fructum ædunt
nunq̄ periturū. Quanc̄ hęc ratio latius
patet, q̄ ut sit oībus exemplis explanāda.

Quod apud Ioannem capite duodeci-
mo, pharisæi destinant & Lazarum inter-
ficere, typum habet, quod improbi non
solum oderunt Christum ipsum, sed eos
quoq̄ per quos Christi nomen illustrat.

Annotandus est apud eundē circulus,
in quo ferè se uoluit, ubiq̄ & societate &
foedus Christianum cōmendans, præfer-
tim capite duodecimo, & decimotertio
se declarat idem esse cum patre, adeo ut q̄
filium norit, norit & patrem, qui filium
spernat,

spernat, spernat & patrem, nec separatur ab hac cōmunionē spiritus sanctus. Sic enim legis in epistola, Tres sunt qui testimoniū dant in cœlo, pater, sermo & spiritus, atq; hi tres unū sunt. In idem confortium trahit suos, quos palmites suos appellat, obsecrans, ut quemadmodū ipse idē erat cum patre, ita & illi idē essent secum. Impertit iisdē cōmunē patris suumq; spiritum, omnia conciliantem.

Non credit Petro suas oues pascendas, nisi ter amorem Christi professō, subindicans, episcopo nihil spectandū præter salutem gregis, & Christi gloriā. Ac mox ostendit, quo debeat se preparare fidus ac uerus pastor, subiiciens, Amen dico uobis, cum esses iunior, cingebas te, & ambulabas quō uolebas, cum autem senueris, porriges manus tuas, & alius cinget te, ducetq; quō nō uis. Neq; enim pastor uerus esse potest, quem gloriæ studium, quem lucrum, quem principum aut etiā mortis metus depellat ab officio.

Ad hunc modū conueniet in singulis mysticorū uoluminū locis philosophari, præsertim

RATIO VERAE THEOLO:

præsertim in euangelijs, nam hæc exem-
pli gratia duntaxat in mediũ adduximus
quo uiam indicaremus alijs, forsitan his
meliora reperturis.

Tropi ser-
monis sa-
cri.

Sed bona difficultatis pars sita est in ipso
sermonis habitu, q̄ traditæ sunt nobis sa-
cræ literæ. Nam tropis & allegorijs, ac si-
milibus, seu parabolis ferè opertus est, &
obliquus, nonnunq̄ usq̄ ad ænigmatis
obscuritatem, siue id Christo uisum est,
quo prophetarũ sermonẽ, cui Iudæorum
aures assueuerant, referret, siue hac diffi-
cultate segnitiẽ nostrã exercere uoluit, ut
postea gratior esset fructus, nõ sine nego-
cio quæsitus, siue hoc consilio sua myste-
ria prophanis & impijs operta celataq̄ ef-
se uoluit, ac sic, ut interim pijs scrutatori-
bus non intercluderetur assequendi spes,
siue genus hoc dictionis potissimũ placu-
it, quod ut ad persuadendũ cum primis ef-
ficax est, ita doctis pariter & indoctis ex-
positũ & familiare, maximeq̄ secundum
naturã, præsertim si similitudines ducan-
tur ab ijs rebus, quæ uulgo notissime sunt
quod genus ferme fuisse leguntur Socra-
tica.

ticæ. Neq̄ uero tantū ad docendū ac per-
 suadendū efficax est parabola, uerum etiā
 ad cōmouendos affectus, ad delectandū,
 ad perspiciuatē, ad eandem sententiā, ne
 possit elabi, penitus infigendam animo.
 Nam uehementius afficit animū adhibi-
 ta parabola de filio prodigo resipiscente,
 in qua narratur adolescens à patre postu-
 lare portionē substātiæ quæ ad se rediret,
 deinde sibi fesus, cōmittere se regioni lon-
 ginquæ, mox oblitus indulgentissimi patris,
 cum turpissimis scortis ac nepotibus
 prodigere rem, parentis benignitate da-
 tam, deinde coactus extrema rerū omniū
 penuria, tandem amentiā suam agnosce-
 re, & relictæ uitæ tangi desiderio. Reuer-
 titur filius, agnoscit erratū. Occurrit pa-
 ter, in amplexus filij effundit sese, Profer-
 tur noua uestis, profertur anulus, occidit
 uirulus saginatus, tota domus lætitiā per-
 strepit. Nec aliter gaudet senex recepto
 iuene, quā si reuixisset à rogo. Non ex-
 probratur temeritas poscētis, non luxus
 ac nequitia profundentis. Non meminit
 iam horū paterna pietas, cui satis est, qd
 resipuerit,

Parabola

Fili' pro-
digus.

RATIO VERAE THEOLO:
resipuerit, qđ sibi redditus sit filius. Hęc
in qđ acrius feriunt animũ, quã si quis ci-
tra parabolam dicat, deum libenter reci-
pere peccatorẽ, modo ex animo pœnite-
at superioris uitaę, nec exprobrari peccatũ
ei, qđ ipse uehementer oderit sua cõmissa.

Gene. 26.
Puti A-
brahæ &
Isaac.

Rursus adhibita ex Genesi parabola
mystica, cum Abraham passim fodit pu-
teos, Philistæi, iniecta terra, obturant fos-
fos, refodit eosdẽ Isaac, ac plures insuper
addit, qui uenas habeãt uiui laticis, nõn-
ne iucundius audieris, quã si simpliciter
dicas, ex diuinis libris petenda præcepta
recte uiuendi, ab his abhorrere, qui terre-
nis bonis addicti sunt. Item qui nude de-
claret, quibus uirtutibus oporteat episco-
pum esse præditũ, frigidius audietur, quã
si totũ Aharon apparatus à Mose diligen-
tissime descriptũ, ad allegoriã accõmodet
Itidem, si narres, cupiditatẽ hominis ob-
iecta occasione sollicitare ad peccandum
cui nõ ratio imperet, magis obtemperans
uoluntati diuinæ, quã humano affectui,
uoluptatẽ breuem emi exitio, præterea
sæpe fieri, ut affectus sub prætextu neces-
sitatũ

sitatis, aut alicuius honestæ rationis, obre-
 patatq; imponat, minus delectabit, aut af-
 ficiet auditorem, quam si admoueat Ge-
 neseos historiã, Deum præcipientem, ser-
 pentem insidiantem, Euam, maritum ad
 peccati consortium sollicitantē, mox gu-
 statae uoluptatis comitē pœnam. Ad hæc
 si narret aliquis, toto pectore recedēdum
 à uitijs, & ab improborum hominum cō-
 mercio, semperq; ad meliora proficien-
 dum, donec peruentum sit ad præmium
 promissum ijs, qui perseuerauerint usq;
 ad finem, uehementius cōmouerit audi-
 tores, si accōmodet allegoriã Hebræorū
 Mose duce ex Aegypto fugientiū, & à tur-
 pi duraq; seruitute sese in libertatē uindi-
 cantium, deinde transmissō mari, per ua-
 rias mansiones ceu gradus uirtutum ten-
 dentiū ad terrā, lacte ac melle manantem.
 Rursus qui docet rem arduã esse ueram
 pietatē, nec oscitanti contingere, sed mul-
 to negotio, multaq; lucta uix parari, mul-
 tum addet gratiæ, si pugnas ac tumultus,
 quos Hebræi cum Iebusæis, cum Phi-
 listæis, cæterisque barbaris hostibus
 habuerunt,

RATIO VERAE THEOLO,

habuerunt, ad allegoriam accōmodarūt.
Ad hęc si simpliciter pronuncies, nihil
esse tranquillius, nihil iucundius animo
sibi bene conscio, cui non iam obstrepāt
malæ cupiditates, magis dormitabit au-
ditor, quā si addas allegoriæ inuolucrū
Ex Abraham & Sara non nasci Isaac, nisi
cum huic corpus esset emortuū, & illi de-
sissent muliebria. Sed hęc omnia è uete-
ris instrumenti libris repetere, non fuerit
scribentis cōpendiū, satis est exemplis ali-
quot ostendisse, esse quæ gratius per cry-
stallum aut succinū pelluceant, quā si nu-
da cōspiciantur. Et nescio quo pacto, quæ
sacra sunt, plus habent maiestatis, si sub
inuolucro proferantur oculis, quā si pror-
sus resecta uisantur. Sic gratior est uerī-
tas deprehēsa, quæ nos prius torserit æni-
gmatis inuolucro. Animal primum qua-
drupes, mox bipes, postremo tripes. Iam
qui dicat, quicquid in nobis boni sit, id à
Christo nobis autore proficisci, intelligēt
quidē, uerū si huc accōmodet similitudi-
nem de stirpe uitis, & palmitibus, de capi-
te & membris, de radice & ramis, mox
uelut

Simile.

GIAE, PER ERAS. ROT. 89
uelut imagine depicta, res oculis subiicitur. Quemadmodum autem Christus sermonem propheticum expressit, ita Paulus cæterique Apostoli Christi sermonem referunt, parabolis rem oculis subiicientes, ac sæpe repetitam infigentes animis. Sic Paulus subinde nos templa deo dicata, & tēpla sancti spiritus appellat, quæ prophanare sit nephas. Sic totum hoc negotium de reiectis Iudæis, de ascitis gentibus peragit parabola oleæ & oleastri, radicis & ramorum. Doctrinam, quæ semel tradita, multos inficiat, fermentum uocat, multitudinem conspersionis nomine notans. synceros azymos uocat, corruptos fermentatos. Stare dicit, qui firmo & infracto sunt animo. cadere, qui peccant aut uacillant. dormisse, qui mortui sunt. aut dormire, qui negligentes sunt suæ salutis. expergisci, qui resipiscunt. uigilare, qui attente & alacriter agunt salutis negotium. Noctem appellat uitam erroribus ac uitijs obrutam. diem, uitam honestam & inculpatam. Nonnunquam diē appellat exactum iudiciū, quod & ignis

M uocabulo

RATIO VERAE THEOLO,
uocabulo designat aliquoties, Cuiusque
opus quale sit, ignis palam faciet. Dotes
diuini spiritus thesauros appellat. nostra
corpora, imò nos, uasa fictilia. Massam
uocat genus humanum, figulum deum.
uasa destinata honestis usibus dicit pios.
impios uasa dicit in cõtumeliam parata.
Corpusculũ hominis nũc domiciliũ, nũc
uestem, nunc tabernaculum appellat. Le-
gem Mosaicam ad certum tempus tradi-
tam declarat similitudine pædagogi, &
pueri hæredis. Beneficium collocatum,
sementem uocat, fructum ex officio rede-
untem, messem appellat. Concordiam
nunc typo corporis & mēbrorum com-
mendat, nunc ædificij apta lapidum stru-
ctura coagmentati, seseque librantis usq;
ad cõmune fastigium. Quicquid ī quaq;
re crassius est, carnem, corpus aut lite-
ram uocat, quicquid subtilius & propius
ad animi uim accedens, spiritum appel-
lat, aut mentem. doctrinam ad imbecilli-
um captum attemperatam, lac dicit. do-
ctrinam perfectiorem, solidum cibum.
Non uno uero in loco Mosaicam legem
inefficacem

GIAE, PER ERAS. ROT. 90
inefficacem esse factam, successione do-
ctrinae euāgelicæ, docet parabola matri-
monij & diuortij. Ad Corinthios episto-
læ prioris, capite decimoquinto, totam
resurrectionis causam, non Aristotelicis
aut Platonice entymematis, sed simili-
bus explicat, corpus humo conditum se-
mini comparans. segetem aut arborem
enatam, typum adducens corporis glori-
ficati. iam superuacuum sit referre, quoti-
es ab athleticis ac militibus ducit similitu-
dinem, à stadijs, à pugilibus, à bello. Eius-
dem epistolæ capite nono, quot simili-
bus eandem inculcat sententiam, pro offi-
cio impenso deberi gratiam? Quis mili-
tat suis stipendijs unquam? quis plantat
uineam, & de fructibus eius non edit? quis
pascit gregem, & de lacte gregis non ue-
scitur? Item, non alligabis os boui tritur-
ranti. Ac rursus, Si nos uobis spiritualia
seminamus, magnum est, si nos carna-
lia uestrametamus. Atque iterum, Nesci-
tis quod qui in sacrario operantur, de sa-
crario cibum habent. Et qui altari assi-
stunt, immolatorum participes sunt.
M ij Verum

RATIO VERAE THEOLO

Verum hæc fortasse prolixius persequi-
mur, quàm methodi ratio ferat. Proinde
ut cursum institutum absoluamus, Chri-
stus aliquoties fallit suos ad tempus alle-
goriarum ænigmatibus, quo post alti-
us inhæreat, quod uolebat intelligi, uelu-
ticum Matthæi capite decimosexto, mo-
net cauendum à fermento pharisæorum,
illis de panibus omissis succurrit, cum
ille de uitanda pharisæorum hypocrisi lo-
queretur.

Rursum cum apud Lucam, diuendita
tunica, iubet emi gladium, cūq; respon-
dentibus duos adesse gladios, ait, sufficit.
per occasionem animum addit Petro, ut
gladio rem aggrediretur, cum hoc age-
ret Christus, ut hunc affectum, ui tuendi
se aduersus persecutiones, penitus ac ra-
dicitus ex animis suorum euelleret.

Item cum apud Ioannem, admiranti-
bus ingentem templi structuram, ait. Sol-
uite templum hoc, & in triduo excitabo
illud. nec apostoli senserunt illum de cor-
pore suo loqui, occidendo, & in triduum
reuicturo. Ad hæc cum ait apud eundem,

M

Modicum

GIAE, PER ERAS. ROT. 91
Modicum & non uidebitis, & iterum
modicum & uidebitis me. ueluti per æni-
gma significauit, se breui moriturum,
sed mox à resurrectione semet illis exhi-
biturum usq; ad diem ascensionis, sic haud
scio, quo consilio uisum est æternæ sapi-
entiæ adumbratis simulachris, & insinua-
re se pijs mentibus, & prophanis, ut ita
dicā, imponere. Quot sæculis expectāt
Hebræi suum illum toties promissum
messiam? quid autē expectabat uulgus?
Eximium quēpiam regem, qui late pro-
ferret ditionis suæ fines, qui Iudæos in
libertatem assereret, qui opibus bearet
genus suum, qui gentes à Mosaica lege
alienas, igni ferroque popularetur. Sed
o uanam ac delusam istorum expectati-
onem. Venit Christus, humilitatis ac
paupertatis exemplum. uenit tyranni-
dis mundanæ contemnendæ magister.
uenit adhortator ac dux ad tollendam
crucem. Proinde delusi crassæ mentis
imaginatione, quanto studio expectaue-
rant uenturum, tanto odio uenientem
auerfati sunt. Apud Matthæum uero
M iij quot

RATIO VERAE THEOLO-
quot parabolis regnum coelorum nobis
adumbrat: seminantis uarie, rursus se-
minantis bonum semen, grani sinapis,
fermenti exigui, in ingentem farinae mas-
sam abditi, thesauri in agro defossi, insi-
gnis margaritæ. Ad hunc ordinem re-
ferri poterat, quod Paulus Christum
semper imitans, omnia trahit à commu-
ni sensu ad sensum penitioem, qui sem-
per est uerissimus, atque etiam saluber-
rimus, ac latissime patens iuxta uulga-
rem opinionem. Iudæus est, qui præpu-
tj pelliculam habet amputatam. Iuxta
Pauli interpretationem Iudæus est, qui
mentem habet à terrenis cupiditatibus
repurgatam, contra præputiatus est, quæ-
uis crassis affectibus ducitur. Iuxta po-
pulari sententiam Abrahamæ filij sunt,
quibus ab Abraham genus ducitur, iux-
ta Christum ac Paulum filij Abrahamæ
sunt, qui pietatem ac fidem Abrahamæ mo-
ribus referant. Item Israëlita dicitur, qui
ad Israëlis genus pertinet. Christo non
est Israëlita, nisi qui uitæ innocentia deo
cognatus est, iustitia uulgo dicitur, ubi
quis

GIAE, PER ERAS. ROT. 92
quis legum præscripta seruauit. apud
deum iustitia non est, nisi legis obseruati
onem animi puritas synceritasque com
mendet illi, qui penitus intuetur intimos
pectoris recessus. Sacrificium obtulisse
dicitur, qui uictimam mactauit, aut ut
hodie fit, qui consecrauit eucharistiam.
deo uere sacrificat, quisquis iram, quis
quis libidinem, quisquis ambitionem,
aliasque consimiles pecuinas cupiditas
tes mactat ac premit. Templum deo sa
crum dicitur ædificium, pontificum uer
bis & unctione dicatum. templum uere
sacrum est, animus dei simulachrum in
tus referens, nec ullum turpitudinis ido
lum admittens. Idololatria uulgo dici
tur, quoties thus incenditur signo cui
piam prophano. uera idololatria est, quo
ties ob foedam uoluptatem, ob turpe lu
crum, ob uindictæ cupiditatem, ob ty
rannidem contēnitur Christus. Apo
statae dicuntur, qui transfugerunt ad Tur
carum partes. ueri apostatae sunt, quorū
tota uita pugnat cum Christo, ac mun
do seruit. Blasphemia uulgo dicitur, ubi
M iij quis

RATIO VERAE THEOLO,
quis impia uerba euomit in deum. sed
Paulus ex prophetae sententia blasphemiam appellat, quoties ob impiam uitam eorum, qui dei cultum profitentur, dehonestatur nomen dei. Cur enim ue-
reamur dicere, deum infamari malis Christianorum moribus, cum in euangelio dicatur pater glorificari bonis operibus discipulorum? Ad hanc rationem dici possit iuxta popularem existimationem monachos appellari, qui certo genere cultus ac uictus, certisque ceremonijs esse se profiteantur, cum deo monachus non sit, nisi cuius animus mundanis cupiditatibus plane sit mortuus. Verum & hoc paucis exemplis indicasse satis arbitror, quando suus cuique animus abunde multum exemplorum supereditabit.

Parces
miae.

His finitima cognataque sunt prouerbia, quod genus est, Cecinimus uobis tibis, & non saltastis. cecinimus lugubria, & non plorastis. quo significatum est, pharisaeos nec loanis austeritate, nec Christi ciuilitate fuisse prouocatos ad poenitentiam.
Sunt

Sunt aut tropi, qui non pertineant ad
 grāmaticos aut rhetores, sed pertinent ad
 idioma sermonis, quod si ignoretur, fre-
 quenter aut fallit, aut moratur lectorem.
 Ac Græca quidē lingua cōplures habet
 cum Latīna cōmunes, quosdā habet sibi
 peculiāres. Cæterū Hebræa plurimas ha-
 bet loquendi formas, ab utraq; dissonan-
 tes. Cōmune est nobiscum Græcis, quod
 dicimus, benefacere eum qui bene meret̃
 de quopiā, at non item cōmune, quod illi
 dicunt, εὐπαθεῖν, id est, bene pati, pro be-
 neficio affici. Cōmune est cum illis, quod
 pro ἔχω χάριν dicimus, habeo gratiam.
 Non est cōmune quod illi pro eodem di-
 cunt διδοῦ χάριν, id est, noui gratiam, aut
 μεμνήσομαι χάριν, id est, meminero gratiā,
 pro eo quod Latīne diceretur, referā gra-
 tiam. Emendate dicitur Græcis, ἔλαθε
 ξενίσας ἀγγέλους, q̄ insciens accepit an-
 gelos, at non item Latīne, latuit, accipiēs
 angelos. Iam apostoli, tametsi Græce scri-
 pserunt, tamen non parū referunt ex pro-
 prietate sermonis Hebraici. Porro Septu-
 aginta, qui ueteris instrumenti libros nos

Tropi.
Idioma.

M v bis

Hebraici
sermonis
idiomata

In, pro, p.

RATIO VERAE THEOLO-
bis Græce tradiderunt, permulta referunt
ex Hebraici sermonis proprietatibus, quæ
ferè sunt ab Hieronymo mutata, qui uete-
rem sustulit translationē, quā in opere De
locutiōibus adducit Augustinus (si quis
uelit illius gustum capere) adeo ut qui sit
eius sermonis rudis, etiamsi probe Græ-
ce calleat, non assequatur aliquoties sen-
tentiam loquentis. Cuius generis sunt,
ut unum aut alterum exemplum docen-
di gratia producam, iurat in cœlo, pro eo
quod erat, iurat per cœlū, & credit in eo,
pro eo quod erat, fiduciam habet in illo,
& confitetur in eo, confitetur, siue agno-
scit illū, in hoc cognoscent, in gladio per-
cussit, per hoc cognoscent, gladio percus-
sit, ero illi in patrem, erit mihi in filium,
ero illi pater, erit mihi filius, duos & du-
os, pro binos, magis fortior est nobis, for-
tior est nobis, mulier si fuerit uiro alieni-
genæ, pro eo quod erat, si nupserit uiro
alienigenæ, homo homo, pro quisquis,
uir uiri, pro cuiuscūq; uiri, quæ fecit uir-
tutem eorum, pro, quæ fecit exercitibus
illoꝝ, nā hoc arbitratus est Augustinus
ad He-

GIAE, PER ERAS. ROT. 94
ad Hebraicū idioma pertinere, cum mihi
uideatur idiomatis Græcanici. Hebraicū
est, pronomen ex supuacuo addere, Bea-
tus populus, cuius dominus deus eius.
ostēdit, pro fecit, bonas bonas, pro ualde
bonas, Maria Cleophæ, pro Maria uxor
Cleophæ, Iacobus Alphæi, Iacobus Al-
phæi filius, eclipsis est familiaris Hebræ-
is. Item, omnis caro, pro oēs hoīes, centū
animæ, pro centū hoībus, uerbū, p facto.
Quid uerbū hoc fecisti: honor p subsidio
misericordia p beneficentia. Porro qd usu
uenit in his, quæ uersa sunt ex sermōe He-
braico, idem accidit in his, quæ translata
sunt ex sermone Græco, q̄ties interpres,
illius linguæ reddit idioma. Verū huius
generis formas aliq̄t sparsim idicauimus
in Annotatiōibus, q̄s scripsimus ī nouū
testamētū. Et Aurelius Augustinus libris
aliq̄t idē egit, q̄bus titulus est, De locutio-
nibus. Quāq̄ ī hoc argumēto feliciter ille
uersari poterat, si qd̄ annotauit, ex Hebræ-
orū potius q̄ Græcorū fontibus hausisset.
Extāt & annotatiōes Titanij græci scripto-
ris, ut apparet, neoterici ī hoc ipso genere.
Iam

Honor, p
subsidio.

Græci ser-
monis idi-
omata.

Annotati-
ones Eras-
mi.

RATIO VERAE THEOLO.

Iam alijs quoq; tropis frequenter explicatur difficultas. Nam quod Matthæus & Marcus prodiderunt latrones, qui cum Christo erant crucifixi, conuiciatos ei fuisse, cum Lucas tradat alterum duntaxat id fecisse, sic explicat nodum Augustinus, ut dicat esse εἰς τὴν ἑκάστην numeri, latrones dictum pro latro.

Heterosis
numeri.
Synecdoche.

Rursus, Christum triduo fuisse in sepulchro, per synecdochen explicat, quemadmodum & illud, quod apud Marcum post tres dies resurrecturus scribitur, cum diluculo tertij diei surrexerit.

Hyperbaton.

Quoties autem explicato hyperbati anfractu, sensus obscuritatem discutiunt & Origenes, & Chrysostomus, et Hieronymus & Augustinus. Hos, opinor, non legerat insignis Scotista quidam, qui nuper in publica concione falsissime, ut ipsi uisum est derisit mei similes, qui laborarent in monstrando sermonis ordine. Iam olim, inquit, ex Alexandro grammatico didici construere.

Hypbole.

Quin & hyperbole non raro succurrit, uelut illic, Ascendunt usque ad caelos, & descendunt

scendunt usq; ad abyssos, cum uehementem tempestatē undarum intelligi uellet Psalmista. Neq; continuo mendaciū est, quod ultra ueri fidem dicitur, sed in hoc adhibetur tropus, ut acrior & ardentior sit oratio. Ac ne quis absurdū putet, in diuinis libris hyperboles meminisse, facit hoc non raro Origenes, facit Chryso-
 mus, facit Augustinus & Hieronymus. Huius generis sunt illa, Facilius est camelum per foramen acus transire, quā diuitem intrare in regnū cœlorū, cum nihil aliud intelligi uellet, quā esse difficillimum, ut diues obtemperet euāgelicæ doctrinæ. Item apud Lucā, ubi parabola iubet ad conuiuū adhiberi debiles, cæcos & claudos, nihil aliud significatur, quā abiectos & calamitosos esse subleuandos beneficio gratuito. Rursum ubi prohibet ne quē inter uia salutent apostoli, cū hoc uoluerit intelligi, non cōmittendū eis, ut ob humanos affectus, ullis dispēdijs euāgelij negociū remorentur. Vbi uetat, ne peram aut baculum tollāt in uiam, sensit eos his præsidijs liberos esse oportere,
 quibus

Figurate
 dicta.

RATIO VERAE THEOLO:
qbus uulgus se munit, iter initurū. Neq;
enim dubium, quin apostoli peras & ba-
culos habuerint, cum Paulus & lacernā
& bibliothecā reliquerit Troade. Vbi su-
os iubet liliorum exemplo uiuere, sentire
uoluit abijciendā anxiam solitudinē repo-
nendi in posterum cōmeatus. Vbi iubet
præberi maxillā leuam, percutienti dex-
terā, quid aliud uult, quā non referendā
illatā iniuriā? Idem sentiendū, opinor, de
relinquenda tunica ei, qui palliū abstule-
rit, & ultro ambulando bis mille passus
cum eo, qui ad semel mille compulisset.
Vbi negat esse suū discipulū, qui nō ode-
rit patrē & matrē, plus dixit quā intelli-
gi uoluit, neq; enim sensit habēdos odio
parentes, sed oēs affectus posthabendos
negocio pietatis ac salutis. Vbi iubet un-
gi faciē oleo, ne uideamur ieiunare, nihil
aliud sentit, quā in benefactis non captan-
dam ostentationē. Nam arbitror, aposto-
los non solitos ungere faciē, cū ieiunarent
Origenes indicat hyperbolen esse, quod
in Genesi scriptū legimus, Lauit in uino
stolam suam, & in sanguine uuæ pallium
suum.

suum. Quis enim abluuit uestes suas in uis-
 no? Verum his uerbis nihil aliud intelligi
 uoluit, quā insignem & exuberantē agrī
 fertilitatem. Idem hyperbolen esse putat,
 quod Paulus scripsit, Rhomanorū fidem
 prædicatā in uniuerso mundo, cum mul-
 tis esset ignota regionibus. Diuus Augu-
 stinus in epistola ad Publicolam, quæ in-
 ter cæteras numero censetur, centesima
 quinquagesima quarta, putat in illis uer-
 bis Christi, quibus prohibet, in totū ne iu-
 remus, neq; per coelū, neq; per terrā, neq;
 per aliud quicquā, hyperbolen esse, plus
 enim dixit, quā sensit, quo uehementi-
 us deterret à periurio. Augustini uerba,
 si quis requirat, subscribā, Si tamen illud
 nos adhuc mouet, quod in nouo testamē-
 to dictū est, ne omnino iuremus. Quod
 quidē mihi propterea dictū uidetur, non
 quia uerum iurare, peccatum est, sed quia
 peierare, immane peccatū est, à quo nos
 longe esse uoluit, qui, omnino ne iure-
 mus, admonuit. haftenus ille. Veluti cum
 interminamur pueris, ne natent, dici-
 mus, si uel aspexeris lacum, occidam te.
 Quam

RATIO VERAE THEOLO=

Quam interpretationē si recipimus, con-
simili ratione explicabuntur & illa, ne di-
uertas ab uxore, ne resistas malo, ne ira-
scaris, uehementer enim uult suos abesse
ab iniusto diuortio, quibus diuertēdi ius
in totum ademit. Procul abesse uult ab in-
ferenda iniuria, quos ne laesos quidē uult
ulcisci sese. Nimiū abesse uult ab homici-
dio, à conuicijs, ab ira iniqua, quos nullo
modo uult ira cōmoueri. Iam quod Ioan-
nes in euāgelij sui calce scripsit, totū mun-
dum non fore capacem librorum, qui de
Christo scribēdi forent, Cyrillus & Chry-
sostomus ingenue fatentur, hyperbolen
esse. Opinor & cum prohibet, ne quem
uocemus patrem in terris, præterea cū ait
nec iota nec apiculū unum legis omitten-
dum, qui non impleatur, intelligēs, nihil
omnino prætereundū ex promissis diui-
nis, quæ constare possunt, etiam si apices
aliquot sublatis fuerint. Sed huius quoque
generis aliquot exempla cōmonstrauim-
us in Annotationibus, quibus nouum
testamentū explanauimus. His cognata
sunt illa, quæ an tropis constant, nescio,
certe ad

Ad uulga-
rē sensum
accōmo-
danda.

GIAE, PER ERAS, ROT. 97
certe ad uulgarem sensum accommodan-
da sunt potius, quàm ad uiuum, ut aiunt,
exigenda, ueluti cum prohibet omnino
iurare, sentit non esse iurandũ, ut uulgus
deierabat ob quasi libet causas. Cum pro-
hibet sollicitum esse de crastino, sentit iux-
ta uulgi morem, qui ceu deo diffusus,
anxie torquebatur cura futuri temporis.
Cum prohibet resistere malo, sentit, ma-
lum non esse propulsandum malo, ut uul-
gus hominum solet. alioqui licet repre-
hendere peccantes, licet & coercere. Cum
prohibet, ne uocetur rabbi, sentit ne Pha-
risæorum more, qui supercilio turgebant
ob hunc titulum. Cum prohibet in preci-
bus multiloquium, sentit nõ esse precan-
dum iuxta quorundam exemplum, qui
existimabant, deum multitudine uocum
capi, magis quàm affectu mentium. alio-
qui legimus & Christum orasse prolixè.
Sic iubet non irasci, sentiens iram uulga-
rem, quæ tendit ad iniuriam. Sic damnat
eum, qui fratri suo dixerit, fatue. sentiens,
qui, quod uulgo solet, contumeliè gratia
id fecerit, alioqui Christus ipse motus ira
N legitur,

RATIO VERAE THEOLO,
legitur, atq; alibi suos discipulos, & Pau-
lus Galatas stultos appellat, sed arguēs,
non incessans. Habet & pietas iram suā,
habet et charitas sua couicia. Huiusmodi
fermē sunt cum apud Matthæum ait, Mi-
sericordiam uolo, et non sacrificiū. omni-
no sacrificium uolebat, quod ipse indixe-
rat. sed prius est prestare misericordiam,
quàm offerre sacrificium. Rursum cum
ait. doctrina mea nō est mea, suam negat
esse, quam patri ut homo ferebat acceptā.
Rursum cum ait, nondum fuisse spiritū,
quod Iesus nondum esset glorificatus,
non sentit simpliciter, non fuisse spiritū,
sed in Apostolis nondum apparuisse spi-
ritum illum euangelicum.

Latini
fermoz
nisidi-
omata.

Quin & ipse sermo Latinus habet sua
quædam idiomata, quæ parum attentis,
aut minus eruditis imponunt aliquoties.
quod genus est illud apud Marcum cap.
quinto, cum ab archisynagogo uenire di-
cuntur, qui ab illius ædibus ad illum ue-
nirent, quem locum habemus iam olim
deprauatum ab ijs, qui non agnoscebant
Latinæ linguæ proprietatem, qua dici-
mus, ad

GIAE, PER ERAS. ROT. 98
mus, ad me ibimus, pro eo quod erat, ad
domum meam. Cæterum addubites for-
sitan, an in apostolicis & euangelicis lites
ris reperire liceat ironiam, cum dubium Ironia.
esse non possit, quin in ueteri testamento
reperiatur. nimirum libri Regum tertij,
cap. decimo octauo, Helias irridens pro-
phetas Baal, Clamate, inquit, uoce maio-
re, deus enim est, & forsitan loquitur, aut
in diuersorio est, aut in sinere, aut certe
dormit, ut excitetur. Potest & in his uer-
bis Christi accipi ironia, Dormite iam et
requiescite, iuxta Theophylacti Vulga-
riensis episcopi sententiam. Rursum apud
Paulum epistolæ prioris ad Corinthios
capite sexto. Contemptiores qui sunt, hos
ad iudicandum constituite, per ironiam
dictum uideri potest, præsertim cum ses-
quatur, Ad pudorem uestrum dico. For-
tassis & illa Christi uerba nō multum ab-
sunt ab ironia, Non est bonum, sumere
panem filiorum, & proicere canibus.
Nec illa, Non ueni ad uocandum iustos,
sed peccatores. neque enim uere sensit eos
esse iustos, sed exprobrat, quod sibi iusti uis-
derentur. N ij Sunt

RATIO VERAE THEOLO.

Figurae.

Sunt & aliae figurae complures uerborum ac sententiarum, quae ad compositionem, aut grauitatem, aut iucunditatem orationis faciunt, sine quibus ut constet sensus scripturae mysticae, tamen efficiunt ut iucundius atque efficacius influant in animos nostros, ac felicius tractentur, tradanturque. Eas diuus Augustinus non grauatus est multis uerbis indicare in libris sacris, in opere cui titulus, De doctrina Christiana. De omnibus diligenter tradiderunt Donatus ac Diomedes, sed his diligentius Quintilianus libro Rhetoricarum institutionum nono. At ne quis hanc literaturae partem fastidiat, ut grammaticam ac triuiale, Augustinus in opere de doctrina Christiana iubet non indiligenter addisci, uelut utilem ad intelligendos libros canonicos.

Amphibologia,

Iam amphibologia uitium quidem est orationis, sed quod saepenumero uitari non potest, etiamsi Fabius, quoad fieri potest, uitandum esse monet. Augustinus adeo uitare uult, ut existimet manifestarium soloecismum citius admittendum, quam
ambiguam

GIAE, PER ERAS. ROT. 99
ambiguam dictionem. & ossum dici ma
uult, quàm os, si unum aliquod significa
mus eorum, quæ multa dicuntur ossa, nō
ora. qua quidem in re non illi prorsus as
sentior, nisi cum apud imperitam plebē
uerba fiūt. Nec aliud sensit Augustinus,
cuius ætate uulgus promiscuum utcunq;
Latine tum intelligebat, tū loquebatur.
alioqui, ubi in libris suis Augustinus un
quàm dixit ossum, amphibologiæ uitan
dæ gratiā? Verum hæc incomoditas fre
quentius accidit in lingua Græca quàm
Latina. Proinde nos compluribus locis
& indicauimus, & ubi licuit, submouī
mus. Tollitur autem ferè uel compositio
ne, siue ordine sermonis commutato, si
ex contextu nascatur, uel dictione ancipi
ti, per periphrasin explicata, quod ipsum
Augustinus exemplis aliquot prosequi
tur. Verum abusus uocis nonnunquam
ancipitem reddit orationem. sed qui nō
tam liguæ sit peculiaris, quàm scriptori,
ut sunt & inter autores sua cuiq; propria.
Nam frequenter hærebit in Quintiliani
sermone, qui præter Ciceronem nihil les

N in gerit.

RATIO VERE THEOLO-

Exempla
de abusu
uocum.

gerit. Sic Paulus aliàs carnem uocat co-
gnatos, aut sanguinis affinitatem, aliàs
totum hominem carnem appellat, non-
nunquam crassior hominis, aut alterius
cuiuspiam rei pars, caro dicitur, interdū
affectum hominis ad uitia sollicitantem,
carnem appellat. item corpus sepe uocat,
quod ex mēbris constat, aliquando cor-
pus idem illi ualet, quod caro. Spiritū
alicubi uocant summum illum ac coele-
stem, alibi mentis impetum, spiritum di-
cunt. Rursus aliàs dona spiritus sancti di-
euntur spiritus. nonnūquam aēr hic mo-
tus, spiritus dicitur, ut ibi, Spiritus ubi
uult spirat. Tui pene idem est, quod ait
Paulus, Spiritus quidem meus orat, mēs
uero mea sine fructu est. Huius generis
sunt & illa, cum fidem dicunt pro fidu-
cia. cum Latinis fides sit uel pollicentis,
ut dare fidem, uel præstantis, aut nō præ-
stantis promissum, ut soluere fidem, præ-
stare fidem. fidētis aut credentis non est,
nisi cum sic loquimur, habeo tibi fidem,
abrogat illi fidem. Item cum Paulo dici-
tur ædificare, qui prodest, & destruere,
qui nocet

GIAE, PER ERAS. ROT. 100
qui nocet. rursus cum benedictionem
uocat, beneficium sponte collatum. Sed
de his plura sparsim dicta sunt nobis in
Annotationibus. & in argumentis, quæ
scripsimus in Epistolas Apostolorum,
non nihil attigimus.

Verū in allegorijs, ut huc redeamus,
quoniam his omnis ferè constat diuina
scriptura, per quam æterna sapientia nos
biscum ueluti balbutit, præcipua cura po
nenda est. quæ nisi succurrunt, præsertim
in ueteris testamenti uoluminibus, ma
xima pars fructus perierit lectori. Ali
quoties perniciosus est uerborum sen
sus, nisi adhibeas allegoriæ remedium.
quod genus illud, Beati qui se castraue
runt propter regnum dei. & illud Pauli,
Hoc enim faciens, carbones igneos con
geres super caput eius. Augustinus & il
lud huius esse generis opinatur, Nisi quis
ederit carnem meam, & biberit sangui
nē &c. Hic igitur ut dictum est, condu
cet rerum naturalium cognitio, tum in
poëticijs allegorijs per ætatem prælusisse,
aut etiam ab omni genere rerum ducen

Allego
ria.

N iij dis ac

Ambrosius.

RATIO VERAE THEOLO-
dis ac tractandis similibus, qua de re &
nobis olim libellus æditus est. Sunt qui
noui quoque testamenti historiam ad al-
legoriam trahunt. quod ego sanè uehe-
menter approbo, cum aliquoties sit ne-
cessarium, sæpissime festiuum & elegãs,
si quis modo scite rem tractat. Nam mi-
hi uidetur Ambrosius in hanc partem,
ut illius pace dixerim, immodicus esse
nonnũquam, ueluti cum Petrum ad prui-
nas calefacientem se, negat corporis frigus
sensisse, cum id temporis frigus esse
non posset, sed mentis hoc fuisse frigus.
eleganter hoc, quod ait in allego-
ria uersans, Sed frigus erat, ubi Iesus
non agnoscebatur, ubi non erat, qui lucẽ
uideret, ubi negabatur ignis consumẽs,
cæteraque in hanc sententiam. uerum ni-
hil uetat, quo minus & narrationis con-
stet fides. Addit autem, si tempus consi-
deremus, frigus esse non poterat. ac pau-
lo post, frigus ergo mentis, nõ corporis.
Etenim licet in ea regione satis tepeat cœ-
lum illis mensibus, tamen nox in æstuan-
tissimis etiam plagis suum frigus habet.

Huic

Huic simillimū est, quod subiicit de negatione Petri, magis argute quā uere patrocinaſ ei, quem Christus ad hoc ipsum labi passus est, ut ipse resipiscens, miserante Christo, confirmaret fratres suos, & tamen a deo nouū uideri uult, potuisse peccare Petrum, ut peccatū illius nec ab euangelistis comprehendī potuerit, perinde quasi satis idoneum sit argumētum, illos non assecutos, de quo uarie narrarint, cū idem plurimis accidat locis. Deinde cum apud Matthæū ac Marcum pro dentī puellæ, respōdet, Nescio quid dicas, huc detorquet, quasi non negarit dominū, sed à muliebri prodicione se separarit. Quod si maxime quis urgeat, illum abnegasse, qđ esset de numero eorum, qui fuerant cum Iesu Galilæo, aut, ut à Marco scriptū est, Nazareno, tamē huc uerba deflectit, quasi negasset se nosse Galilæum, aut Nazarenum, quem dei filium nouerat. Rursum quod apud Matthæum habetur, Non noui hominem, eodem torquet, quasi discipulus hominis non esset, qui discipulus dei uellet haberi. Nam quod cōfirmandæ

Petri negatio.

N v. rei

RATIO VERAE THEOLO-
rei gratia adducit ex Paulo, Paulus apo-
stolus non ab hominibus, neq; per homi-
nem, sed per Iesum Christum & deum pa-
trem, etiamsi non nesciam secus ab alijs
explicari, mihi uidetur, non naturā signi-
ficasse Paulus, quam Christo non ademit
sed infirmius quiddam & humilius intel-
ligi uoluisse hominis uocabulo, ueluti cū
ait, An secūdum hominem hæc loquor?
Atq; hæc quidē licet plausibiliter & argu-
te dicerētur in schola declamatoria, tamē
in rebus sacris neq; ludendū est, neq; de-
cet argutari, neq; expedit torquere quicq;
ne dum falsa defendimus, ueris fidem ab-
rogemus. Simplex est, iuxta Tragici sen-
tentiā, ueritatis oratio, nihil aut Christo
neq; simplicius, neq; uerius. Fortassis hu-
ius generis est, quod Augustinus in ho-
milia quadā de muliere in adulterio de-
prehensa, quinq; uiros, & sextū uirū, non
uirum ad allegoriā accōmodat, meo iudi-
cio coactius. Iā in numeris passim philo-
sophantur, de numero trigesimo, sexage-
simo, & centesimo, rem Hebraicam ad
Græcos aut Latinos numeros accōmo-
dantes.

GIAE, PER ERAS, ROT. 102
dantes. Item de quinq; millibus hominũ
fatiatis, de quinq; panibus, de duobus pi-
scibus, de talentis decem, quinq;, & uno,
de farinæ satis tribus. nō quod negem ali-
cubi in numeris lateremysterium, sed qđ
in quibusdam ascita, detortaq; uideantur
adferri, & tamen has commentatiuncu-
las aliquoties basim esse uolumus, cui se-
ria dogmata superstruamus. Simplicissi-
mum est, quod idem uerissimum esse pu-
to, decem, quinq;, & unũ posita esse, pro
plurimo, mediocri, & minimo. Est ubi
summam parabolæ satis sit attigisse, etiã
in ijs, in quibus allegoria uitari non po-
tost, uelut in parabola patrisfamilias, ad-
uersus nocturnum furem uigilantis, quæ
nihil aliud deliniat, quàm eius diei subitũ
& inopinatũ aduentũ. Sunt qui fastidiãt
oēs allegorias, tanq; rem arbitrariã, som-
niq; simillimã. A quibus ut uehementer
dissentio, cũ uideã absq; his plerosq; sen-
sus, aut absurdos esse, aut perniciosos, aut
futiles, leues ac frigidos, cũq; cōstet Chris-
tum allegorijs usum, & Paulum aliquot
ueteris instrumenti locos per allegoriam
interpret

RATIO VERAE THEOLO-
interpretari, ita non possum non impro-
bare quorūdam ineptum allegorismum,
qui fingūt, quod explicent allegoria. Vi-
ator fessus insedit tergo ingētis draconis,
arboris truncum esse ratus, is excitatus
deorauit miserū. Viator est homo, dra-
co mundus, qui sibi innitentes perdit. Sa-
tis est ea, quæ reperiuntur in sacris literis
ad allegoriā accōmodare, si res ita postu-
let, ut ipsi nihil affingamus. Audiui quen-
dam theologum Parisiensem, qui de filio
prodigo parabolam in quadraginta dies
protraxit, ut æquaret quadragessimæ nu-
merum, affingens iter abeuntis ac rede-
untis, quasi nunc in diuersorio uescere-
tur artocrea è linguis confecta, nunc præ-
teriret molam aquatilē, nūc luderet alea,
nunc cessaret in ganea, nunc aliud atque
aliud ageret, & ad eiusmodi confictas næ-
nias, prophetarum & euangeliorum uer-
ba detorquebat. Atq; interim imperitæ
multitudini, & crassulis magnatibus de-
us esse uidebat. Nec sine causa ridet Hie-
ronymus eos, qui poetarum fabulas ad
Christum detorquent, nisi si quid ad mo-
res com-

GIAE, PER ERAS. ROT. 103
res commode deflectetur, ueluti fabula
Protei in inconstantes, Phaetontis in te-
merarios, Tātali in auaros & parcos, Mi-
dæ in diuites stolidos, Danaes in ius pe-
cunia corruptum, Ixionis & Danaidum
in frustra laborantes. Quandoquidē du-
bium non est, quin ueteres in hunc usum
pleraq; commenti sint. Nullum autem fa-
miliarius docendi genus, nec efficacius,
quàm per similitum collationem, ea Chris-
tus à rebus uulgatissimis sumit, qui suā
doctrinam quàm maxime popularē esse
uoluit. Quis enim non uidit iaci semen
in terram? quis non cōspexit piscatores
iacientes retia? quis nescit palmites am-
putatos exarescere? Atq; hæc uulgata mi-
re nouat, ad suam philosophiam accom-
modans? De Scotidarū argutissimis sub-
tilitatibus, paucorum est differere, in his
promptum est quibuslibet philosophari.
Vides ex orientem solem, exhilararis, qd
uoluptatis sensurus, si cordis oculis exori-
atur sol ille iustitiæ? Molesta res est mor-
bus corpis, quanto molestior animi mor-
bus? Horrescōtagium pestis corporalis,
multo

RATIO VERAE THEOLO-
multo magis uitanda morum pestilentia-
um contagio. Res elegans tibi uidetur,
hortus omni florum & arborum genere
uernans, quale spectaculum animus in-
nocentia uirens, ac uirtutum omni genere
exuberans? Vides serpentem, habes exem-
plum Christianae prudentiae, uides colum-
bam, habes imaginem Christianae simplici-
tatis, uides ceruum, habes symbolum, admo-
nens auides sectandas diuinas literas, ui-
des agnum, habes typum innoxiae mansuetu-
dinis, urget hyems, admoneris ut in rebus
aduersis, fortunae melioris expectatione
te sustineas, blanditur aestas, admoneris
ut te praepares ad uenturas erumnas gra-
uis est senectus, aspiras ad immortalitatem
grata est iuuentus, admoneris, ut uenturae
senectuti uirtutum & eruditionis pares pre-
sidia. Ita quicquid hic uisibilis mundus
offert oculis corporeis, eius ideam reperi-
es in rebus animi. Caeterum quibus ex fon-
tibus petendae sint allegoriae, partim ex-
plicat Dionysius in opere, cui titulum fecit,
De diuinis nominibus, partim Augusti-
nus libro De doctrina Christiana tertio,
propositis

Dionysius.

GIAE, PER ERAS. ROT. 104
propositis & explicatis Tychonij septem
regulis, aliquanto plus honoris habens,
primum infanti, deinde hæretico, quam
nos habeamus scriptoribus quibusdam
orthodoxis. Fortassis & à nobis nõ nihil
conferetur, si quando uacabit absoluereli
bellũ olim cœptũ, de Theologicis allego-
rijs. Interim unũ illud addã, non satis esse
circũspicere, quomodo iuxta sensum hi-
storicũ, qui simplex est, quomodo iuxta
tropologicũ, q̄ ad mores & uitã cõmunẽ
ptinet, quõ iuxta allegoricũ, q̄ capitis ac
totius corpis mystici tractat arcana, quõ
iuxta anagogicũ, q̄ cœlestẽ attigit hierar-
chiã, diuersis in rebus uarie reluceat æter-
na ueritas (nã ad hunc modũ uideo quos-
dã diuidere) uerũ etiã cõsiderandũ erit in
singulis horũ, q̄ gradus sint, q̄ differentia
quæ tractãdi ratio, q̄t modis tractat Ori-
genes Abrahã a deo tentatũ, & i historia
uersans, q̄s tñ locos inuenit. Ut ne dicã in-
terim, quod typus pro uarietate rerũ, ad
quas accommodatur, pro diuersitate tem-
porum uelut aliam accipit figuram, si-
cut porcorum siliquæ, quibus perditus
ille

Allegorie
theologicæ.

Differen-
tiæ in sin-
gulis sens-
ibus.
As tum
pro tamẽ.

RATIO VERAE THEOLO,
ille filius cupit explere uentrem famelicū,
ad opes, ad uoluptates, ad honores, ad
mundanam eruditionem possunt accom-
modari, & tamē adhuc uersaris in tropo-
logia. Quin tota parabola potest ad Iudæ-
orum populum, ac gētes illius temporis
applicari. Gentes resipiscūt, & recipiunt,
obmurmurant Iudæi, placat utrosq; pater
communis. Iam ex personarum, quibus
accommodatur parabola, temporumq;
uarietate, noua penē facies sermonis na-
scitur, qua de re non nihil attigimus in su-
perioribus. Porrò in tractandis allegorijs
felicissimus artifex est Origenes, sedulus
magis quàm felix Ambrosius, si quis for-
sitan requirat exemplū quod imitetur.

Citatio.

Quin & illud in primis admonendus
est theologiæ candidatus, ut apposite ci-
tare condiscat sacræ scripturæ testimonia
non è summulis, aut elenchis, aut sordi-
dis conciunculis, aut alijs id genus colle-
ctaneis, iam sexcenties aliunde aliò con-
fusus ac refusus, sed ex ipsis fontibus. Nec
imitetur quosdam, quos non pudet ora-
cula diuinæ sapiētiae uiolenter detorque-
re ad

GIAE, PER ERAS. ROT. 105
re ad alienos sensus, aliquoties & ad con-
trarios. id ne fiat, prima sit cura, librorū
omnium ueteris nouiq; testamēti senten-
tiam ex priscis illis interpretibus perdi-
scere. Audiui quosdam in palæstris Sor-
bonicis non uulgariter exercitatos, qui
in frequentissima concione multa philo-
sophabantur, non intellecto themate, qd'
ex more proposuerant, ne ad literam qui-
dem, ut uocāt, magnōque pudore docto-
rum hominum tumultuabantur, extra
oleas, ut est in Græcorum prouerbio,
currentes. Sunt qui secum adferunt sua
decreta, & uulgaribus opinionibus infe-
cti, his seruire cogunt arcanam scripturā,
cum ex hac potius petenda sint animi de-
creta. Quod eleganter admonet Hilari-
us libro De trinitate primo, cui optimus
diuinorum uoluminum lector est, qui di-
ctorum intelligētiam expectet ex dictis
potius quā imponat, & retulerit magis
quā attulerit. neque cogat id uideri di-
ctis contineri, quod ante lectionem præ-
sumpserit intelligendum. Sunt qui eam
ad publicos affectus ac mores pertrahūt,
O & cum

Palæstræ
Sorbonis
cæ.

RATIO VERAE THEOLO

Ecclesia.
Mundus.

& cum huic regulæ seruire conueniat, ubi deliberatur, quid oporteat fieri, huius patrocinio tuetur id, quod uulgo fit. Iam est occultius quidem, sed hoc ipso nocentius deprauandi genus, cum abusentes diuinæ scripturæ uocabulis, ecclesiam, quæ Christi corpus est, interpretamur sacerdotes, mundum, quo uocabulo mali affectus designantur, interpretamur laicos Christianos, perinde quasi hi ad ecclesiã non pertineant, interim quod de Christianis omnibus est dictum, proprie monachis accommodantes, in mundo ponentes, quos Christus selegit e mûdo, & uelut à mûdo semotos iudicantes, qui non aliter sunt extra mûdum, quam renes extra corpus animãtis, cum quod de cultu diuino dictum est, ad solas ceremonias deflectimus. quod de sacerdotis officio, ad solas preculas utcunque dictas trahimus. Interim tota differtione uis fit sacris literis, & putribus fundamentis inanis ædificij moles imponitur. Proinde qui recte uolet uti scripturis, nõ sat habet at quatuor aut quinque decerpisse uerbula, quin

GIAE, PER ERAS. ROT. 106
bula. quin potius circūspiciat, unde natū
sit, quod dicitur. Frequenter enim huius
aut illius loci sensus ex superioribus pen
det. Perpēdat, à quo dicatur, cui dicatur,
quo tempore, qua occasione, quibus uer
bis, quo animo, quid præcesserit, quid cō
sequatur. Quandoquidem ex hisce rebus
expensis collectisq; deprehenditur, quid
sibi uelit, quod dictum est. In his hæc quo
que seruanda regula, ut sensus, quem ex
obscuris uerbis elicimus, respondeat ad
orbem illum doctrine Christianæ, respō
deat ad illius uitam, denique respondeat
ad æquitatem naturalem. Hoc loco sub
indicandus est error eorum, qui è sacris
uoluminibus, in quibus pro temporum,
rerum, ac personarum uarietate diuersa
narrantur, tantum eas particulas decer
punt, quæ ad ipsorum faciunt affectus.
cum humanam legem nullus intelligat,
nisi qui singula illius capita perpenderit.
Audi sermonem diuinum, sed totū audi,
Episcopus es, delectat te quod huic dixit
Christus, Et tibi dabo clauēs regni cœlo
rum. sed attendito, quod eidem à cruce

O ñ reuocanti

RATIO VERAE THEOLO
reuocati dictum est, Vade retro Satana,
non sapis quæ dei sunt, sed quæ hominū.
Memēto quod eidem dictum est, Tume
sequere. Summus es pontifex, iuuat di-
ci uicarium Christi, sed interim in mentē
ueniat exemplum Christi, mors Christi,
in cuius affectum succedat oportet, qui
succedit in uices ac titulum. Sacerdos es,
placet tibi quod dictū est apostolis, Quo-
rum remiseritis peccata, remittuntur eis.
sed aduerte quod præcessit, Accipite spi-
ritum sanctum. attende quod iisdem est
dictum, Ite & docete omnes gentes. Des-
lectat quod ait Paulus, presbyteros dupli-
ci honore dignos, sed adde quod addit il-
le, qui bene præsumt. Applicas in tuum
commodum, quod in ueteris testamen-
ti libris iubentur decimæ dari Leuitis,
sed adde quod dari iubentur ihs, qui à for-
tibus diuisæ terræ fuerant exclusi. dari iu-
bentur ihs, qui semper assistebant sacris,
& huic uni rei uacabant. dari iubentur
ihs, quorum pars erat dominus deus. Ab
rebus his quantum absunt, qui nūc plus
quàm decimas exigunt à plebe. Cristas
erigimus,

erigimus, quod sacerdotes regale genus
dixerit Petrus. at multis non uenit in mē
tem, n̄sdem prestandum esse, quod dixit
Christus, Vos estis sal terræ, uos estis lux
mundi. Places tibi, quia tibi quoq; dictū
imaginaris, quod Christus dixit Petro,
Pasce oues meas. sed interim memento,
qui hoc dixit, ter esse stipulatum amorē
sui, & amorem eximium. Præsides alijs
episcopis, uerum iuberis & amore præ-
cellere, iuberis exēplo summi pastoris,
omniū incolumitatem uitæ tuæ dispen-
dio tueri. Gaudes tibi locum in terris esse
Christo proximum, at memento tuum
esse officium, ut sis illi & uitæ sanctimo-
nia proximus. Ad eum modum si sacris
literis utemur, tum demum erunt nobis
salutiferæ. Quidam impudēter scripturā
diuinam trahunt ad sensum alienissimū,
uelut is, qui quod dictum est de tentorijs
hostiū apud Abacuc, Turbabunt pelles
terræ Madian, detorsit ad Bartholomæ-
um excoriatum, quod habet historia, li-
cet ea fide careat. aut is, qui quod habet
in libro Iudith, Gyranter uallem, uenes
O iij runt ad

RATIO VERAE THEOLO

runt ad portam. stultissime deflexit ad argumenta quatuor librorum Petri Lombardi, qui scripsit sententias theologicas. Quod et in hoc etiam est subtilius, uult in iisdem uerbis allusum esse ad ipsius nomen & ad nomen, nec non referrem, nisi ipsi suas nœnias euulgassent, neque deessent, qui talia serio lectitent. Sunt qui ludant uerbis scripturæ diuinæ, ac ueluti fit in centonibus poëtarum, ad alienum sensum ceu per iocum abutuntur. Quod ali

Bernardus

quoties facit diuus Bernardus, uenuste magis quàm grauius, meo quidem iudicio. Sic enim ibiberat uir ille præclarus sacras literas, ut nusquam non occurrerent. Nam quod hodie quidam, si quando festiui student uideri, uerba mystica deprauant ad iocos scurriles, non solum indoctum est, uerum etiã impium & supplicio dignum. impingit hoc Hieronymus Origeni, quod aliquoties uim faciat scripturis, opinor, ut nos prorsus abducatur à litera, plerũque sterili. Quin potius nemo fermè ueterũ non alicubi torquet, quoties cum aduersario dimicant.

atque

atq; ipse etiam Hieronymus, quod uno
 in loco propemodum fatetur. In his igitur
 cautius obseruandum, num qua uis facta
 sit uerbis sacris, nisi si quis fas esse putat id
 facere, quoties capiendus est hostis, aut a
 uitis deterrendus infirmorum animus.
 Mihi uidetur rectissimum, ut caste, ut op
 portune sacris uerbis utamur. Si primu
 curaris, ut id facias quam optime, postea
 fiet, ut & facile facias. Id cum ubiq; praestari
 uelim, maxime tamen praestare conuenit,
 ubi res est cum aduersariis nostrae religi
 onis aut ubi refellitur falsitas, & asseritur
 ueritas, ut ubi mysticae scripturae sensus
 enarratur. Fit enim alioqui, ut non solum
 non euincamus, quod astruimus, uerum
 etiam ipsi simus aduersario, & tamen mea
 sententia nusquam magis peccatum est a
 ueteribus. Huius generis arbitror, quod
 Ambrosius libro de spiritu sancto secun
 do, cap. sexto, ex loco qui est apud Paulu
 in epistola ad philippenses cap. tertio, Qui
 spiritu seruiamus deo. ratiocinatur aduer
 sus Arrianos, spiritum sanctum aperte deum
 dici, connectens has duas uoces $\pi\upsilon\upsilon\mu\alpha\tau\epsilon$

O iij &

RATIO VERAE THEOLO.

& deo cum Græco sermone magis exprī-
matur sensus diuersus, uidelicet nos cole-
re deum non corporeis uictimis ac cere-
monijs, sed spiritu, præsertim cū spiritui
nō addatur suus articulus. Rursus quod
idem enarrans locum qui est in epistola
Pauli ad Timotheū secunda, cap. secūdo,
In domo aut magna nō solū sūt uasa &c.
magno stomacho reijcit & exhibilat inter-
pretationem Nouatiani, qui magnam di-
uitis domum interpretatus sit mundum,
qui constat ex bonis ac malis, & ad hoc
euincendum, adducit illud euāgelicum,
Vos de mundo non estis, sed ego elegi
uos de mundo, cum hoc oraculum nihil
faciat aduersus Nouatianum, qui de mū-
do sensit hoc uisibili, qui omne rerum ge-
nus complectitur, contra Christus figu-
rate mundum appellet cupiditates, qui-
bus obnoxium est hominum uulgus,
res fluxas ac temporarias pro æternis se-
ctantium. Nec erat cur odio Nouatiani
destomacharetur in bonam interpreta-
tionem, quam sequitur & diuus Chryso-
stomus, licet alienus ab hæresi Nouatiāi.
Præterea

Præterea quod Beda ex mulierculæ Cananææ uerbis, Miserere mei domine fili David, colligit, illam perfecta fide & deū credidisse Christū & hominem, quod id temporis, opinor, nec ipsos apostolos credidisse quasi deum agnoscat, quisquis domini nomine compellet, aut quasi subsidium huiusmodi non soleat & à sanctis uiris peti. Rursum qd Augustinus uerba Baptistæ, quæ leguntur apud Ioannē capite primo, Et ego nesciebam eum, sed qui me misit baptizare in aqua, ille dixit mihi, Super quem uideris spiritū descendentem, & manentem super eum, ipse est qui baptizat in spiritu sancto, abunde efficax telum arbitratur ad fundendas uniuersas Donatistarum phalanges, interpretans, unum hoc eatenus latuisse Ioannem, quod Christus autoritatē baptismi sibi proprie seruasset, cū cætera nosset oīa Nouerat esse filium dei, nouerat esse deū & hominem, nouerat esse Christum, nouerat uenisse redimēdo seruandoq; generi humano, nouerat esse eum, qui uenisset baptisaturus aqua & spiritu sancto. Quid

O v igitur

RATIO VERAE THEOLO:
igitur eum docuit pater iudicio columbae:
nimirum illud, quod baptismum suum si
bi seruaturus esset, nec ulli suorum cessu-
rus. Atque in hac sententia prolixè differit,
satis quidem plausibiliter apud eos, qui-
bus persuasum erat insanire Donatistas,
sicut insaniebant. Nam ipsa etiam sermo-
nis species arguit illum eam disputationem
ad praesentium animos & aures, eiusque tem-
poris statum accommodasse. Verum si
res serio foret agenda, si co minus collatis
armis congregiendum esset cum aduersa-
rio, non uideo quid haec tela possint, qui-
bus apud suos fretus, quasi triumphum
agit. Siquidem ut interim non excutiam alti-
us, quare baptismus sit permissus omni-
bus, cum caeterorum sacramentorum functio
tam paucis mandata sit, praesertim cum
iisdem ab eodem utrunque dictum sit, Ite
baptizate omnes gentes. & Quorum re-
miseritis peccata, remittuntur eis. Ad haec
an sicut adimitur ius absoluendi, ita pos-
sit adimi ius baptizandi, deinde, an quem
ecclesia resecat, hoc animo resecet, ne post
ullo munere ecclesiastico fungatur, propterea
an Dona

GIAE, PER ERAS. ROT. 110
an Donatistæ tenerint eos, q̄ olim vere
baptismū acceperint, & ad impietatē rela-
psi sint, rursus esse baptizādos, an eos qui
in hæresi, & ab hæreticis aq̄ tincti sunt, ve-
re baptismū acceperint. Non exquirā, an
quæ de sacramento & caractere tradidit
Augustinus, nitant̄ argumētis sat effica-
cibus, nec em̄ in re quicq̄ ab illo dissentio
& Donatistas non p̄ hereticis solū, uerum
etiā p̄ schismaticis, & insanissimis latro-
nibus habeo. Et facile mihi psuadet, qua-
libus argumentis, quod uel citra probati-
onem ullam persuadet autoritas ecclesiæ,
& schismatis odium, tantū illud expendi-
mus interim, an hic locus euangelicus sa-
tis efficax sit ad coarguendū Donatistarū
errorem. Primū enim nihil cōmouerit ad-
uersariū, quod Augustinus toties asseue-
rat & inculcat, Ioannē hoc solum ignoras-
se, quod Christus sibi pprie seruaret bap-
tismum. Neq̄ em̄ id satis arguit, qd̄ ait, Hic
est q̄ baptizat, cū addat, in spiritu & igni,
nō distinguēs autorē baptismi, sed genus
baptismi. Nam quod Ioannes baptisabat
autore deo baptisabat, alioqui si q̄s ex his
uerbis,

RATIO VERAE THEOLO

uerbis, ipse est qui baptizat, contendat ne
minem baptizare præter Christum, quo
modo Paulus dicit baptizatam à se Ste-
phanæ domū: Quomodo Christus man-
dat apostolis, ite & baptizate, si solus ipse
baptizat: Neque protinus consequens est,
si Christus est omnium sacramentorū au-
tor, ideo per quemuis illa conferri: Dona-
tistæ assumebant hereticos extra ecclesiæ
cōsortium esse, extra quam non sit bap-
tismus. Ad quam rem comprobandā, mul-
tis scripturarum testimonijs utitur Cypri-
anus, & argumentis item plurimis, cūque
hoc complures episcopi, quorum suffra-
gia recensentur in actis synodi Carthagi-
nensis. Mihi quidē modis omnibus pro-
batur, quod definiuit ecclesia, tantum in
hoc hæc adduximus, ut ostēderemus ex-
empli gratia locum ad uictoriā detortū.

Locitheo-
logici pas-
randi.

Quod nunc dicturus sum, haud scio an
uel præcipuā allaturū sit utilitatē, si quis
dextre præstiterit, id est, huiusmodi, ut lo-
cos aliquot theologicos aut tibi pares ipse
aut ab alio quopiam traditos accipias, ad
quos omnia quæ legeris, uelut in nidulos
quosdam

GIAE, PER ERAS. ROT. III
quosdam digeras, quo promptius sit, ubi
uidebitur, quod uoles uel promere, uel
recondere, uelut (ut exempli causa rem
notem) de fide, de ieiunio, de ferendis ma-
lis, de subleuandis infirmis, de ferendis
impis magistratibus, de uitando simpli-
cium offendiculo, de studio sacrarum lite-
rarum, de pietate erga parentes, aut libe-
ros, de Christiana charitate, de honoran-
dis primatibus, de liuore, de obtrectatio-
ne, de castimonia, atq; alijs id genus, na
innumerabiles fingi possunt. His in ordi-
nem compositis, iuxta rerum pugnantiam
aut affinitatem (utin Copia quoq; nostra
quondam indicauimus) quicquid usquam
insigne est, in omnibus ueteris instrumen-
ti libris, in euangelijs, in Actis, in literis
apostolorum, quod uel conueniat, uel dis-
sonet, ad hos erit redigendum. Quod si cui
uisum erit, poterit ex antiquis interpre-
tibus, postremo uel ex ethnicorum libris huc
conferre, quod usui futurum existimari-
t. Hac usum fuisse ratione diuum Hierony-
mum, ex ipsius scriptis mihi propemodum
uideor animaduertere. Siue quid erit dis-
serendum,

Collatio
locorum.

RATIO VERAE THEOLO-
ferendum, ad erit ad manum parata supel-
lex, siue quid explicandū, facilis erit loco-
rum collatio. Quandoquidē hęc nō Ori-
geni tantū, sed & Augustino optima ra-
tio est interpretandi diuinas literas, si lo-
cum obscurū ex aliorū locorū collatione
reddamus illustrē, & mysticam scripturā
mystica, sacra sacram exponat. Qua qui-
dem ex re non solum illud cōmodi capies-
tur, ut sensus alibi non intellectus percipi-
atur, uerum adiungetur autoritas. Nāq;
quāuis ubiq; diuinæ scripturæ autoritas
uel unico uerbo nobis satisfacit, tamē ali-
quādo fit, ut de interpretatiōe possit ambi-
gi, præsertim cum ueteres etiam non ra-
ro dissentiant. Proinde si plura consenti-
ent, ad fidem facient, sin dissentient, aut
etiam pugnabunt, excitabunt nos ad exas-
ctius scrutiniū, quod gentis sit, cū in euan-
gelio Christus uetet irasci, tamē in psal-
mis legimus, Irascimini & nolite peccare
quare sequitur aut Christū nō sensisse de
quauis ira, aut psalmographi sermonem
sic accipiendū, non ut p̄cipiat irasci, sed si
inciderit ira, ne p̄cedat usq; ad iniuriam.
Item

GIAE, PER ERAS. ROT. 112

Item quod alicubi Christus pmittit suis, ut ad iter tollant perā ac baculū, alibi rursus etiā his interdicit. Hæc pugna nōnunquā est in uerbis tantū, nōnunquā in factis, nonnunquā mixtim ex utrisq;. De uerbis exemplū modo dedimus, de factis illud esse potest, qđ cū Petrus plagas & carcerē à ludæis patiēter tolerarit, erga Ananiā, & huius uxorē Saphyrā, nō est usus eadē lenitate, sed acriter increpatis, p̄sens exitum denunciauit. Rursus plebē incredulā leniter ac mansuete reuocat ad resipiscētiā, hos non admonet ut resipiscant, sed illico plectit, & tamē Simonē empturientem domū spiritus sancti, quanquā esset iā baptisatus, nō plectit, sed admonet ut resipiscat, nōnullā ueniæ spem ostendēs mutato. Mixti generis exēplū hoc esto. Christus in euangelio uetat oīno iurare, & tñ in epistolis suis toties iurat Paulus. Christus iubet dextrā maxillā percutienti exhibere leuā, ipse percussus in iudicio, cū percussore etiā ex postulat. Paulus a deo non exhibet alteram, ut pro alapa conuiciū impingat pontifici iudici, non ita multo
mitius

RATIO VERAE THEOLO-
mitius alapa. Item cum legamus, Perdes
omnes qui loquuntur mendaciū, tamen
quosdam probatos uiros mendacio uos
legimus, uelut Abraham & Iudith. In his
igitur facta sanctorū pugnantiā, ut uide-
tur, cum doctrīna sacrorū uoluminū, ad-
monet nos in uerbis alium subesse sen-
sum, quā sermo prima specie præ se fe-
rat. Quin & hunc usum adferet hæc loco-
rum collatio, ut idioma ac tropos arcani
sermonis certius agnoscamus. Atq; hisce
iam rebus instructus, iugi meditatiōe uer-
setur in diuinis literis, has nocturna curet
uersare manu, uersare diurna, has semper
in manibus, semp habeat in sinu, ex his
semper aliquid aut auribus instrepat, aut
oculis occurrat, aut animo obuersetur. In
naturā ibit, qd usu ppetuo fuerit infixum

De edis-
scendo.

Nec, mea sententiā, fuerit inconsultū,
diuinos libros ad uerbū ediscere, uel non
intellectos, autore Augustino, quod equi-
dem sic interpretor, etiā si sensum mysti-
cum nondum percipias. Nam facere, qd
apud monachos aliquot fieri uidemus,
nec aliter ediscere psalmos, quā psitacus
ediscit

GIAE, PER ERAS. ROT. 113
ediscit uoces humanas, plus habet tædij
quàm fructus. Neque enim facilius tantū
ac tenacius inhærescunt memoriæ, quæ
intelligimus, uerū etiam maiore cum uti-
litate. Id primum fieri uelim in noui testa-
menti uoluminibus, quæ tanto præsen-
tius faciunt ad nostram professionem, ut
hodie uel sola sufficere possint, nimirum
uulgata iam, & animis omnium infixæ
Christi doctrina. Nam olim Iudæis ad fi-
dem adducendis, necessario erat adhibē-
da ueteris autoritas instrumenti. nunc
nobis cum Iudæis minimū est negocij,
& apud alios non est eadem autoritas li-
bris Hebræorum. etiamsi nō negem plu-
rimam ex illis utilitatem capi, si quis adhi-
bitis allegorijs, uel ad Christum, in illis
adumbratum, uel ad mores accōmodet,
atq; id si non immodice, sed carptim fiat.
Sunt enim, quæ uerbatim ad allegoriam
trahere frigidum sit, quod admixta sint
multa, non ut significant aliquid, sed ut
tenor ac series historiæ constet. Sit igitur
apud nos primus honos nouo testamen-
to, per qd' Christiani sumus, & ubi Chri-

Nouū tes-
tamentū.

P stus nobis

Collatio.

RATIO VERAE THEOLO-
gus nobis multo expressius quam in uet-
tere depingitur, proximus ueteri, & in
hoc his libris, qui cum nouo maxime cō-
sentiunt, quales sunt Esaiæ libri. Quan-
quam si dispositis, ut dixi, locis, frequen-
ter Paulinas epistolas cum euangelijs, &
cum utrisque conferas Esaiam, reliquaq;
ueteris testamenti loca, futurum est, ut
hæc suapte sponte inhærescant & insides-
ant memoriæ. Quod si quos deterret hic
labor, illud quæso secum cogitet, qui con-
ueniat, ut theologus futurus sophisticas
præceptiunculas ediscat, ediscat quales-
cunque in Aristotelem cōmentarios, aut
etiam paraphrasim, ediscat Scoti conclu-
siones, quas uocant, & argumenta, & idē
operæ grauetur dare libris diuinis, ex
quorum fontibus uniuersa scatet theolo-
gia, quæ modo uere sit theologia. At quā-
to fatius est, semel hoc laboris (nec enim
dixerim tædij) deuorare, quam semper
recurrentibus in orbem laboribus, quoti-
es tractandum aut citandum erit aliquid,
ad dictionarios, sūmulas, & indices con-
fugere; ueluti faciunt mei similes quidā,
qui cum

qui cum domi nihil habet suppellectilis,
 quoties opus est cantaro aut patella, à uis-
 cino petunt utendam, at monet recte sapi-
 ens ille, ut aquam de tua bibas cisterna.
 & adeo non sit necesse aliunde rogare, ut
 tu potius de tuo fonte deriuas in alios.
 quin igitur omissis confusis istis formula-
 rijs, & impuris summulariorū lacunis, tu-
 um ipsius pectus bibliothecam facito
 Christi, ex eo uelut è penuario depromi-
 to prouidus pater familias seu noua, seu
 uetera, utcunque postulabit res. Longe
 uiuidius penetrant in animos auditorū,
 quæ è tuo pectore ceu uiua prodeunt,
 quàm quæ ex aliorum farragine suble-
 guntur.

Atqui inter hæc roget aliquis, quid
 tu, num adeo facilem & expositam iudi-
 cas scripturam diuinam, ut absque com-
 mētarijs possit intelligi? Quid ni possit,
 aliquosque, prius cognitis dogmatibus,
 & hac qua dixi collatione locorum adhi-
 bita? Alioqui quid aliud secuti sunt, qui
 principes in hanc commentarios ædides-
 runt: inter quos præcipuus est Origenes,

P ij sic hanc

De comē-
 tarijs.

Origenes
Basilii
Nazianzenus,
Athanasius.
Cyrillus.
Chryso-
stomus.
Hierony-
mus.
Ambrosi-
us.
Hilarius.
Aug^o.

RATIO VERAE THEOLO-
sic hanc Venerem exorsus, ut nemo post
illum ausit manus apponere? Quid autē
uetet alios eodem peruenire, quō perue-
nerunt illi, si eadem ingrediantur uia?
Non hæc dico, quod cuiquam autor esse
uelim, ut præteritis ueterum commenta-
rijs, diuinæ scripturæ scientiam sibi uin-
dicet, aut etiam uenetur. Imò partem la-
boris adimat nobis ueterum labor, adiu-
uemur illorum commentarijs, dummo-
do primum ex his deligamus optimos,
uelut Origenem, qui sic est primus, ut ne-
mo cum illo cōferri possit. post hūc Basi-
lium, Nazianzenum, Athanasium, Cy-
rillum, Chrysostomum, Hieronymum,
Ambrosium, Hilarium, Augustinum.
deinde ut hos ipsos cum iudicio delectus
q̄ legamus. etiamsi reuerenter legi uolo.
Homines erant, quædam ignorabant, in
nonnullis hallucinati sunt, dormitarunt
alicubi, nonnulla dederunt ut cuncq̄ uin-
cendis hæreticis, quorum contentioni-
bus tunc feruebant omnia. Præterea uix
quisquam est horum, cuius falso titulo
non permulta circūferantur, atque adeo,
quod est

GIAE, PER ERAS. ROT. 115
quod est impudentius, cuius libris non
multa admixta sint aliena, id quod in
Hieronymo certe, moxq; in Cypriano
palam arguimus, & in Augustino forsi-
tan arguemus. Nec ita multum negocij
fuerit idē facere in cæteris hoc est in Ori-
gene, in Ambrosio, in Chrysostomo.
Quod ni hic quoque fuerit oculatus le-
ctor, periculum est, ne impostoris aut ne-
bulonis somnium, pro Hieronymi aut
Ambrosij oraculo amplectatur. Sic enim
hodie quidam τὸν ἡλίον ὑπερφρονῶντες,
περκαίνονται, Sic ait Hieronymus in quo-
dam sermone, sic Augustinus in quadā
homilia ad fratres Heremitas, perinde
quasi de tripode pronunciarent oraculū.
Sit igitur delectus non solum autorum,
uerumetiam operum. Et in autoribus
non hoc modo discrimen est, quod Græ-
ci præcellūt Latinos, quod ueteres recen-
tiores, uerūetiam quod in singulis etiam
generibus alius sit alio præstantior. In
operibus cauendum, ne nothum & sup-
posititiū pro germano ueroq; amplecta-
ris. Proinde quandoquidem in tanta li-
brorum

Delectus
autorum
& operū.

P iij brorum

Coacer-
uatores.

RATIO VERAE THEOLO-
brorum multitudine, & in tanta ætatis
fugacitate, non uacat euoluere omnia, su-
perest, ut primū legamus optima. Quor-
sum attinet in hisce neotericis coacerua-
toribus uerius, q̄ interpretibus, bonas
horas, haud bene collocare: in q̄bus pri-
mū q̄ multa sunt, quæ tibi postea sint ma-
iore negotio dediscēda: Deinde si qd in-
est recti, id ex ueteribus haustū cōperies,
sed mutilū ferē, ac decurtatū, quod ob lin-
guarū & rerū inscitiā multa, & haud scio
an optima, quoniā nō assequerantur, co-
acti sunt prætermittere. Quid, qd bona
pars istorū, ne decerpit qdē ab illis, sed a
sæpius cōfusus ac transfusus collectaneis,
uelut e decima lacuna suffuratur, ut pene
nihil resipiant sui fontis. Deinde ne nihil
de suo addidisse uideatur, aspgit aliqd su-
orū somniorū, aut e sordido quopiā, &
pridie nato autore admiscet, q̄si cū multa
iura cōfundit cocus, ut inqt Plautus. Po-
stremo, ut eadem doceāt cū priscis, q̄ fri-
gēt apud hos, sordētq̄ oīa, ob sermonis
infantissimā balbutiē. At Hieronymus
ita delicijs oīa condit ac locupletat, ut cū
aberrat

GIAE, PER ERAS. ROT. 116
aberat à uero, aut à re digreditur, tñ plus
bonæ rei doceat, q̄ isti, cū uere rē tradūt.
Ut ne dicā interim, qd' oīno tales ipsi reds
dimur, cuiusmodi sunt autores, in q̄bus
assidue uersamur. Neq̄ em̄ p̄inde cibor̄
q̄litas transit in corporis habitū, ut lectio
in animū ac mores legētis. Si in ieiunis,
in frigidis, in fucatis, ī spinosis ac rixosis
scriptoribus assidui simus, tales euada-
mus oportet. sin in his, q̄ uere sapiūt Chri-
stū, q̄ ardēt, qui uūt agūtq̄, q̄ uerā pietatē
& docēt & p̄stāt, hos saltē aliqua ex pars
te referemus. At dices, si nihil accesserit,
parū instructus fuero ad palæstrā schola-
sticā. Neq̄ uero nos pugilē instituimus,
sed theologū, & eū theologū, qui qd' pro-
fitetur, malit exprimere uita quàm syllo-
gismis. Nec est qd' tibi tantopere displi-
ceas, si iter istos par̄ theologus habearis
cū inter eosdē ne Hieronymus qdē ipse sit
habiturus qd' respondeat, ac fortasse nec
ipse Paulus. In culpa ē nō ip̄a theologia,
quæ nō sic nata ē, sed quorūdā tractatio,
q̄ totā illā ad dialecticor̄ argutias, et Ari-
stotelicā philosophiā detraxerūt, ut illic

P iij non

RATIO VERAE THEOLO,
non paulo plus sit philosophiæ q̄ theolo
giæ. Atq̄ fieri potest, ut rhetor aliquis, aut
arithmeticus, aut musicus sic eandē tra
ctet, ut nemo iā sit intellecturus, nisi qui
prius artiū illarū uim omnē cognitā ha
beat. Quid aut̄ necesse est, ad oēs omniū
questiunculas certa respōdere theologū?
quarū neq̄ numerus est ullus, neq̄ mo
dus, neq̄ finis, dū hydræ in morē, pro
una recisa sexcentæ repullulāt. Sunt quæ
parū piū sit inuestigare, sunt quæ circa sa
lutis dispendiū possint nesciri, sunt de q̄
bus eruditius sit ambigere, & cū Acade
micis ἐπίχεν, quā pronounciare? Quis
em̄ fructus si me torqueā, an deus creare
possit hominē ἀναμάρτητον? an deus ali
quo ab ipso distincto sit unus? an possit
respectū producere sine fundamento &
termino? an anima Christi potuerit falli
aut mentiri? an hæc propositio, deus est
scarabeus, æque possibilis sit atq̄ hæc,
deus est homo? Sunt quæ quadātenus
uestigasse sufficiat, altius rimari sit nefas.
Diuus Ambrosius in Ioānis euāgeliū ho
milia decima, satis existimat dicicisse nos
in Christi

GIAE, PRE ERAS. ROT. 117
in Christi persona diuinam naturam cū
anima corporeque humano sic ineffabili
quodam nexu cōglutinatam fuisse, ut na-
turas inter se distinctas, eadem comple-
cteretur hypostasis. Porrò quibus ratio-
nibus id fiat, non arbitratur ulterius scru-
tandum. Quomodo autē hoc sit, inquit,
noli disquirere, factū est ut ipse nouit. At
inter nos quot quæstiones extiterunt,
quot opiniones, quot sectæ disputantiū,
utrum Christus in diuiduum hominis as-
sumpserit, aut speciem, an tertio quodam
modo dicatur deus & homo. Atque hac
de re cum inter ueteres parū conuenerit,
nuper etiam exortus est quidam, qui re-
probatis superiorum opinionibus, no-
uam uiam indicat. Hæc si per lusum age-
rentur in confabulationibus aut in conui-
uijs, ferri poterant. nūc serio & docentur
& discūt in scholis. his nænijs ceu rebus
maxime theologo dignis ætas iuuenum
atq; etiā senū absumitur. Hæc præferūtur
Hieronimi, Ambrosij, Cypriani, & Hila-
rij scriptis, et tamen in hoc potissimum su-
dasse uidentur theologi recētiore, ne ni-
hil uiderentur

P v hil uiderentur

RATIO VERAE THEOLO,
hil uiderentur addidisse ueteribus. Mihi
non modo superuacaneum, uerum etiã
periculosum uideretur de ijs, quę ad fidei
negocium pertinet, humanis argumen-
tationibus tã anxie disquirere. Videtur
enim subhæsitare, qui tam solícite, tamq̃
curiose rationes contrahit, quibus uel im-
pugnet uel tueatur, quod nobis traditum
est, ut credamus, non ut discutiamus. Ac
sæpenumero fit, ut omnia curiose magis
quam pie inuestiganti quædam rationes
occurrant, quæ non nihil conuellunt ac
labefactēt fidei robur. Ipse aliquot noui,
qui se fatebãtur ex argutijs Scoti, quibus
tractat argumentum eucharistię, eò per-
ductos esse, ut prorsus animo uacillarēt,
uixq̃ eam hæsitationem potuisse excute-
re. Non postularim ut mihi quisquam
habeat fidē, ni diuus Chrysostomus me-
cum per omnia sentit, enarrans locum
Pauli, quo Timotheum à fabulis & in-
terminatis genealogijs deterret. eius uer-
ba præstabit, opinor, subscribere. Vi-
des, inquit, quemadmodum huiusmodi
questiones damnat, ac refecare conatur?
Nam ubi

Nam ubi fides est, nulla est quaestiois necessitas, Vbi nihil oportet curiose pergrere, qd opus est quaestione: si qdē quaestio fidē tollit, Etenim qd quaerit, nondū inuenit, qui quaerit, difficile credere potest, & ideo monet, ne uacemus huiusmodi quaestionibus. Nā si q̄rimus, iā nō credimus. Fides em̄ animū cogitationēq̄ facit congescere. Ac mox tergiuersationē eorū, qd nobis obijciunt, qd ipse Christus iusserit nos quaerere, ut inueniamus, pulsare, ut aperiat, scrutari scripturas, in qbus uitam inueniamus, ita reijcit, ut dicat eos q̄rere, qd magno animi ardore uersant in sacris libris, potius q̄ in humanis quaestiūculis ac puris p̄cibus à deo postulāt, ut impartiat suū spiritū, qd in nobis scrutat etiā p̄funda dei, ideo scrutari iustos, nō ut semp̄ q̄ramus, sed ut illorū autoritate cōfirmati, quaerere desinamus, haecenus Chrysostramus. Quibus illud adijciendū, non dictū esse, scrutamini philosophiā Aristotelicā, an eius praesidio doceri possit resurrectio mortuorū: sed, scrutamini scripturas. Atq̄ inibi Paulus ostendēs, quousq̄ fit adhi
 P vi bendum

RATIO VERAE THEOLO-
bendū arcanae scripturae scrutiniū, & ad
quē scopū dirigēda theologiae cognitio,
Finis, inq̄t, praecepti est charitas de corde
puro & cōscientia bona, & fide non ficta.
Hactenus igiṯ philosophandū in sacris li-
teris, q̄tenus industria nostra cōducit ad
ea quae Paulus cōmemorauit. Verū q̄ sibi
scopū hūc nō p̄posuerūt, sed hoc agūt, ut
paradoxa quæpiā, ac noua p̄ferant, q̄ sint
admirationi populo, semp̄ inaniū rerū ad-
miratori, pro theologis fiunt, mataeologi.
Hos depingit his uerbis, A q̄bus q̄dā ab-
errātes, cōuersi sunt in uaniloquiū, uolen-
tes esse legis doctores, nō itelligētes neq̄
ea quae dicūt, neq̄ de q̄bus affirmāt, ferri
tñ poterāt hae quoq̄, si hae fabula intra
gymnasiorū parietes ageret. Nūc in ipsas
conciones sacras (cur enim non dicam sa-
cras, cum olim fuerint pars sacrificij?) pe-
netrauit hae ostentatio. Quoties me hu-
ius rei puduit, quoties uicem populi in-
dolui. Video simplicē multitudinē hian-
tem, & auidam pendere ab ore concio-
nantis, expectare pabulū animi sui, cupi-
dam discendi, quo melior domū redeat,
& ibi

& ibi mihi theologaster quispiā, ferè ^{ἱεροσ} ^{πρεπῆ} ^{χίματι} uenerāduS, è Scoto aut Oc-
 cam quæstionē aliquā frigidā ac perplexā
 uentilat, ostētans quantū in Sorbona pfe-
 fecerit, & plebis benignitatē hac ostenta-
 tiōe uenās, interim magna cōcionis pars
 domū abit, planē iuxta Gręcorū puerbiū,
 λυκὸν χανών, Alij dictitāt in se, q̄ multa
 legit hic iuuenis, quā ualeat ingenio.
 Quid nō possit ille uel struere uel destrue-
 re. Nemo delectat̄, p̄ter paucos, eodē affe-
 ctos morbo, hi habēt qd rixent̄ sup cōnā.
 Hęc est doctrīna, quā Iacobus animalē
 ac dæmoniacā appellat, diuersa illi, quam
 Paulus Timotheo scribēs, sanā nominat,
 fideli sermōe potius q̄ sophisticō traden-
 dam, efficacē simul & ad exhortādos, qui
 cessant, & cōsolādos, q̄ animo sunt deie-
 ctos, & redarguendos, q̄ aduersantur. Ac
 mox mathæologos depingit hisce uerbis
 Sunt em̄ multi, & nō subditi, uaniloq; &
 mentiū deceptores, q̄bus oportet silentiū
 indici, q̄ uniuersas subuertūt domos, do-
 centes quæ nō oportet, turpis lucri gratia
 Atq; utinā tales haberemus concionato-
 res, ut

RATIO VERAE THEOLO-
res, ut hæc frustra uidear admonuisse, sed
quoties audimus istos sic cōmendantes
remissiones pontificias, ut oratio tota ni-
hil oleat, nisi sordidū quæstū, nihil præ se
ferat, nisi proxenetā mercede cōductum.
Quoties plus potestatis tribuūt Rhoma-
no pontifici, quā ipse uel agnoscat, uel po-
stulet, quoties iactāt sua benefacta, quibus
debeat incolumitas populi, quoties psuades
re conant, cæcæ dæmonibus non esse ius
in eos, quæ in Franciscana cuculla sepeliant,
nō periturū morbo, quæ in honorē diuī Do-
minici certos annos Predicatoriū habitū
circūferat, non male periturū, quæ cotidie pi-
ctū aut sculptū Christophorū cōtemplet,
quoties hæc atque his impudētiores nenas ex
eo loco deblaterat, quæ predicandæ doctrinæ
euāgelicæ dicatus est, quæ nō ingemiscat,
quæ nō miserescat impitæ ac superstiosæ
multitudinis. Sed ut ad cōtentiosas quæ-
stiōes redeamus, uide quā solícite Paulus
Timotheū suū ab his deterret, Noli, inquit
uerbis cōtendere. Ad nihil em̄ conducit,
nisi ad subuersionē audiētū. Ac mox, ubi
iussisset eū recte secare sermonē ueritatis,
adiecit,

GIAE, PER ERAS. ROT. 120
adiecit, Inanes aut uocū nouitates deuita
Rursum ad Titū, ubi multa monuisset, q̄
ad pios mores faciūt, etiā atq; etiā admo-
net, ut stultas quæstiōes, & genealogias,
& pugnas q̄ ueniūt ex lege, reiiciat. Has
cōtentiōes Timotheo scribēs, λογομαχίας
appellat, in q̄s ait q̄sdā insanire, cū tñ ex
his nihil oriāt, p̄ter inuidias, cōtentiōes,
cōuicia, suspiciōes malas, cōflictaiones
hoīm mēte corruptorū, ueritatis exptiū, q̄
quæstū suū antepōnāt pietati. Nemo ue-
ro sic interpreteſ hęc, quæ diximus, non
huc tendere, ut in totū damnemus eos, q̄
p̄ter quæstiōes nihil nobis reliquerūt, aut
improbemus scholasticas cōflictaōes, ex
q̄bus sepe numero nō aliſ eliciſ ueritas, q̄
ex collisiōe silicū ignis excutiſ, sed modū
in his, ac delectū regrimus. Modus dabit
ne q̄rat de oībus, delectus, ne de q̄busli-
bet. Alioq; multa sunt & in neotericorū li-
bris digna cognitu, sed ea p̄ ætatē modice
degustent, sobrie casteq; tractent. Nā hoc
studiorū genus olī apud theologos p̄fus
īcognitū fuit deīde posteaq; irrepsit ut ferē
fitī rebus hūanis, paulatī in imēsū icreuit.
Vnde

RATIO VERAE THEOLO
Vnde cœpit in aliqt iã Academijs parci-
us ac moderatius haberi, uelut apud An-
glos in Cantabrigiensi, apud Brabantos
in Louaniēsi, Nec ideo minus florēt hęc
studia, sed uerius florēt. Quale uero spe-
ctaculum est theologū octogenariū nihil
aliud sape, quā mera sophismata, & ad ex-
tremū usq; uitæ nihil aliud quā argutari?
Nā huiusmodi nō paucos uidimus olim
Luteciæ, qbus si qd depromendū fuisset
ex Paulo, uidebant sibi p̄sus in aliū mun-
dum trāslati. Proīde si cui cōtigit tāta inge-
nij uis, ut utrūq; studiorū genus cōplecti
possit, eat sanē p̄ nos, eat q̄ illū sua uirtus
uocat, eat pede fausto. Sed ab ijs tñ, quæ
nos prætulimus, incipiēdū, his maiorē ac
meliorē uitæ partē impartendā censeo.
Qd̄ si alterutrū sit deserendū, nō possum
nō fateri qd̄ uerissimū est, malim in hoc la-
tus deflectere. Præstat, paulo minus esse
sophistā, quā minus sape in euangelicis
& apostolicis literis. Satius est, ignorare
quædā Aristotelis dogmata, quā nescire
Christi decreta. Deniq; malim cū Chry-
sostomo pius esse theologus, q̄ cū Scoto
esse

esse inuictus. Illud certe negari nō potest, p ueteres illos illustratā ac defensam Christi doctrinā, q̄s ita demū patiar antiquari si cōstet, horū argutissimis argutijs & subtilissimis subtilitatibus uel unū ethnicum cōuersum ad Christi fidē, uel unū reuictū ac mutatū hæreticū. Nā q̄d hodie pauciores sunt, aut certe extāt hæreses, id si uerū fateri uolumus, fasciculis debemus uerius, quā syllogismis. Quis em̄ oīno nodus dialectica subtilitate necti potest, q̄ nō eadē subtilitate dissoluat, si liberū sit utrisq̄, q̄d uoluerit, assumere? Quis uero fructus si nectas, q̄d explicare nō potest, q̄ tñ non assentit, imō aliq̄ties ne is quidē q̄ nectit? Sed simplices illæ literæ, ueritate nō argutia efficaces, totius orbis populos pauculis annis inouare potuerūt. Verū missam faciamus studiōrū collationē, sit in his suū cuiq̄ pulchrū, & ut Paulinīs uerbis utar, in suo q̄sq̄ sensu acquiescat. Cui placēt scholasticæ cōflictatiōes, sequat̄ suo q̄dē arbitrato, q̄d in scholis receptū est, modo ne solū hoc agat, mō ne nimīū tribuat scholæ dogmatis, modo ne nimīū diu. Nā uidi complu-

RATIO VERAE THEOLO-
di cōplures, q̄ iam semicani, cū prisca illa
theologia conati sunt redire in gratiā, sed
parū felicit̄ successit conatus, nimiū serus.
At si q̄s magis cupit instructus esse ad pie-
tatē quā ad disputationē, statim ac potissi-
mum uersē in fontibus, uersē in his scri-
ptoribus, q̄ pxime biberūt de fontibus.
Si q̄d extiterit dubitationis, in his quæ p-
tinent ad pietatē, non deerit integro pru-
dentiq̄ uiro, q̄d ē diuinis oraculis salubri-
ter respōdeat. Habet Paulus fidele cōsiliū
ubi domini p̄ceptū nō habet. Quod dimi-
nutū erit in syllogismis, id p̄labit sancta
ad deū p̄catio. Deniq̄; satis inuictus fueris
theologus, si nulli succumbas uitio nullis
cedas cupiditatibus, etiā si à cōtentiosa di-
sputatione discesseris inferior. Abunde
magnus doctor est, q̄ pure docet Christū.
Si turpe ducūt, nescire q̄d definiat Scotus
turpius est, nescire q̄d decernat Christus.
Si parū theologicū est, non assequā scri-
psit Durandus, minus theologicū est, nō
assequi quę scripsit Paulus. A diuinis ora-
culis nomen habet theologus, non ab hu-
manis opinionibus. Et bona theologiæ
pars

GIAE, PER ERAS. ROT. 122
pars afflatus est, q̄ non cōtingit, nisi mori-
bus purgatissimis, & tñ hāc facultatē nul-
li sibi maiore supcilio uindicāt, quā q̄rum
tota uita seruit ambitioni, seruit auariciā,
frequenter & libidini gulæq̄, undiq̄ sy-
cophantijs, fucis & hypocrisi correptæ.
Hi se iactant euāgelicæ doctrinæ præco-
nes, hi se faciūt Christianæ religionis co-
lumnas, ab horū ore pēdet imperita mul-
tudo. Nimirū horū facta cernebat Chri-
stus, cū deploraret sortē populi dissipata-
rū ac pastore destitutarū ouīū in morē er-
rantis. Habēt em̄ & nostra tpa suos phari-
sæos ac rabbīnos, habēt suos hypocritas,
habēt sua phylacteria, q̄bus se cōmendēt
stultæ plebeculæ. Orandus igit̄ Christus
ut hoc pharisaicū genus aut mutet in me-
lius, aut abigat à grege suo. Atq̄ hec dicta
sunt, nō ut lædamus bonos, sed ut malos
admoneamus officij.

RATIONIS VERAE THEOLO-
GIAE PER ERAS. ROT. FINIS.

MOGVNTIAE EX AEDIBVS
IOANNIS SCHOEFFER.

ANNO. M. D. XXI.

5

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page]

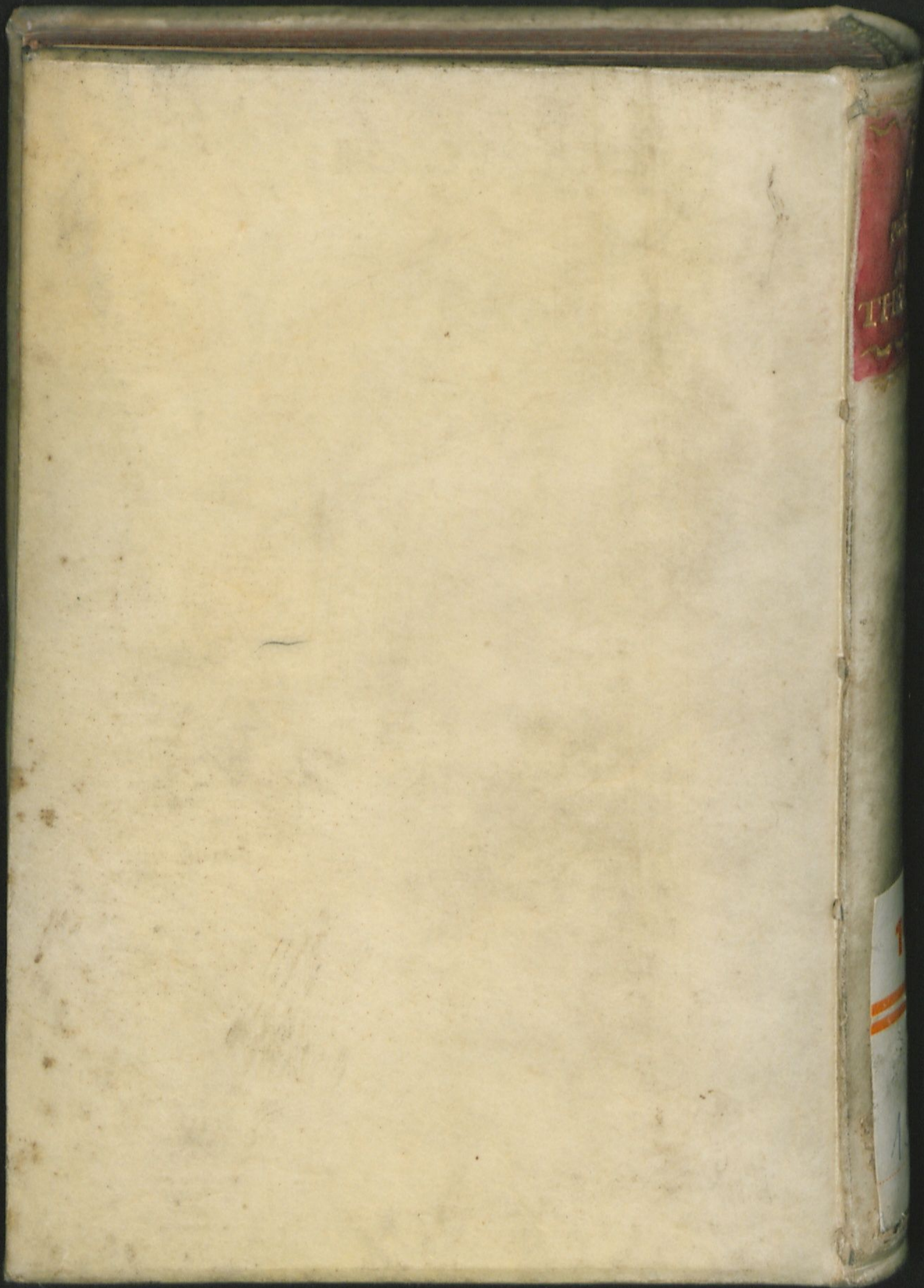

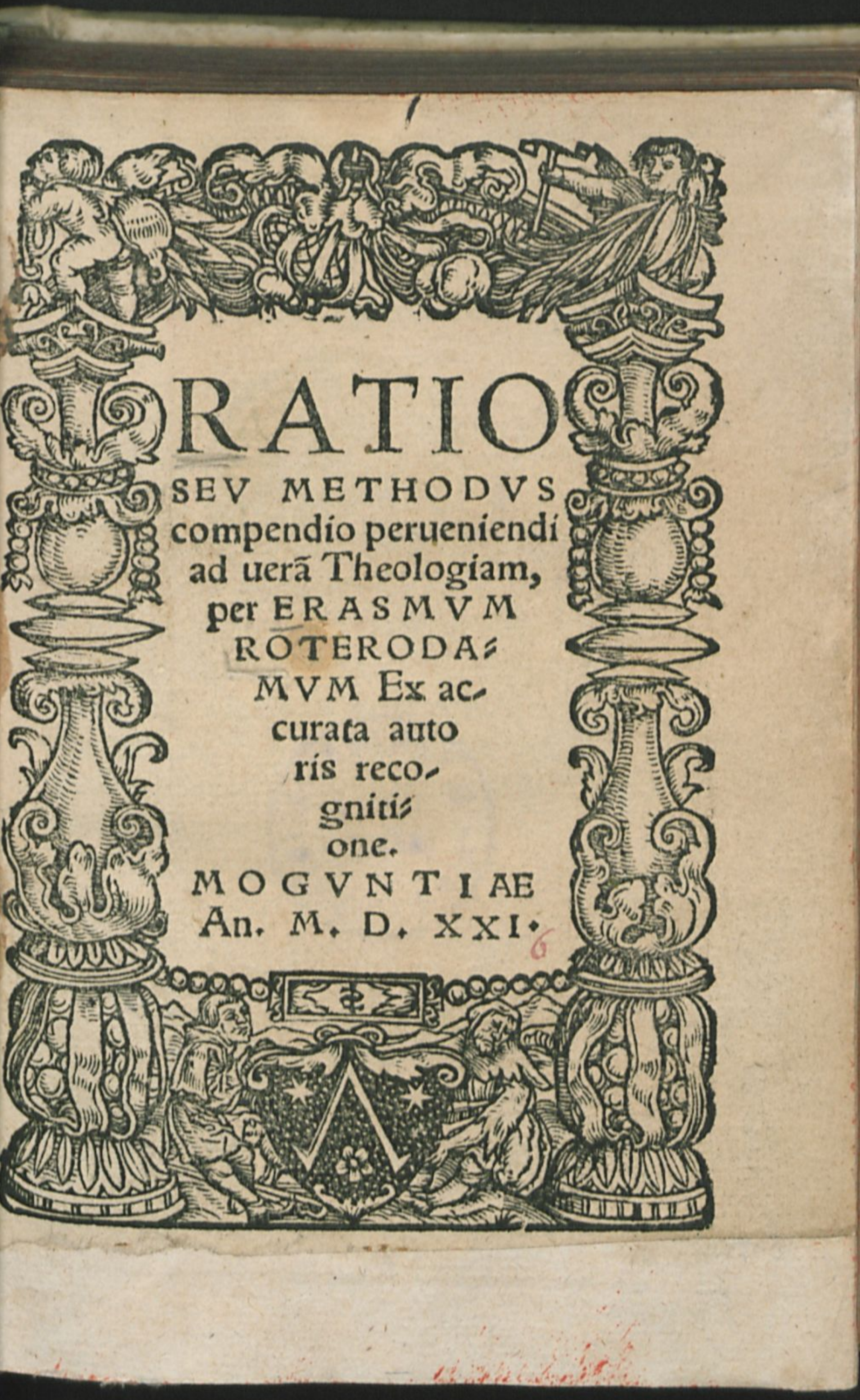
78 L 1502

X 1673892

58.

RATIO

SEV METHODVS
compendio perueniendi
ad uerā Theologiam,
per ERASMV M
ROTERODAMVM Ex ac-
curata auto-
ris reco-
gniti-
one.

M O G V N T I A E
An. M. D. XXI.